

LIMBA SHI CULTURA A ARMĂNJLOR

TI CLASA VIII

nau anj educatsii primară

Scopia, anlu 2020

Numã shi paranimã a autorlor:

Zoitsa Mitreva
Veritsa Costova
m-r Iana Mihailova

Numã shi paranimã a retsenzentsãlor:

d-r Marian Marcovich
m-r Maia Shteriova
Lena Nicolovsca

Numã shi paranimã a ilustratorlui:

Maia Tsvetcova

Numã shi paranimã a lectorlui:

Daniela Ghiorghieva

Modificari a manualui ti tipuseari:

Gjorgji Titiev

Åndridzearea graficã shi tehnicã ti tipuseari:

Gjorgji Titiev

Cu detsizii ti aprucheari a manualui ti distsiplina Limba shi cultura a Armãnjlor, clasa VIII nr.22-1535/1 di 14.10.2016 adusã di Comisia natsionalã ti manuali shi Solutsia ti prilundzeari a validitatiljei a Detsizii ti dari izini shi ufiliseari a manualui sum numir 26-263/10 di 11.05.2021

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје
373.3.016:811.135.1(075.2)

MITREVA, Zoitsa

Limba shi cultura a armãnjlor ti clasa VIII: nau anj educatsii primarã / Zoitsa Mitreva,
Veritsa Costova, Iana Mihailova. - Скопје: Министерство за образование и наука,
2017. - 122 стр.: илустр.; 30 см

ISBN 978-608-226-385-4

1. Costova, Veritsa [автор]. 2. Mihailova, Iana [автор]

COBISS.MK-ID 103212042

ПРЕДГОВОР

Овој учебник, изготвен врз основа на Наставниот план за деветгодишното основно образование, Концепцијата за учебници за основно и средно образование и Наставните програми за изборниот предмет Јазик и култура на Власите, е наменет за учениците од VIII одделение кои избрале да го изучуваат овој предмет.

Учебникот, согласно целите и содржините на Наставната програма по предметот Јазик и култура на Власите за VIII одделение, е организиран во десет тематски целини, а секоја целина е составена од шест страни на кои покрај дијалози, текстови и кратки ситуации во врска со темата, има и прашања за писмено и усмено разбирање, прашања за поттикнување на конверзацијата на дадената тема помеѓу наставникот и ученикот и помеѓу самите ученици. Секоја целина има страна „Да зборуваме за јазикот“ на која има кратки објаснувања за одредени јазични функции со што постепено, следејќи спирална прогресија во усвојувањето на граматичките содржини, се започнува со кратко повторување на одредени граматички содржини, се продлабочуваат истите и се воведуваат нови содржини кои се усвојуваат на ниво на препознавање, знаење или примена, секако, сè во согласност со возраста и развојот на учениците.

Шестата страна од целината е посветена на културата на Власите и овде најдоа место, песни од народното творештво, нови авторски песни, информација за минатото на Власите, за влашки видни субјекти кои се значајни на полето на образованието, литературата, хуманизмот и др.

По петтата и десеттата целина се дадени тестови за формативна проверка, кои многу лесно можат да се изменат и да се изготват инструменти за сумативно оценување, што во голема мера ќе им помогнат на наставниците во секојдневната работа.

По вториот тест за проверка следи еден тест за самооценување со кој учениците ќе можат сами да си го проверат напредувањето.

Следи краток преглед на граматичките содржини во учебникот со превод на македонски јазик, како и листа на изменети глаголи во повеќе времиња.

На крајот на учебникот има и страни за фотокопирање, кои содржат најразлични вежби во врска со секоја тема, а во функција на повторување и проширување на веќе стекнати знаења, стекување на нови знаења, како и развивање на вештините кои се во основа на изучувањето на еден јазик, односно, слушање, говорење, читање и пишување. Има и клуч за одговорите на вежбите од овој дел на учебникот, а следи и речник на нови зборови и изрази.

Учебникот изобилува со разновидна иконографија која е во функција на темата која се обработува, но и во согласност со возраста и интересите на учениците и има за цел да ја поттикне љубопитноста кај ученикот за стекнување на нови знаења и развивање на вештини потребни во секојдневието.

Се надеваме дека овој учебник ќе им помогне на наставниците по Јазик и култура на Власите да ја реализираат наставата по овој предмет и да ја поттикнат мотивацијата кај своите ученици за изучување на влашкиот јазик, за спознавање на културните вредности на оваа заедница.

Сепак, сметаме дека неопходно е да се предвиди и изготвување на Прирачник за наставниците каде подетално ќе им се образложи како да се обработи секоја целина со цел подобра реализација на целите на Наставната програма.

Од авторите

UNITĂ 1

Scularlu:

- achicâseashti shi zburashti pi tema relatsii cu alantsã, achicâseari cu taifa, prota simpatii, descriptsii fizicã;
- cãftari shi dari urnimii, spuneari shi prãxeari;
- prepozitsii shi ufilisearea a lor tu contextu;
 - Adetsli armãneshtsã ti sãrbãtoarea crishtineascã “Alju Yioryi”-
Frãndzã 7-12

UNITĂ 2

Scularlu:

- profesii, suxes, yisili a tinirlor, planuri ti yinator;
- dari/cãftari urnimii, propuniri, spuneri;
- li cãnoashti shi li ufiliseashti pronomili relativi shi ufilisearea a lor tu contextu;
 - Callu furat -

Frãndzã 13-18

UNITĂ 3

Scularlu:

- achicâseashti texturi ti multilingvizmul, limbili la noi shi tu xeani, sãrbãtori;
- fãtseari tãmbihi, darii urnimii, pretsizari;
- conjunctsii, conjunctsii di coordonari shi ufilisearea a lor tu contextu;
- Dzua Natsionalã a Armãnjlor, 23 di mai, sãrbãtoari tu Republica Machidunia

- Frãndzã 19-24

UNITĂ 4

Scularlu:

- achicâseashti texturi shi zburashti ti sporturli extremi, alpinizmul, Dime Ilievschi Murato;
- exprimari tihi icã jali, cutugurseari, zburari ti interes;
- li distengheadzã adjectivili shi pronomili interogativi, diferentsa anamisa di eali shi ufilisearea;
 - Iancu Perifan - aluntãtor shi metsena trã Armãnamii -

Frãndzã 25-30

UNITĂ 5

Scularlu:

- achicâseashti shi zburashti pi tema ti filmu, filmografii, tip di filmuri, actori, rejiser, sije;
- ahurheari unã discusii, dari mindueari shi argumentari;
- lu cãnoashti indicativlu, verbili impersonali shi ufilisearea a lor;
- Milton shi Yianachi Manachi -

Frãndzã 31-38

REVIZII I 39-41

UNITĂ 6

Scularlu:

- achicâseashti texturi shi zburashti ti telefonlu ca instrumentu ti comunicari cum shi alti modusi di comunicări;
- ahurheari unã argumentari, argumenti pozitivi icã negativi;
- lu achicâseashti Ma multu ca perfectul, formarea a lui shi ufilisearea;

- Mihailo Pupin -

Frândzã 43-48

UNITĂ 7

Scularlu:

- achicâseashti vocabular ti limba shi identitatea armâneascã ca aveari di mari valoari ti lumea tutã;
- poati s-achicâseascã shi s-expirimã obligatsii ti lucruri diferenti;
- lu distengheadzã conjunctivlu tricut – nivel di ricunushteari;

- Constantin Belemace -
(1848-1932)

Frândzã 49-54

UNITĂ 8

Scularlu:

- dghivãseashti, achicâseashti texturi pi tema di relatsii cu alantsã, organizari zaifeti, vocabular ti urãri shi expresii ti harau;
- shtii s-expirimã harau ti lucruri di cafi dzuã, urãri ti ucazi diferenti;
- li distengheadzã conjunctsiili di subordonari shi li ufiliseashti tu situatsii diferenti;

- Branislav Nushich-

Frândzã 55-60

UNITĂ 9

Scularlu:

- achicâseashti texturi dit istoria a Armãnjlor shi educatsii pi limba armâneascã pit istorii;
- shtii s-expirimã conditsii shi efectu di realizarea a ljei;
- li distengheadzã formili di conditsionalu prezentu, prota conditsii shi ufilisearea;

- Grailu armãnescu -

Frândzã 61-66

UNITĂ 10

Scularlu:

- zburashti ti literatura, janruri di literaturã, dghivãseari ca parti di cultura di cafi dzuã, nali posibilitãts cu cãrtsãli virtueli;
- shtii s-sulineazã shi s-da importantsã a lucrurilor;
- li distengheadzã shi li ufiliseashti formili a infinitivului shi valorli shi functsiili a lui;

- Andrei Bagav -
(1867 - 1888)

Frândzã 67-72

REVIZII II 73-75

Aa	Ãã	Bb
Cc	Dd	Ee
Ff	Gg	Hh
Ii	Jj	Kk
Ll	Mm	Nn
Oo	Pp	Qq
Rr	Ss	Tt
Uu	Vv	Ww
Xx	Yy	Zz

ci = чи	lj = љ
ce = че	nj = њ
chi = ки	ts = ц
che = ке	sh = ш
gi = ци	y+i/e = j
ge = це	i+a,o,u+vocal = j
ghi = ги	dz = s
ghe = ге	c = к
	j = ж

UNITA 1

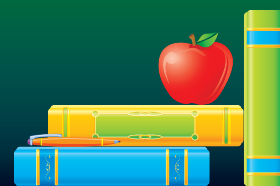
RELATSII CU ALANTSĂ

TEMA : VOCABULAR

Relatsii cu alantsă, achicăseari cu taifa, prota simpatii, descriptsii fizică

COMUNICATSII

Căftari shi dari urnimii, spuneari shi prăxeari

GRAMATICA

Prepozitsii shi uflisearea a lor tu contextu

I. Dghivăsea-l dialoglu di ma-nghios shi spuni cari titlu convină nai ma multu?

- a/ Cânticlu a vreariljei a mea
b/ Cântic di melanholi
c/ Vreari tu cânticlu armănescu

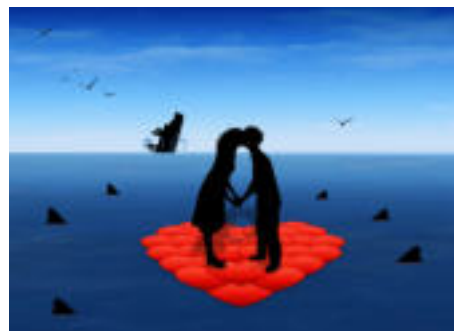
- Alo, bună dzuă! Desi putets s-lu silighits cânticlu *Vrearea a mea* di Maria Ghălăngi?
- Cum nu, mushat cantic. Ari vărănă ispeti tsi-l aleapsit?
- Eee, ari ună ispeti sentimentală. Prota oară cându u vidzui vruta a mea, lu ascultam aestu cântic shi di atumtsea multu lu voi. Cafi dzuă lu ascultu.
- Achicăsescu, cum lji easti numa a feașiljei? Easti mushată?
- Zoia, shi easti multu mushată, interesantă shi mintimenă.
- Iu vâ cânăscut? La sculii ică tu cāsăbă?
- Nu, la festivalu «Fântână di malămă» anlu tricut, u vidzui ti prota oară. Oclji nji armasiră pi ea, cu lundză lai peri, oclji verdză, analtă...
- Shi atsea eara vreari di prota videari?
- Da, cu dzăli nu puteam s-dormu, mash pi ea mindueam, nu puteam s-ănvets. Dupu un mes nă străvăsım la ună soatsă la zaietea a ljei di dzua di neashtiri. Shi di atumtsea nu nă dispărtsăm. Vrem idghi lucrı, muzică, cārșă, filmuri, ânvisăm ma ghini di cându him deadun, shi totna lu ascultăm cânticlu aestu. Easti cânticlu a vreariljei a noastră!
- Ghini, aidi s-lu avdzăm deadun.
- Hărısto, shi adio!

II. Leagă-u ântribarea cu apândăsea cari corespondeadză!

1. Ti cari tip di emisii easti zbor?	- Un domnu. Vrea s-lu avdă cânticlu a lui.
2. Cari gri pi telefoni? Titsi?	- Analtă cu lundză peri.
3. Titsi zburashti?	- Emisii ti muzică la radio.
4. Iu u străvăsı ti prota oară vruta a lui?	- Ti vrearea a lui.
5. Cum easti Zoia di pi vidzută?	- La festivalu «Fântăna di malămă».

III. Bagă-li pi aradă frazili di ma-nghios cu ângrăpșeari a numerlui hronologhic ninti di cafi frază!

- _____ Di atumtsea him deadun.
- _____ Avem multi lucrı tsi nă leagă.
- _____ Prota u vidzui la festivalu armănescu.
- _____ Dupu niheam chiro nă străvăsım la ună soatsă.
- _____ Nu puteam s-u agărshescu.

Tinjisitã Tanã,

Nji lipseashti agiutor! Nu pot s-lji achicãsescu pãrintsãlji a mei! Dipriunã nji spun tsi s-adar, iu s-nergu icã s-nu nergu, cu cari s-es, cum s-mi alãxescu shi ashì ma ànclo. Elji nu achicãsescu cã mini am pasprãdz di anj sh-achicãsescu tsi esti bun shi tsi easti arãu....

Io shtiu cã elji nji vor ghini ma, am impresii cã mi lugursescu ca featã njicã shi cã elji lipseashti s-u aibã àngãtan cafi a mea jgljoatã. Atsea spuni cã elji nu-au canã pistusini tu mini.

Tsi s-adar?

Aurica

Agiutã-nji! Nji lipseashti agiutor!

Desi pots/putets s-nji agits/agiutats?

Tsi s-adar? Cum su nãstrec situatsia aestã?

I. Apãndãsea!

1. Ti catsi documentu easti zbor?
a/carti ti agiutor b/carti di vreari c/ telegramã
2. Cari caftã agiutor?
a/ Tana b/ Aurica c/ pãrintsãlji
3. Cãts anji ari Aurica?
a/ 14 b/15 c/ 16

II. Àngrãpsea ma-nghios tsintsi lucrì ti cari Aurica lã acãsã ti cãsurì a pãrintsãlor a ljei!

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

III. Tu cari di aesti frazi s-caftã icã s-da agiutor?

1. S-agiuts a vãrnui easti multu mushat.
2. Desi putets s-nã agiutats?
3. Tsi s-adar, desi vãrnu shtii?
4. Ashteaptã, va u adrãm deadun.
5. Tsi lucredz?

IV. Apãndãsea pi àntribãrli di ma-nghios!

1. A curi lji àngrãpseashti Aurica?
2. Titsi lji lipseashti agiutor ali Aurica?
3. Tsi concret easti problemlu anamisa di Aurica shi pãrintsãlji a ljei?
4. Desi pãrintsãlji ali Aurica dealihea nu au pistusimi tu ea?
5. Cum poati Aurica s-lji convinã pãrintsãlji cã shtii tsi easti bun icã nibun?

V. Spuni cum suntu a tali relatsii cu pãrintsãlji a tãì/cu sotslji a tãì...?

TEST TI TINIRI

Pi aesti ântribări lipseashti s-apândâseshtsã real shi dit inimã! Prota dghivãsea-li ântribãrli, dupu atsea ângrãpsea-u apandãsea a ta, shi tu soni mutrea-li rezultatili!

1. Ângrãpsea unã numã di sexu opozit di tini. _____
2. Cari colori nai ma multu u vrei: aroshi, lai, njirlã, veardi icã galbinã? _____
3. Cu cari literã ahurheashti numa a ta? _____
4. Desi vrei ma multu baltã icã ocean? _____
5. Cari buiau u vrei cama multu: lai ma albã ? _____
6. Ângrãpsea unã numã di idghiul sexu ca tini! _____
7. Numirlu cari nai ma multu lu vrei! _____

1. U vrei atsea persoanã.**2. Cara s-alipsesh:**

Aroshi: lucredz cu angãtan shi bana tsã easti amplinã cu vreami.

Lai: eshtsã persoanã konzervativã shi conflictã.

Veardi: ai suflit stabil.

Njirlã: ai tihi tu vrearea.

Galbinã: eshtsã hãrioasã persoanã shi totna ai bunã urnimii ti alantsã.

3. Cara s-ahurheascã numa a ta cu litera:

A-K: dai maximum di tini ti sutsata a ta.

L-R: mutreshtsã s-tsu bãnedz bana ghini, a vrearea tsã ânflureadzã.

S-Ž: vrei s-lã agiuts a oaminjlor, a bana di vreami tsã easti multu bunã.

4. Cara s-alipsesh:

Baltã: eshtsã loialã a sotslor a tãi shi a vrutlui a tãl, ma eshtsã shi cu rezervã.

Ocean: a oaminjlor vrei s-lã imnji dupu chefea a lor.

5. Cara s-alipsesh:

Lai: bana a ta va tsã ânchiseascã pi altã cali, ma, va tsã hibã nica ma mushatã.

Alba: unã persoanã va s-hibã etimã s-adarã tut ti tini, ma voi poati nu ari s-armãnets deadun.

6. Atsea persoanã easti a tãl nai ma bun sots/soatsã.**7. Ahãntu va s-ai bunj sots tu bana a ta.****I. Desi pistipseshtsã icã nu tu aestu testu shi titsi?****II. Apândãsea pi aesti ântribãri!**

1. Cari colori scljeamã cã lucredz cu angãtan, ma bana tsa easti amplinã cu vreami?
2. Tsi s-cljeamã cara s-tsã ahurheascã numa cu litera M?
3. Desi alidzearea a baltãllei scljeamã cã a oaminjlor vrei s-lã imnji dupu chefea a lor?
4. Desi alba colori scljeamã cã unã persoanã va s-hibã etimã s-adarã tut ti tini?

III. Ângrãpsea ti nai ma buna soatsã a ta: iu u cãnãscush, cum lji easti numa, tsi ânveatsã, ti fizionomia a ljei, tsi tsã lo nai ma multu hari la atsea persoanã, desi avets idghi icã aproapea idghi mindueri?

PREPOZITSIA

Prepozitsia easti un zbor nivariabil cari exprimã un raportu anamisa di dau zboarã, di dau elementi dit unã frazã.

Nai ma frecfenti prepozitsii suntu:

Ex.:

1. **la:** la sculii, la shopat, yin la tini, la bãsearicã;
2. **a:** lji dzãsh a omlui, gura a liundarlui, el easti nicuchir a casãljei;
3. **tu (tru):** vini di tu xeani, u dusim tu casa a lui, bea tu chelchi, intrã tu amaxea a mea;
4. **di:** cali di her, s-acãtsã di lucru, s-dutsi di casã tu casã.
5. **dit (di tu, ditru):** dit Vãrgãrii, di tu hãryii, cu zori fudzi ditru mintiturã, di tu shasili sãhatea;
6. **din:** yin din cãmpu, inshi din casã, fudzi din hoarã, eara cu cãciula din cap;
7. **ti (tri, trã):** ti anlu tricot, el easti om ti lucru, ti tini bãnedz, tri niscãnti dzãli, trã armãnamea;
8. **pi:** pi careclã, pi masã, pi casã, pi pom, s-ãnsurã pi unã ânveastã avutã;
9. **pit (pitu, prit, pritu):** tut lji tritsea pit minti, yimna pitu cali, mutrea pitu firidã, pritu pãzari;
10. **ãn (n):** ãn hoarã, ãn pãzari, ãn trap, lu lo n cicioari, ãn trastu;
11. **dupu, dupã:** dupu mini, dupu prãndzu, dupã noi lipseashti tora s-mãcãm, dupã elji;
12. **pãnã (pãn):** pãnã tora ashtiptam, pãnã mãni, pãnã din tser, pãn cãndu;
13. **sum:** sum carecla, sum tini, sum Luna, mi discurm sum aumbra, atsea s-aflã sum casa;
14. **fãrã (fãr):** fãrã tini nu adrãm tsiva, fãrã s-iasã zbor din gurã, fãrã pãradz, fãr di altu;
15. **cu:** va s-yin cu tini, cu niheam pãradz, cu mushati lilici, cu mari lucru, zbura cu gura;
16. **contra:** nã alumtãm contra polimlu, him contra dushmanjlji, contra coruptsia;
17. **cãtrã:** mutrea cãtrã mini, ânchisii cãtrã acasã, mi shutsãi cãtrã Soarli.

Exercitsii:

I. Completeadzã-li frazili cu prepozitsiili cari corespondeadzã!

1. Mãni va s-nergu _____ Frantsii.
2. Noi zburãm mushati lucrì _____ tini.
3. Mutream cari yini _____ cali.
4. Feata trimbura _____ fricã.
5. Yina _____ mini la sculii.

II. Tu cari di aesti frazi ari prepozitsii?

1. Noi mutrim mushat filmu.
2. Papu shi baba yimnã pitu cali.
3. Dupu prãndzu him acasã.
4. Toda dghjivãseashti carti.
5. Pi calea di her treatsi pampori.

III. Completeadzã-li frazili cu prepozitsiili cari convinã!

1. Mini mi duc _____ sculii.
2. Lji spush _____ featiljei s-ãnveatsã.
3. A mel lalã s-dusi _____ xeani.
4. Cu Elena earam deadun _____ tora.
5. _____ scamnul aflai un cundilj.

Di cultura a Armănjlor

ADETSLI ARMĂNESHTSĂ TI SĂRBĂTOAREA CRISHTINEASCĂ “ALJU YIORYI”

Easti cânăscută că ti sărbătorli crishtineshtsă Armănjli adra adets caracteristitsi mash ti aestă etnii. Ună di cama mărli sărbători armăneshtsă di primuveara, ti cari Armănjli adra adets ahorghea, easti shi sărbătoarea Alju Yioryi.

Alju Yioryi s-lugurseashti că apurator a picurarlor shi a armatuladzlor cari s-sărbăturiseashti pi 6 di mai. Alju Yioryi easti prezentat ca om alinat pi cal, cari nu mash tsi lu vatâmă zmeilu, ma shi lju ascapă shi bana a featiljei cari lipsea s-hibă data ti curbani. Ashitsi Alju Yioryi easti cântat shi tu cântitsli populari, a ashitsi easti prezentat shi tu iconografia. Atsea easti ună metaforă ti dipiseari a yiarnâljei, arcoarea, nibuniljea shi ahurheari a primuveariljei, virdeatsa shi mushuteatsa.

Ma, tsi adets adra Armănjli ti Alju Yioryi?

Prindu Alju Yioryi, Armănjli băga virdeatsă pi ushili di casili a lor, cari u simbolizeadză mushuteatsa a meslui mai. Tu hâryii, dimneatsa, scljeama aghonjea tahinima, featili s-ascula, li dispiltea cusitsili, shi li la perlji cu apă di cinushi. Dupu atsea, ninti s-da Soarli, s-aduna ma multi soatsă shi s-dutsea tu vără aghur siminat cu yiptul “sicara”. Aclo eara s-chiptina shi sh-adra diznău cusitsi, scljeama li ampiltea perlji, că pistipsea că perlji ashitsi va la crească lundză câtă sicara. Tuti aesti li adra agonjea tahina, shi chirolu tut cănta veclji cântits armăneshtsă. Perlji tsi va lă armănea pi chaptin, li aduna shi li băga sum vără ploaci ică cheatră, ta s-nu li adună puljli shi s-nu adară cuibairu di perlji a featilor, că putea perlji s-lă cadă.

Di la aghur s-turna acasă, s-ândridzea shi s-dutsea la băsearică. Dupu turnarea di la băsearică, tu dzua di Alju Yioryi, adetea eara ta s-leagănă. Featili shi ficiorlji s-aduna shi s-dutsea tu vără padi ta s-leagănă. Ficiorlji s-ligăna di ună parti, a featili di altă parti. Atsel tsi s-da tu leagun dzua di Alju Yioryi, lipseashti s-aibă lilici tu mână, ună lilici pi cap shi un ou chindisit tu gepi, ta s-hibă afirit di nibuni lucruri. Ashitsi adunati featili tu vără padi cu virdeatsă, aduna lilici shi adra cărună cari u băga pi cap shi idghea ca shi ficiorlji, dzua u tritsea cu jocuri. Dupu prândzu, mirindi oară, tiniramea, tuts deadun, lu adra corlu mari.

Ti sărbătoarea Alju Yioryi, oaminjlji s-ixescu. Atsea dzuă s-adra shi un foc mari, pisti cari ânsărea shi oaminjlji shi prăvdzâli, a traditsia eara prăvdzâli s-li asprucuchească cu apă. Pi prândzu ti prota oară s-băga proaspit cash fără sari, ta s-nu seacă laptili la oili. Tu noaptea di Alju Yioryi, ta s-nu lă hibă furată măxulea a oilor, picurarlji lji purta pit locuri iu cana nu ari călcată.

Tu dzua di Alju Yioryi, chihăeadzljji Armănj, adra isapi ti amintaticlu shi ti hărgili di iarna tricută shi lă pâltea a picurarlor ti shasili meshi cât lucra la chihăeadzljji.

Aestă sărbătoari crishtinească, cu tuti adets tsi s-fătsea, priadutsea Armănjli s-leagă nica ma multu, s-cănoască un cu alantu, s-u aveaglă traditsia armănească shi s-lu tsănă iholu shi folclorlu armănescu. Ligată cu aestă sărbătoari easti adrat shi un cântic popular cari easti “martir” ti læetsli shi crima tsi lă si fătsea a Armănjlor di vitsinjlji a lor!

1. Pi shcurtu, spunets tsi adets adra Armănjli ti sărbătoarea crishtinească Alju Yioryi?

UNITA 2

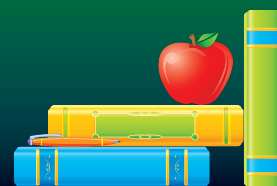
CARI EASTI ISPETEA TI SUXES?

TEMA: VOCABULAR

Profesii, suxes, yisili a tinirlor, planuri ti yinator

COMUNICATSI

Dari/căftari urnimii, propuniri, spuneri

GRAMATICA

Pronumi relativi shi ufilisearea a lor tu contextu

I. Mutrea-li cadurli shi leagã li cu profesiili!

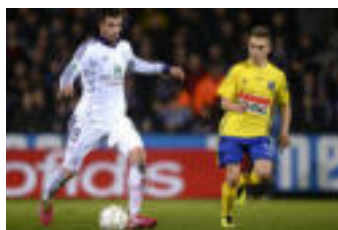
a) profesoarã

b) fudbaler

c) fotograf

d) cãntãtoarã

e) yiatur

f) politiciari

TI TSI ELJI SUNTU AHãNTU CãNãSCUTS?

Aeshtsã oaminj suntu multu diferentsã. Niscãntsã di elji suntu bãrbats, a niscãnti suntu muljeri. Origina a lor easti di stati diferenti, a au shi interesi shi profesii diferenti.

Ma, ari un lucru cari lã easti comun, tuts elji au mari suxes, suntu multu cãnãscuts shi suntu pi cipita a profesiiljei a lor.

Unããntribari interesantã easti: di cari ispeti elji suntu ahãntu cãnãscuts? Multsã minduescu cã apandãsea pi aestããntribari easti talentul - dat di Dumidzã, s-adarã tsiva multu ghini. Ma s-pari cã atsea nu easti apandãsea. Niscãntsã di aeshtsã oaminj nu suntu extra talentats. Elji suntu bunj tu atsea tsi u lucreadzã, ma nu suntu totna nai ma bunj. Idghea ashitsi ari multsã oaminj cari au mari talentu, ma nu suntu multu cãnãscuts.

Atumtsea, cara s-nu hibã talentul ispetea ti suxes, cari easti apandãsea?

II. Dghivãsea-l textul shi apãndãsea pi aestiãntribãri!

1. Dupu tsi suntu diferits aeshtsã shasi oaminj?
2. Tuts shasi inshi au shi tsiva deadun, tsiva tsi lji leagã. Tsi easti atsea?
3. Mutrea-uãntribarea tu titlul. Cari easti apandãsea?

III. Tsi easti lipsitã, un om ta s-hibã cãnãscut (Aleadzi trei apandãsi shi argumenteadzã-li?)

1. S-aibã tih
2. S-aibã curaj
3. S-aibã multsã pãradz
4. S-lucreadzã multu
5. S-aibã yisi/idei
6. Pãrintsãlji s-hibã avuts
7. La sculii s-aibã buni rezultati
8. S-aibã bunj sots

Tsi s-adaru?

Cum s-u ljeau ninti cariera a mea?

Tsi mindueshtsã ti aestu lucru?

IV. Vãrã persoanã poati s-aibã suxes tu bana, ma nu easti cãnãscutã. Tsi mindueshtsã, di cari ispeti? Cu partnerlu a tãl discuteadzã ti aestã idei!

YISILI A MEALI

- Tsi vrei s-eshtsã cãndu va s-creshtsã?
- Mini voi s-escu pictoarã, avdzãtã, cãnãscutã tu lumea tutã, idghea ca shi cãnãscutlu Armãn pictor, di Crushuva, Nicola Martinoschi.
- Ma, desi ai talentu ti atsel lucru?
- Da, am talentu shi pistipsescu cã va s-agiungu largu tu cariera a mea.
- Ti cariera internatsionalã nu lipseashti mash talentu, ma lipseashti shi lucru shi educatsii. Ma, ghini va s-hibã su s-ti mindueshtsã ghini.
- Da, ai dichu. Mini am tu plan s-mi ângrãpsescu la studii ti artã, shi atsea cara s-pot, voi s-nergu Parijlji.
- Mini pistipsescu tu tini, ma shi tini lipseashti s-pistipseshtsã tu yisili a tali. S-tsã hibã cu tihi!

I. Completeadzã-l textul cu zboarãli tsi lipseacu: cãnãscuts, eforturi, Tinirlji, profesii, yinatorlu!

_____ cãndu zburãscu ti _____, daima, zburãscu ti suxes ti glamur, ti publitsitati, putsãnji spun ti lucrulu ti _____ ti rezultati.

Totna, vor s-aleagã _____ cari suntu ligati cu mediumi, cu politicã icã cu sectorlu di biznis. Vor aghonja s-adarã mari aveari shi s-hibã _____.

II. Tu cari di aesti frazi s-exprimã urnimii?

1. Io minduescu tsi s-adar.
2. Minduescu cã easti ma ghini s-nerdzã la chiro.
3. Nu minduits ashu, minduits pozitiv!
4. Nu easti ghini s-lu alashi lucrulu, nu easti profesional.
5. Nu lipseashti cãnã sculii ti aestu lucru.

III. Cari di zboarãli tu bairul nu corespondeadzã?

1. pictor, cãntãtor, injinjer, yatru, cicior...
2. lucreadzã, yislu, mutreashti, ascultã...
3. talentu, lucru, rezultat, tomati...

IV. Spuni cari easti yislu a tãl. Tsi vrei s-eshtsã unã dzuã, cãndu va s-creshtsã?
V. Ântreabã-l sotslu a tãl tsi va ta s-hibã unã dzuã! Spuni desi ideia a lui easti idghea ca shi a ta ideu, a ta vreari! Ufilisea-li ântribãrli di ma-nghios:

Tsi profesii tsã ljea hari? Titsi?
 Tsi studii ai tu plan s-adari?
 Tsi vrei s-eshtsã cãndu va s-creshtsã?
 Tsi concret di profesia atsea ti tradzi?
 Tu cari stat vrei s-lucredz shi s-bãnedz?
 Cri easti idolu a tãl tu profesia a ta vrutã?

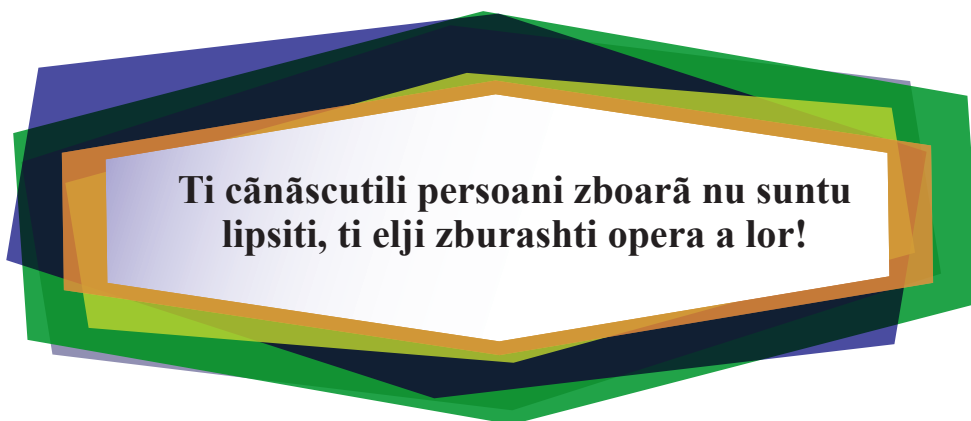

**DI CARI ISPETI?
 TI TSI?
 CU CARI SCUPO?**

**MA GHINI VA
 S-HIBÃ... NU VA-S
 HIBÃ MA GHINI
 S-ÂNVETS TI YIATUR?**

VRUTĂ A MEA PROFESII

Cafi un di noi ari yisi, ari idei, vreami ti atsea tsi va ta s-hibă cându va s-crească. Yisili suntu un lucru, ma realitatea easti altu lucru. Cându him njits avem idol a nostru, vără cânăscută persoană cu cari nă identificăm shi vrem s-li agiundzem idghili rezultati. Ma, cara s-vrem s-avem suxes, cara s-vrem s-him cânăscuts, cara s-vrem s-agiundzem largu tu cariera a noastă, pi ninga vreami shi talentul, lipseashti shi s-lucrăm multu, s-lucrăm intenziv, tu continuitet. Mash lucrulu a nostru poati s-agiută s-li realizăm yisili a noastri, s-him bunj expertsă shi profesionalishtsă tu atsea tsi va u lucrăm, fără diferentsă desi vrem ta s-him yiatsări, profesori, dascalji, cântători, scriitori, artishtsă, pictori shi ashii ma anclo. Cafii un tsi lucrează permanent, fără dănăseari, cafii un cari lucrează cu plan, cari easti responsabil, cari shtii s-lu organizează lucrulu a lui, scljeama cafii un cari easti livendu, agiundzi largu tu cariera a lui.

I. Leagă-li zboarâli cu defnitsia a lor!

Pictor	- persoană cari va s-lucrează.
Agiundzi	- tuti vreami shi planuri ti yinitor.
Yisi	- atselji tsi ângrăpsescu cârtsă, poezii.
Scriitor	- s-dutsi tu altu loc, ma-nsus.
Livendu	- omlu tsi adară picturi.

II. Completează-li frazili cu zboarâli tsi lipsescu: persoană, carieră, livendu, lucru, idol!

- Desi ai _____ tu bana a ta?
- Idol easti _____ cu cari ti identifichedz.
- Mash cu _____ pots s-ai buni rezultati.
- El easti _____, lucrează multu.
- Cu talentu shi lucru s-dutsi ninti tu _____.

III. Ângrăpsea tu Dzuarlu a tâl minduerli a tali ti yinitorlu: tsi ti interesează, desi ai shi cari easti idolu a tâl, tsi studii ai tu plan s-dîpiseshtsă, tsi vrei s-lucredz...

Dzuarlu a mel,

PRONUMI RELATIVI

Pronumili relativi s-ufilisescu singuri shi lu reprezenteadzã substantivlu icã pronuma ti cari easti zbor. Pronumili relativi s-ufilisescu shi ti ligari dau frazi: fraza subordonatã relativã shi fraza printsipalã.

Ex:

Tana, **cari** nu videa tsiva, nu shtea tsiva.

Nu sã-shtea **cari** di **cari** fudzi.

Cari di **cari** s-alumta s-amintã la competitsia.

Avea **cari** s-lji spunã.

Zburãshtsã ti feata **tsi** easti la sculii.

Omlu **a cui** lji zburats, easti paplu a mel.

Tini nu achicãseshtsã **tsi** vrem.

Soia **a curi** la ded hari, suntu oaspits a noshtsã.

Mini shtiu **a curi** suntu cãrtsãli aesti.

Spuni-nj numa a scularãljei ti **cari** nji zburai.

I. Cari suntu formili di pronumili relativi?**II. Completeadzã-li frazili cu pronumili relativi cari corespondeadzã!**

- Omlu _____ lu vedz, easti fratili a mel.
- Feata _____ easti tu ubor, easti cusurinã al Costa.
- Aestã easti ushea atsea _____ iasi pi cali.
- Pamporea cu _____ caliturim treatsi pit muntsã.
- Va tsã lu aduc CD-lu ti _____ tsã zburam.

III. Leagã-li frazili cu unã pronumã relativã cari corespondeadzã!

- Mi strãvãsii cu un ficior. Sor-sa u cãnãscui aseara.
- Pepa easti mushatã featã. Mini u voi multu.
- Noi lu vizitãm monumentul Machedonium. El s-aflã Crushuva.
- Nico intrã tu sculii. Aestã sculii easti nai ma mari tu cãsãbãlu.
- U loash cartea? Tsã u adush ninti dau dzãli.

DI CULTURA A ARMĂNJLOR

CALLU FURAT

A unui cărvănar lji si avea furată ună oară un cal tsi lu avea tru-ahuri. Lu caftă multu chiro. Lu caftă multu chiro, ma nu putu s-lu află. Dupu ândau dzăli s-dusi tu ună hoară vitsină iu s-fătsea păzarea di Sămbătli. Multu s-nărăi cându sh-vidzu callu că-l tsănea di frân. Un nicănăscut fătsea păzari cu un altu ca să-l vindă. Atumtsea, diunăoară, cărvănarlu a nostu s-sălăgheashti, acatsă shi năs calu di frân shi strigă la alantsă oaminj tsi s-afla dianvârliga:

- Callu aestu easti a meu shi omlu aestu easti un fur!

Ma furlu nu sh-chiru mintea shi-lji dzăsi:

- Ti arădz oaspe, aestu cal easti a meu, shi lu-am ancupărată di aproapea shasi mesh di la un oaspi cânăscut. Poati că undzeashti cu calu a tău, ma a tău nu easti.

Cărvănarlu nu putea s-da vărănă argumentu că calu easti a lui shi furlu ânchisi s-ljea păzarea acumtinată. Ma, diunăoară lji si lunjină mintea a cărvănarlui shi-lji vini ună idei pitricută canda di Dumidză. El acătsă callu, lj-anvăli oclji cu palma a mânăljei shi lu ântribă furlu:

- S-hibă că aestu cal easti a tău, spuni-nj di cari oclju easti orbu?

Furlu, tsi nu s-avea minduită s-veadă desi callu easti orbu, dzăsi diunăoară:

- La oclju atsel ândreptul.
- Vedz că nu shtii? – lju toarnă cărvănarlu.
- Nu, nu, mi-am arăsă, dzăsi năpoi furlu, easti orbu la ocljul atsel astângul.
- Eshtsă un fur niarshunat shi niminduit, lji dzăsi atumtsea cărvănarlu.

Dupu atsea, turnânda-si cătră atselji tsi s-avea adunată dianvârliga di el lă dzăsi:

- Mutrits oaspits, callu nu easti orbu di vărnu oclju.

Tuts oaminj atumtsea s-turnară di partea a cărvănarlui, lju deadiră callu, a furlu-l pitricură âncljisoari iu sh-discumpără fapta-a lui urătă.

(pirmif di “Cartea di aleadziri” di Andrei Bagav)

I. Desi ai avdzătă ti aestu pirmif di papânlji a tăi? Desi shtii vără altu pirmif armănescu? Cara s-shtii, spuni-lu di ninti a scularlor alantsă!

II. Apândăsea pi ântribârli ligati cu pirmiflu!

1. A curi lji eara furat callu?
2. Cărvănarlu, iu lu află callu a lui?
3. Tsi lji apandăsi furlu a carvanarului cându vrea s-lju ljea callu?
4. Cum spusu carvanarlu că atsel cal easti a lui?
5. Cari easti dimândarea a pirmiflui ti furatlu cal?

UNITA 3

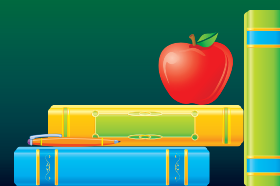
LIMBILI CARI LI ZBURĂM

TEMA: VOCABULAR

Multilingvizmul, limbili la noi shi tu xeani, sărbători

COMUNICATSII

Fătseari tămbihi, urnimii, angătan, pretsizari

GRAMATICA

Conjunctsii, conjutsii di coordonari shi ufilisearea a lor tu contextu

I. Dupu cadurli shi titlul adarã hipotezi tisi sta zbor tu textul di ma-nghios!**MA MULTU DI UNĂ LIMBĂ**

Nu easti ciudii s-ânvitsãm icã sã-zburãm ma multu di unã limbã. Tu multi stati tu lumea, malju dzã, cafi un zburashti ma multu di unã limbã. Ca exemplu, tu vãrã parti tu SUA, (cum easti Florida), multsã di bãnãtorlji u zburãscu limba spanjolã ca a lor limbã di dadã. Multsã di elji u ânveatsã limba anglicheascã, a multsã di bãnãtorlji cari u zburãscu limba anglicheascã, u ânveatsã limba spanjolã.

Ma s-pari cã nai ma multi limbi ânveatsã Indiantsãlji cari bãneadzã tu Notlu ali America. Aproapea 10.000 di Indiantsã bãneadzã tu njic reghion tu partea di Amazon. Tu aestu reghion ari ma multu di 20 limbi diferenti. Tuts Indiantsã zburãscu trei limbi, a multi ori shi ma multu di trei limbi. Ashitsi easti di ispeti cã cãndu vãrã va s-ânsoarã icã s-mãritã, atsea u adarã cu vãrã tsi zburashti limbã diferentã. Di atsea ispeti, fumeljli a lor totna ânveatsã trei limbi: limba di dadã, limba di tatã shi limba Tucano, limba cari u zburãscu tuts Indiantsã. Seljeama cãndu suntu ma mãri, elji s-âncãrunã cu vãrã tsi zburashti altã limbã, shi fumeljli a lor ânveatsã nai ma niheam trei limbi. Multi ori numirlu a limbilor tsi li ânveatsã easti ma mari di ispeti cã Indiantsãi continueadzã s-ânveatsã ma multi limbi cãndu suntu tineigeri shi adultsã.

II. Dghivãsea-l textul shi apãndãsea pi aesti ântribãri di ma-nghios. Ângrãpsea Corect (C) icã alatusit (A).

1. Mari parti di bãnãtorlji di Florida u zburãscu limba spanjolã ca a lor prota limbã. _____
2. Vãrã di Indiantsãlji zburãscu mash dau limbi. _____
3. Indiantsãlji nu pot s-âncãrunã cu vãrã tsi u zburashti idghea limbã. _____
4. Indiantsãlji nu au unã limbã cari tuts u achicãsescu. _____

III. Desi ma mari parti di bãnãtorlji tu statlu a tãl zburãscu ma multu di unã limbã?**IV. Unã limbã tu lumea tutã sã-zburashti ma multu di cãt limba anglicheascã. Tsi mindueshtsã, cari easti atsea limbã?**

- a) Arabicã b) Chinezã c) Rusã d) Spanjolã

LIMBILI DI CAFI DZUĂ

Dascala: Tu Machidunii limba ofitsială easti limba machidunească. Ma tu reghionili iu băneadză pisti 20% di vără populatsii, idghea ashitsi shi atsea limbă easti limbă ofitsială. Ca exemplu, Struga, iu Arbineshlji suntu ma multsă di tută populatsii tu atsea comună, limba arbinishească easti a daua limbă ofitsială.

Scular 1: A, limba armănească iu easti limbă ofitsială?

Dascala: Crushuva, iu băneadză pisti yinhgits la suta di Armănj, a shi Cumanova iu cu vrearea shi achicăsearea a Consiliulu a comunăljei, s-votă piningă machiduneasca shi arbinisheasca, shi armăneasca s-hibă limbă ofitsială.

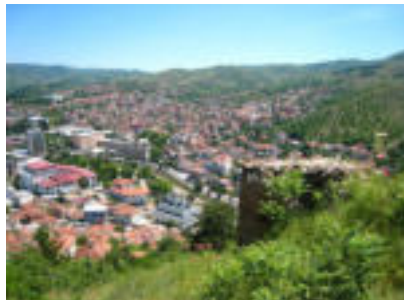
Scular 2: Noi di njits ānvitsām dau limbi: armăneasca shi machiduneasca, a la sculii ānvitsām dau limbi xeani. Lipseashti s-u avem āngātan limba a noastră, limba armănească!

Dascala: Ashi easti! Tuts lipseashti s-dām mari atentsii a ānvitsariljei a limbāljei armănească. Di altă parti, tu statlu a nostru, malju dză, tuts zburāscu nai ma niheam dau limbi. A piningă atsea ānvitsām shi limbi xeani tu sistemlu educativ. Ma ari multsă cari zburāscu ma multi limbi reghionali ca: arbinishească, ānturtsească, armăneasca, sārbească shi limba a Romilor shi a Boshnjatslor. Aesti suntu limbili a shasilor comunitāts cari băneadză Tu Machidunia shi cari, pinigă Machidonji, suntu pricānāscuts tu Constitutsia a statlui a nostu. Di ispeti cā RM easti stat multicultural, multietnic shi multiconfesional, tu statlu a nostru s-organizeadză multi proecti cu caracter multicultural, cum eara Hepeninglu multicultural cari ninti āndoi anj s-tsānu Ohārda. Aclo s-adunară ficiori di sculii primari di ma multsă cāsābadz dit Machidunii, di ma multi comunitāts etnitsi. Pit cāntits shi jocuri, scularlji ānvitsa ti cultura a sotslor a lor. Aesti proecti priaduc ti ma bunā cānushteari un cu alantu shi ti cohabitatsii a tutulor comunitāts etnitsi cari băneadză tu Republica Machidunia.

Crushuva

Cumanova

**LIPSEASHTI S-U AVEM
ĀNGĀTAN!**
**S-AI ATENTSII PI AESTU
LUCRU!**
**VĀ S-U AVIGLJEM
IDENTITATEA!**
**S-NU U AGĀRSHIM
AMANETEA**

I. Dghivāsea-l textul shi scoati:

Cari cāsābats suntu adushi aminti: _____

Cari limbi suntu adusi aminti: _____

Cari comunitāts suntu adusi aminti: _____

II. Apāndāsea-li āntribārli di ma-nghios!

1. Ti tsi zburāscu dascala shi scularlji?
2. Cāndu ună limbă poati s-hibă pricānāscutā ca limbă ofitsială?
3. Cāti comunitāts suntu pricānāscuti cu constitutsia ali RM?
4. Tu cari comuni limba armănească easti pricānāscutā ca limbă ofitsială?
5. Catsi stat easti Republica Machidunia?

Sărbători naționale a comunităților cari bănează tu Republica Machidonia:

8 di yizmăciunj - Dzua națională a statului machidunescu, dzua di proclamarea a suverenității și independenței a Republica Machidonia

23 di mai - Dzua Națională a Armănjlor, dzua cându Armănjli ti prota oară, anlu 1905 di parti a Sultanului ănturtseacu Abdul Hamid a Doiljea eara pricănăscuts ca popul ahorghea

27 yiănar - Alju Sava, dzua di educatsii a Sărghilor

22 di brumar - Dzuă a Abetsedăljei arbinishească

8 di aprir - Dzuă internatsională a Romilor, dzua cându suntu pricănăscuts ca etniū sum atsea numă

28 di yizmăciunj - Iom Chipur - dzua a comunității a uvreilor

28 di yizmăciunj - Dzuă internatsională a Boshnjatslor

21 di andreu - Dzuă a educatsiiljei pi limba ănturtsească

I. Apăndăsea!

1. Cându easti Dzua națională a Machidonjlor?
2. Tsi sărbătoreacu Armănji pi 23 di mai?
3. Cându easti Dzua națională a Sărghilor?
4. Pi cari dată easti Dzua a Abetsedăljei arbinishească?
5. Tsi sărbătoreacu Romlji pi 8 di april?
6. Cându easti Dzua a educatsiiljei pi limba ănturtsească?

II. Leagă-li zboarăli cu defnitsia!

1. Limba	- mindueri shi planuri ti yinitor.
2. Yis	- dzua cându nu lucrăm.
3. Suxes	- ma mari numir di biănători di idghea etniiri.
4. Srbătoari	- mări shi buni rezultati tu profesia.
5. Comunitati	- instrumentu ti comunicari.

III. Cu cari di aesti frazi nu s-fatsi tămbihi?

1. Lipseashti s-u avem ăngătan!
2. S-ai atentsii pi aestu lucru!
3. Va s-u apurăm identitatea!
4. S-nu u agărshim amanetea!
5. S-ai aveari mari nu easti garantsii ti tihi!

Hlambura armănească**IV. Ăngrăpsea un textu ti atsea tsi s-adară tu comunitatea armănesacă ti Dzua națională a Armănjlor 23 di mai!**

CONJUNCTSII / CONJUNCTSII DI COORDONARI

Conjunctsii easti zbor nivariabil cari leagă părtsă di frazili ică frazi. Dupu functsia a lor, ari dau turlii di conjunctsii:

- a) Conjunctsii di coordonari
- b) Conjunctsii di subordonari

Conjunctsiili di coordonari printsipali suntu:

shi, ni, ni...ni, nitsi, nitsi...nitsi,
ni cã...ni cã, icã, icã...icã,
ma, a, ama, em...em.

Conjunctsiili ti coordonari s-uflisescu ti ligari dau frazi independenti ică dau elementi cu idghea functsii tu unã frazã.

Ex.:

Toma shi a lui sor nu pot s-yinã mãni, ma va s-yinã paimãni.

Baba a mea vini shi adusi multi poami.

S-fudzim, icã s-shidem?

Nu mãcã multu, ama easti gros.

Ni cã mutreashti televizii, ni cã doarmi.

Ti atsel lucru nitsi mini shtiu, nitsi tini shtii.

Piha shi Sulta suntu surãri.

Tini fudz acasã, a mini va tsa li aduc stranjili.

I. Completeadzã li frazili cu conjunctsiili di coordonari!

- _____ ânveatsã, _____ lucreadzã!
- Mini _____ pãrintsãlji him la discurmari Ohãrda!
- Mi arãsi, _____ nu vream s-lu vãryiescu.
- Nu escu faimos, _____ escu Armãn.

II. Ângrãpsea un textu ti ânsimnarea a Dzuãljei Natsionalã a Armãnjlor 23 di mai shi uflisea-li conjunctsiili di coordonari!

Di cultura a Armănjlor

DZUA NATSIONALĂ A ARMĂNJLOR 23 DI MAI - SĂRBĂTOARI DI STAT TU REPUBLICA MACHIDUNIA

Republica Machidunia eara protlu stat tu lumea tută, cari cu Constitutsia a ljei di 17 di brumar anlu 1991, lji pricănăscu Armănjli ca popul ahorghea, ca popul constitutiv a statlui machedonescu. Dupu ea shi Arbinishia ālji pricănăscu Armănjli ca popul ahorghea.

Atsea dupu tsi Machidunia s-aleadzi di alanti stati cāndu easti zbor ti āndrepturli a Armănjlor, easti shi factul cā R.M easti unielu stat tu lumea tută, tu cari Dzua Natsională a Armănjlor 23 di mai, s-ānseamnā ca sārbbatoari di stat. Atsea s-featsi ca rezultat a alumtariljei a Partiiljei a Armănjlor dit Machidunii ashī ca pi 8 di shcurtu anlu 2007, multsimea di deputatslji tu Parlamentul machedonescu votarā, Dzua Natsională a Armănjlor - 23 di mai, s-hibā sārbbatoari di stat, dzuā cāndu institutsiili di stat (Prezidentul, Guvernul, Parlamentul) shi ofitsial va s-pitreacā urāri pānā la populatsia armāneascā, a Armănjlji va s-aibā andreptu atsea dzuā s-nu s-ducā la lucru.

Mite Costov Papuli-prezidentu la PAM

Parlamentul ali RM

Ljubisha Ghorghievschi-prezidentu a Parlamentului ali RM

Aestā ideī shi cāftari easti veaclji, ma di cāndu Partia a Armănjlor dit Machidunii ān cap cu prezidentul Mite Costov Papuli vinirā pi potesi, s-deadi cāftari ofitsialā (amandman 21) cari tu Parlamentul lu prezentā deputata Anita Chiparizovsca cari easti cu originā armāneascā shi tu atsel chiro eara reprezentantu a Armănjlor tu Comisia ti relatsiili anamisea di comunitātsli etnitsi tu Parlamentul machidunescu. Cāftarea eara, tu Nomlu ti sārbbatori ali Republica Machidunii Dzua Natsională a Armănjlor-23 di mai, s-hibā scriatā ca dzuā di sārbbatoari ofitsialā. Prezidentul a Parlamentului tu atsel chiro, Ljubisha Ghorghievschi, cari easti cu originā armāneascā, la āndamāseā cu delegatsia a Partiiljei a Armănjlor dit Machidunii dzāsi cā va-s agiutā aestā dzuā s-hibā sārbbatoari di stat di ispeti cā dupu a lui mindueari – “ Armănjlji suntu “sari” pi Balcan – niheam lji ari, ma fārā di elji nu s-poati”.

Dupu votarea a deputatslor tu Parlamentul, pi 8 di shcurtu, s-alāxi articulu 2 di Nomlu ti sārbbatori ali RM (fimiridā ofitsialā ali RM nr.21/98), ashitsi ca tu alinea 13 scrii: Tu Republica Machidunia s-sārbbaturiseashti shi nu s-dutsi la lucru pi 23 di mai, Dzua Natsională a tutulor cari pricad a comunitatiljei armāneascā.

Dupu tuti discusii, a tu sinfunilji cu articulu 75 di Constitutsia ali Republica Machidunia, Prezidentul ali RM shi Prezidentul a Parlamentului ali RM deadirā DECRET ti proclamari a Nomlui ti alāxeari a Nomlui ti sārbbatori ali RM.

1. Apāndāseā pi āntribārli aesti!

1. Di cāndu suntu Armănjlji pricănāscuts ca popul ahorghea tu RM?
2. Di cari an Dzua natsionalā a Armănjlor s-ānseamnā ca sārbbatoari di stat?
3. Cari u deadi cāftarea ti ānsimnari a Dzuāljei Natsionalā ca sārbbatoari di stat?
4. Tu cari institutsii s-votā Dzua Natsionalā s-hibā proclamatā ca sārbbatoari di stat?

UNITA 4

SPORTURI EXTREMI

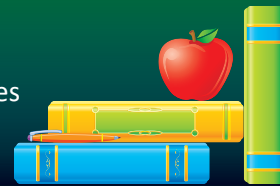
TEMA: VOCABULAR

Sporturi extreme, ăngărlimari pi muntsă analtsă, alpinizmu,

Dime Ilievschi Murato

COMUNICATSI

Exprimari tihi ică jali, cutugurseari, zburari ti interes

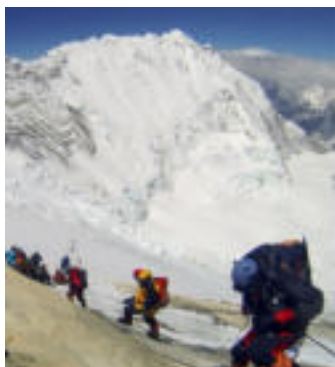

GRAMATICA

Adjectivi shi pronumi interogativi, diferentsa anamisa di eali

shi ufilisearea

I. Mutrea-l cadurlu shi spuni tsi adarã oaminjlji? Tsi easti pericolos tu a lor situatsii?**II. Dupu tsi va-lu dghivãseshtsã textul di ma-nghios dã ângrapsea un titlu!**

Vanghea, 24 di anj, shi sotslji a ljei Costa 26, Mita 28 shi Tsatsa 33 di anj, suntu alpinishtsã. Elji suntu multu angajats tu lucrulu a lor, ma multu s-angajeadzã shi cându vor s-relaxeadzã, s-priimnã pit muntsã analtsã. Cãlituredzã pit alti stati shi s-alinã pi nai ma periculoasili muntsã. A lor priimnari dit soni lã eara pi Himalai, Nepal, cã vrea ta s-alinã pi nai ma analtul munti tu lumea tutã.

Unã dzuã, tu meslu alunar, s-dusirã a daua aradã s-alinã pi muntili. Elji vrea s-agiungã pãnã la nai analtul campu, ninti s-ãntunearicã shi ti atsea ânchisirã aghonjea tahinima. Ândau sãhãts chirolu eara bun ma, ti jali, ti shcurtu chiro s-alãxi. Ahurhi s-cadã neauã shi eara tut cama arcoari. Eara multu pericolos ta s-continueadzã. Paturlji alpinishtsã nu eara multu largu di campul shi elji adusirã detsizii ta s-continueadzã. Mash dupu ândau metri Vanghea dzãsi:

- Nu avem tihi cu chirolu, ma nu putem tora s-nã turnãm! Iara continuarã s-alinã, ma ti shcurtu chiro duchirã cã neaua ahurhi s-rãchushirã. Tu un momentu pisti tuts patru cãdzu neaua shi arãchushirã 50 di metri ânghios. Ti tihi mari, funea a lor nu s-arupsi shi elji dãnãsirã s-cadã ânghios. S-ascularã peanarga. Tsatsa sh-agudi ciciorlu, a mãna al Costa eara tãljeatã ma, importantã eara cã elji armasirã yilji.

- Desi va s-putem s-lu adrãm aestu lucru? Multu easti greu! -Tsatsa minduea ashitsi cându intra tu tenda.

Alantã tahinimã, paturlji alpinishtsã adusirã detsizii s-nu dãnãseascã. Dau dzãli ma amãnat, cându havaia eara chischinã, cu mari harau, agiumsirã pi cipita a muntili. Satisfactsia eara multu mari.

III. Dã apandãsi pi aesti ântribãri!

1. Cari suntu aeshtsã oaminj?
2. Iu eara elji?
3. Tsi taxirati lji aflã?
4. Cari easti riziclu tu a lor hobi?
5. Desi agiumsirã pãnã la cipita a muntili?

**TSI LAI MARI TIHI! CU
MARI HARAU!**

NU AVEA TIHI!

**TIJALIMARINUS-FEATSI
LUCRU!**

TSI LAI GHRAMÃ LAI!

SPORTURI EXTREMI SHI PERICOLOASI

I. Sum cafi cadur āngrāpsea ti cari sportu easti zbor!

Pericolos Interes
Adrenalin
Relaxari Satisfactsia

Suxes
Āngārlimari Dipuneari
Archiushurari
Alinari Leagānā Azboairā
Ānsari Cadi
Glārinji Zurleatsā
Curaji

II. Apāndāsea-li āntribārli!

1. A curi lji āngrāpseashti Marcu?
2. Tsi demonstreadzā Marcu cu cartea?
3. Desi clublu easti tu cāsābālu iu băneadzā Marcu?
4. Tsi concret va s-ānveatsā el?
5. Tsi āntreaba tu soni Marcu?

**III. Completeadzā li frazili cu zboarāli aesti:
Dipunearea, fricā, periculoasi, interes, relaxedz!**

1. Sporturli aesti suntu multu _____.
2. Io cu eforturli fizitsi mi _____.
3. Costa demonstreadzā mari _____ ti sporturi.
4. _____ di pi muntsā easti idghea pericolos.
5. Curaj icā _____ easti practicarea a sporturilor extremi.

IV. Continueadzā-l textul aestu!

*Tinjisite d-ne Cusizic,
Nā hārseashti intereslu a vostru,*

V. Āngrāpsea desi ai icā nu interes ti vārā sportu extrem shi titsi? (Adu aminti dau argumenti pozitivi shi dau argumenti negativi)

*Tinjisits,
Tu meshli tsi yin va-s armān tu
cāsābā shi voi ti atsel chiro s-yin
tu clublu a vostru, la treninzili
a voastri ta s-ānvets tehnicili
ti yoga. Cari suntu criteriūli shi
pre-conditsiili ti āngrāpseari la
cursurli a voastri?
Va mi hārseacu ma s-u loats tu
videari demonstrearea a intereslu
a mel.
Cu tinjii,
Marcu Cusizic*

CĂNDU YISLU S-FATSI REALITATI

Tu Republica Machidunia ari multsă cari lu vor muntili, cari vor s-priimnă shi s-alină pi muntsâlji. Ari shi asotsiatsii cu multsă membri a curi activitati printsipală la easti alinarea pit muntsăi, nu mash tu Machidunii ma shi ma largu, tu alanti stati iu ari ma analtsă muntsă.

Un di nai ma cânăscutslji alpinishtsă dit Machidunii eara cânăscutlu Armân Dime Ilievschi Murato. Faptu easti anlu 1953, Bituli, shi easti protlu dit Republica Machidunia cari s-alină pi nai ma anlta cipită tu lumea tută - Mont Everest, pi analtsimi di 8848m. Muri pi 10 di mai, anlu 1989 cându s-dipunea di muntili Mont Everest.

Dime Ilievschi Murato (1953-1989)

El easti protlu dit Republica Machidunia cari u bângă hlambura machidunească pi cipita a lumiljei. Atsea dzuă, yislu a lui s-featsi realitati. Idghea dzuă, 10 di mai, triumflu a lui s-featsi mari traghedii că tu turnata nu putu s-dipună tu logorlu dit soni shi ti totna armasi tu muntili aestu. Dime eara 263 pi aradă alpinistu dit lumea tută cari s-alină pi Everest shi intră tu leghendili a alpinizmului machidunescu shi sportul ă gheneral.

Dime eara cânăscut ca om cari multu li vrea muntsâlji shi avea mări ambitsii. Pi 35 di anj intră tu istoria a alpinizmului shi a sportului. Tu asotsiatsia «Pelister» s-featsi membru la anlu 1968, a cu alpinizmul ahurhi la anlu 1975. Li triclu tuti cursuri shi treninzi ti alpinistu shi s-featsi instructor ti alpinizmu. Pi nivel di Ex Yugoslavia lji eara dată pricunushteari ti alinari pi dau cipiti tu cafi ună republică. Numa a alpinistului Armân, Dime Ilievschi Murato va s-armănă tu istoria a alpinizmului machidunescu, ma shi tu ma naua istorii a Armânjlor.

I. Apândăsea pi ăntribărli aesti!

1. Cari easti Dime Ilievschi Murato?
2. Cându s-alină pi nai ma analta cipită tu lumea tută?
3. Pi cari Cipită u chiru bana?
4. Cari an s-featsi membru a sutsatâljei «Pelister»?
5. Cându s-featsi alpinistu?

Cutugurseari
Lu ljirtă Dumidză!
Loclu s-lji hibă lishor!

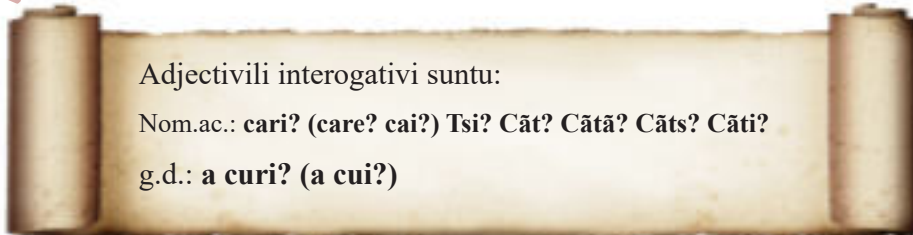
II. Tu cari di aesti frazi s-exprimă jali ică cutugurseari?

1. Tsi lai taxirati ti cauza a noastră!
2. Traghedii mari, ti taifa a lor!
3. Tsi lai zurleatsă!
4. S-lu ljeartă Dumidză!
5. Mari cheardiri, eara mari om!

III. Ăngrăpsea dau-trei frazi tu cari va să-spunj mari jali ti chirearea traghică a pop steauâljei Toshe Proeschi!

ADJECTIVI SHI PRONUMI INTEROGATIVI

Adjectivili interogativi suntu:
 Nom.ac.: **cari?** (care? cai?) **Tsi?** **Căt?** **Cătă?** **Căts?** **Căti?**
 g.d.: **a curi?** (a cui?)

Adjectivili interogativi totna s-ufilisescu ninti di substantivili.

Ex.:

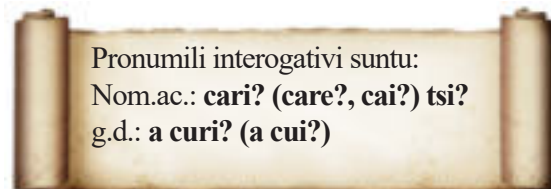
Cari easti aestă feată?	Căt chiro eshtsă la discurmari?
Tsi oaminj cânăscush la andamasea?	Cari carti u dghivăseai?
A curi feată lji spusesh?	Tsi oaminj străvăsish ăn cali?
Căts chilats meari ancupărash?	Cătă zahări tsă lipseashti?

Notă: **Tsi** shi **căt** pot s-aibă ună valoari exclamativă (tu frazi exclamativi): **Tsi** greu dzuă! **Tsi** catastrofă! **Căt** amshati feati! **Adjectivili interogativi** s-ufilisescu tu frazi interogativi.

Exercitsii:

I. Completeadză-li frazili cu adjectivili interogativi cari corespundează tu cafi ună frază!

- _____ meari vrets?
- _____ easti adresa a voastră?
- _____ ficior lji zburăshsă?
- _____ cântic lu vrets nai ma multu?
- _____ persoanei ari pi cadurlu?

Pronumili interogativi suntu:
 Nom.ac.: **cari?** (care?, cai?) **tsi?**
 g.d.: **a curi?** (a cui?)

Pronumili interogativi s-ufilisescu totna tu ahurhita a unăi frază interogativă.

Ex.:

Cari va lji aducă?	A curi suntu cărtsăli?
A curi va lji dai părădz?	Cari aurlă?
Tsi pots s-adari ti mini?	

Notă: Nu lipseashti s-meastică pronumili interogativi cu pronumili relativi: ex. Omlu cari... -pronumă relativă, Cari easti omlu aestu? – pronumă interogativă!

Exercitsii:

I. Completeadză-li frazili cu pronumili interogativi!

- _____ shuiră tu ubor?
- _____ adari tu aestu momentu?
- _____ suntu aesti feati?
- _____ easti cănlă aestu?
- _____ minduits voi ti lucurlu aestu?

DI CULTURA A ARMĂNJLOR

IANCU PERIFAN ALUMTĂTOR SHI METSENA TRĂ ARMĂNAMI

Iancu Perifan easti faptu pi 24 di martsu, anlu 1923 tu hoara Cavacli (tu Vărgării). La anlu 1928, pârintsâlji a lui (Niculach shi Itsa) s-dusiră s-băneadză tu hoara Cainargeaua Mari (Cadrilater). D-ul Iancu Perifan, Litseulu lu dipisi tu Români. La anlu 1944 s-ângrăpsi la Facultatea ti politehnică di Bucureshti shi ti patru anj li dipisi studiili. Eara cu idei anticomunistitsi tîtsi di parti a comunishtsălor eara băgat pi lista ti ahapsi, noaptea pi 14/15 di Mai, anlu 1948. Ma, avu tihi shi ascăpă. Băna ascumtu până di 18 di yizmăciunj, anlu 1948 cându ilegal fudzi tu Yiugoslavi. Până tu meslu alunar, anlu 1949, lucra Cosovo, tu mādemea Trepcia. Di aclo fudzi tu Austrii, Salzburg iu shidzu un an. Calea di bană lu dusi tu Ghermanii iu shidzu trei anj (1950-1953) shi lucra Minhen. La anlu 1953 s-dusi s-băneadză tu Frantsii, Parijlji.

Anamisea di soia shi sotslji, a nica ma multu anamisea di Armănjli easti cānăscut ca persoană cari s-alumtă ti ândripteata shi ti garantari a ândrepturor tsi lji pricad a cafi unui om.

Dupu Conferentsia ti Sigurantsă shi Colaborari Europeană di Helsinchi, (1973-1975), domnul Ianco Perifan duchi cā documentul cari eara ânsimnat Helsinchi (tu cari anamisea di alanti sâ zbură shi ti ândrepturli a omlui) easti bun fundamentu shi ti Armănjli ta s-li amintă ândrepturli a lor. Ashi vini pi idei, deadun cu ândoi sots s-adară Sutsatâ armănească dit Frantsii: AFA (Association des Français Aroumains). Aestâ sutsatâ eara reghistrată la anlu 1980 la Prefectura di politsii di Parijlji, a numa armănească lji easti «Tră Armănami». Ti prot prezidentu eara aleptu ing. Ianco Perifan. Scupadzli alishte sutsatâ suntu atsea tîtsi bana tută s-alumtă shi d-nul Ianco Perifan: avigljeari a culturâljei armănească, s-promoveadză istoria armănească pit lumea tută, s-adară un tsentru cultural tu Frantsii, adrari arhivă shi bibliotecă, tipuseari shi editari cārtsă, revisti, fimiridz, ploci shi CD-uri cu cāntits armăneshtsă, caduri, shi alti.

Tu dipisita a anlui 1980, AFA, pitricu ună carti ânsimnată di d-l Perifan, până la Conferentsia ti Sigurantsă shi Colaborari Europeană, cari s-tsānu Madrid. Ti ândridzeari a Memorandumlu agiutară shi d-ul Vasile Barba shi prof. Max Demeter Peyfuss. Tu Memorandumlu eara băgată ună schitsă ti istoria a Armănjlor shi ună informatsii ti situatsia tu cari s-afla Armănjli pi Balcan la anlu 1980. Tu a daua parti di Memorandumlu s-caftă ândrepturli a Armănjlor shi atsea: Armănjli s-hibă pricānăscuts ca popul armănescu tu statili iu băneadză, s-aibă ândreptu s-ânveatsă pi a lor limbă di dadă, tu bāseritsli s-tsānă dghavasi pi armăneashti, s-aibă ândreptu ti editari cārtsă, revisti, jurnali, s-aibă emisii pi mediumili (radio shi televizii) shi s-aibă ândreptu s-fundeză asotsiatsii culturali armăneshtsă.

Pi initsiativă a d-lui Ianco Perifan, la anlu 1979, AFA u scoasi caseta «Njicā antologhii armănească» cu tiraj di 2500 di caseti iu s-află poemi di C.Belemace, N.Tuliu, M.Beza, N.Batsaria. Tu chirolu di la anlu 1980 până la anlu 1986, AFA scoasi tu migdani 13 di numiri di fimirida «Fara armănească», cu tiraj di 4000 di cumăts cari eara răspânditi pit Balcanlu tut, a nai ma multu tu Gārtsii. Dupu editarea a revistâljei «Zborlu a nostru», la anlu 1984, tu Ghermanii, AFA adusi detsizii s-u agiută aestâ revistă. Tu atsel chiro edită mash trei fimiridz (1984, 1985, 1986) ma cu alăxită numă «Tră Armănami».

Aesti suntu zboarāli a d-lui Ianco Perifan dit Frantsii cari totna u pitreatsi ca dimāndari: «Sh-tsi vrem noi? Noi vrem s-armānem Armănj! Limba a unui popul easti suflitlu. Ma s-chirem limba, va s-chirem shi noi ca Armănj».

Roljea a d-lui Ianco Perifan ti dishtiari a sentimentului armănescu easti fără mardzină. S-dusi tu xeani s-băneadză shi di aclo u agiuta Armănamea, mash cu un scupo: s-nu cheară limba di dadă, limba armănească. Perifan idghea ashitsi lji deadi mari agiutor a d-lui Vasile Barba cându el agiumsi tu Ghermanii. Lji agiută ti ândridzeari a Congresilor ti limba shi cultura armănească, cari s-tsānură Fraiburg shi Manhaim, tu Ghermanii. Deadi mari contributsii shi tu ândridzeari a documentului «Recomandari 1333» tsi eara aprucheat pi 24 di ciarshar, anlu 1997, di parti a Consiliulu ali Europa, cu cari documentu a Armănjlor lă si garanteadză tuti ândrepturi cari lji pricad a cafi unui om.

Moto di bana a d-lui Ianco Perifan cari-l dutsi ninti, suntu stihurli al Gheorghe Murnu dit poema «Tră Armănami», tu cari, anamisea di alanti s-dzātsi: «S-nji armănea nă minută, mash ună chicută di bană, u dau tră tini, soe-nj vrută.»

Scopia, anlu 2015

I. Ânveatsă-l textul shi spuni tsiva ma multu ti loclu shi roljea a d-lui Ianco Pirifan ti dishtiarea a sentimentului natsional a Armănjlor!

UNITA 5

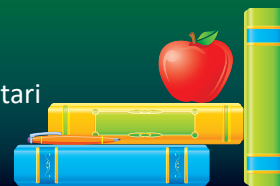
PROTLU FILMU ARMĂNESCU

TEMA: VOCABULAR

Film, filmografii, tip di filmuri, actori, rejiser, sije

COMUNICATSI

Ahurheari ună discusii, dari mindueari shi argumentari

GRAMATICA

Verbili impersonali tu timpurli dit indicativlu shi ufilisearea a lor

I. Desi shtii cari easti protlu filmu armănescu?

Posterlu ofitsial a filmului

Publica la Gala Premiera tu Cinema «Milenium», anlu 2014, Scopia

NU HIU FAIMOUS AMA HIU ARMĂN

Dascalitsa zburashti ti protlu filmu armănescu lungumetraj “Nu hiu faimos, ama hiu Armân” tu rejii al Toma Eanache dit Bucureshti.

Dascalitsa: Desi avets avdzătă ti aestu filmu?

Maria: Da, mini avdzăi că ti prota oară tu istoria armănească s-adră un filmu armănescu. Ma, desi shtits cându va s-tsănă Gala premiera a protlui filmu lungumetraj pi armăneashti?

Sulta: Să zburashti că Premiera va s-hibă pi 14 di martsu. Ma tuti bileti suntu vinduti.

Dascalitsa: Da, ashitsi easti, desi shtits cari easti contsănirea a filmului?

Toma: Nu să shtii exact ma, dzăc că easti ti bana a Armănjlor.

Dascalitsa: Filmul easti dramă, ampilită cu pirmif di vreari, a curi scupolu easti tsăneari tu bană a farăljei armănească shi traditsia armănească. Easti reghistrat tu tsintsi stati: Machidunia, Romanii, Gărtsii, Albanii shi tu Statili Uniti ali America shi easti marturiseari istorică ti bana a Armănjlor. Roljea printsipală, Toni Caramushat easti cânăscut rejiser ti filmu, cari easti fastsinat di ideia ti aflarea a 13-lor averuri ti Armănjlji shi ti limba armănească. Ti atsel scupo andreadzi un filmu documentar, ti cari tu SUA amintă shi premii. Dupu mitlu, aesti averuri s-tsăn tu bană di parti a unăi tiniră feată - Armănă, cari easti dzănucljul dit soni a popului armănescu. Rejiserlu Toma Eanache cu aestu filmu documentar s-fatsi multu cânăscut, *faimos*, ma ti el ma importantă easti atsea tsi easti Armăn, a nu atsea tsi s-featsi faimos. Tsicara multu cânăscut, el nu u agărshashti traditsia armănească, shi cându s-toarnă dit America, u caftă a lui preaclji di bană shi atsea cu pruxsinii. Desi va u află vruta a lui shi cari va s-hibă tinjia tsi va u pâltescă, va să-shtits cara s-lu mutrits filmul.

Miha: Cari u gioacă roljea printsipală tu filmul?

Dascalitsa: Rejiserlu Toma Eanache u gioacă shi roljea printsipală.

Sulta: Interesantă easti contsănirea a filmului, va s-nergu sigura s-lu mutrescu filmul, că protlu filmu armănescu easti parti di istoria armănească.

I. Spuni cari di aesti frazi suntu corecti (C) ică alutusiti (A)?

1. Gala premieră a protlui film armănescu easti pi 14 di martsu. _____
2. Scularlji va s-poată s-ancupără bileti ti Premiera. _____
3. Filmul eara reghistrat tu patru stati. _____
4. Actorlu printsipal easti shi rejiser a filmului. _____
5. Filmul easti dramă tu cari simbolic zburashti ti identitatea armănească. _____

II. Află-li informatsiili tu textul di ma-nsus!

1. Cari easti titlul a protlui filmu lungumetraj armănescu? _____
2. Tu cari stati eara reghistrat filmul? _____
3. Cari easti rejiser a filmul? _____
4. Cum easti numa a roljiljei prentsipală? _____
5. Titsi aestu film easti parti di istoria? _____

Acterlji a filmului cu Prezidentul ali RM, prof. dr. Ghiorghe Ivanov

Acterlji a filmului cu Ministera ti cultură ali RM, d-na Elizabeta Cancesca Milevsca

DISCUSII TI FILMU

- Catsi filmuri vrei s-mutreshtsă?
- Mini voi dramă shi comedii. Cându mutrescu ahtări filmuri multu mi relaxedz, mi discurm, a voi s-mutrescu shi filmuri di fictsii ică istoritsi. A tini catsi filmuri preferedz?
- Io ma multu voi s-mutrescu filmuri shtiintsifitsi, fantastitsi, a shi imaghinatsia a mea s-lărdzeashti shi nji yin multi nali idei. Cându li mutrescu atseali filmuri, mi ciudusescu cât largu s-dusi tehnologia.
- A cari acter tsa easti nai ma vrut?
- Mini nu am vără tsi ahorghea pot s-lu aleg. Lji voi tuts atselji cari suntu bunj profesionalishtsă, tuts atselji a curi roljea pot s-u duchescu cu emotsii. A tini?
- Ti mini nai ma vruts acteri suntu acterlji dit filmul armănescu “Nu hiu faimos, ama hiu Armăn,” anamisa di cari pot s-lji aleg: rejiserlu Toma Eanache cari u agiucă roljea printsipală – Toni Caramushat, sor-sa al Toni – Teodora Calagiu Garofil, tatu-su al Toni – Lica Gherghilescu Tanashoca, Armănamea - Linda Cruatoru, dascalitsa pi examenlu di istorii Aurica Piha... Aesti persoane dealihea alăsară mări impresii la mini shi tsicara ca vără di elji suntu acteri amateri, elji giucară ca mări profesionalishtsă.

I. Cari tipuri di filmuri suntu adusi aminti tu textul di ma-nsus?

II. Spuni-li numli a actorlor adusi aminti tu textul!

III. Zbura cu sotslji a tăi shi cu dăscălitsa!

1. Cari easri tiplu di filmurli tsi li mutrits?
2. Explicats di cari ispeti preferits ună ică altă turlii di filmu?
3. Cari vā suntu actorlji preferits? Shi titsi?
4. Cari easti filmul preferit shi ti tsi?
5. Spunets sijelu di filmul preferit.

IMPRESII DI GALA PREMIERA

Vera: Dupu minduera a mea filmul easti multu emotsional. Dishteaptă tsiva ahândos tu mini, tsiva tsi ma ninti nu u ducheam. Aestu filmu mi băgă s-minduescu niheam, shi mini s-priaduc ti tsăneari tu bana a Farăljei armânească, cu atsea tsi a fumeljlora mei totna va lă zburăscu armâneashti. Cara s-chargea limba, va s-chargea shi populu armănescu.

Nico: Ashtiptam s-ved filmu ti istoria a Armănjlor, mindueam că va s-hibă tsiva ca filmu documentar. Nu pistipseam ca va s-ved filmu lungumetraj. Mi hărsii că vidzui un filmu iu pit vrearea s-prezenteadză shi istoria armânească.

Zoia: Până lu mutream filmul duchii că ma multi ori oclji nji lăcărmară. Nu pistipseam că va s-pot s-ved filmu lungumetraj, iu tuts acteri va s-zburască pi a noastă limbă di dadă, pi limba armânească. Aestă easti ISTORII!!! Easti mari evenmentu, a ti atsea zburashti shi factul că la Gala Premiera viniră shi Prezidentul ali Machidunii d-nul Ghiorghe Ivanov shi Ministera ti cultură, d-na Elizabeta Cancesca Milevsca. Cu atsea spusiră mari tinjii cătră cultura armânească.

Alexandru: Tu filmul u duchii dimândarea: Ari tsiva tsi cură tu sândzăli a noastri, tsiva tsi na adară s-him altă turlii di alantsă. Aestu filmu poati s-hibă ună scănteau, s-nă dishteaptă di lungul somnu.

Acterlji pi stsenă dupu dipisearea a filmului

I. Catsi suntu impresiili di protlu filmu armănescu? Ăngrăpsea căti ună frază ti minduearea a cafi unăi persoană!

Vera: _____

Nico: _____

Zoia: _____

Alexandru: _____

II. Ăngrăpsea un e-mail a sotslui a tăl ică soatsă ti informatsiili tsi li ai ti protlu filmu armănescu!

VERBI IMPERSONALI TU TIMPURLI DI INDICATIVLU

Tsi suntu verbi impersonali?

Da neau tută noapti! Āngleatsă pisti tut!

Verbili impersonali ică verbi defecti, s-ufilisescu mashi tu forma di a trea persoană singular. Nu sã shtii cari u fatsi actsiunea shi nu poati s-alăxească cu vără substantiv, pronumi ică altu zbor.

Născănti verbi totna s-conjugheadză tu formi impersonali shi s-ufilisescu ti fenomen di meteorologhii. Ca ex.: Da ploai, da neau, bati vimtu, āngleatsă!

Bunbuneadză! Da grăndină! Aghonja, aghonja s-featsi noapti!

Verbul *Lipseashti* tsicara cã nu easti verbu ti fenomen dit natura idghea ari mash formă impersonală.

Ari shi alti verbi cari au formi personali ma tu născănti situatsii adarã shi formi impersonali ca: Ari multsă oaminj tu ubor! - Cari ari? Nu sã shti.

S-lucreadză ti yinatorlu a vostru! Sã zburashti cã va s-aibă mari yiarnă, aestu an.

Formili impersonali poati s-hibă tu prezentu, imperfectu, a poati s-aibă shi formi tu yinator.

Ex.:

S-avdi cã va s-aibă criză economică. Sã zburashti multu ti nalili cãntits al Toshe! - prezentu

Sã zbura multu ninti ti loclu a muljeariljei tu bana publică. - imperfectu

Va sã-zburască tu yinator ti aestu tinir! - yinator

Exercitsii:

I. Află-li frazili tu cari ari formi impersonali!

1. Ari multi problemi tu sotsietatea a noastră.
2. Lipseashti lucru tă s-aibă rezultati.
3. El ari multi problemi tu bană.
4. Noaptea, bunbunidza multu!
5. Nu voi aveari ma, voi lucru!

II. Adarã formi impersonali cu verbili di tu parantezã!

1. Cu ciasurli (ahurhescu) _____ tahinima la 7.30.
2. (lipseashti) _____ s-ahurhits s-ānvitsats limbi.
3. Aestu an (ashteptu) _____ mari pluimi.
4. (zbura) _____ cã va s-yinã nău dascal.
5. Anjlji tricuts (ashtipta) _____ mări hituri di aestă cãntătoară.

III. Adarã frazi cu formi impersonali cu verbili: ari, da, lipseashti!

DI CULTURA A ARMĂNJLOR

MILTON SHI YIANACHI MANACHI

Yianachi Manachi

Milton Manachi

FRATSLJI MANACHEA suntu protslji chinematografi pi Balcanlu cari tut a lor capital tsi lu amintară shi tsi lă armasi tu ãntimisi, lu investară ti adrari a protlui bioscop tu Machidunii.

Yianachi (1878-1960) shi Milton (1882-1964) suntu faptsã tu hoara armãneascã Avdela, tu Gãrtsii. Deadun ahurhirã s-lucreadzã la anlu 1898. Tu atsel chiro Yianache eara dascal ti pictueari Ianina, iu lu disfeatsi shi a lui Foto-studio, iu frati-su Milton ãnvitsa cum s-adarã fotografii. Anlu 1904 vinrã s-bãneadzã Bituli. Anlu 1905, Bituli lu disfac a lor “Studio ti fotografii di artã”. Anlu 1906, pi calezmã di vãsijelu Carl-I elji partitsiparã la marea expozitsii internatsionalã ti fotografii, Sinaia, tu Romãnii iu amintară medaljã di malãmã shi u amintară titula “Fotografi di tinjii a Vãsijelului”.

Ma marli frati, Yianache vizitã multi metropoli ca cum suntu: Parijlji, Viena shi Londra, iu ti prota oarã vidzu camerã ti filmu. Ma amãnat s-turnã Londra di iu u ancupãrã a lui prota camerã 300 di seria “BIOSCOP” shi ashitsi ahurhi bana a chinematografiljei machiduneascã.

Protili caduri cu camera, fratslji Manachea li adrarã tu a lor loc natal, tu hoara Avdela, iu adrarã caduri cu babã-sa a lor Despina, cari avea 114 di anj. Reghistratlu material easti extraordinar expresiv shi sughestiv. Ashi ahurhirã s-lucreadzã cu chinematografii cari armasi s-mãrturiseascã ti chirolu a lor shi ti lucurlu tsi lu adrarã ca prots pionir pi Balcan.

Fratslji Yianachi shi Milton Manachi suntu dealihea pioneri tu sfera di foto shi chino documentaristica, aluntatori ti ma mari profesionalizmu tu sfera di prezentarea a productsiiljei tsi s-adra tu atsel chiro. Elji cu camera a lor reghistrarã multi facti tu chiro di shaidzãts shasi di anj. Tu atsel chiro, tu aestu reghion s-featsirã multi importanti evenmenti istoritsi, ashì cã doilji frats Manachea mãrturisea ti tuti tsi s-au faptã. Di atsea ispeti elji s-lugursescu shi ca hroniciari cari profesional sh-lu lucra lucurlu a lor.

Di tsãnutili materiali, ma importanti suntu: “Vizita a Sultanlui Mehmed Rashid II” ân Sãrunã shi Bituli, serii di caduri cu numtsã, adets, sãrbãtori, cum shi multi caduri ti represiili a Turtsãlor pisti populu machidunescu dupu dipisearea a rãsculariljei di Alju Ljeau.

Milton adra fotografii shi tu chirolu di Protlu shi a Doilu Polim Balcanic shi tu chirolu di Protlu shi a Doilu Polim mundial. Tuti atseali foto-documenti istoritsi suntu cu valori fãrã mardzinã shi da posibilitati ti reconstruati a vãrnui evenmenti cum shi s-identificheadzã persoane di istoria reghionalã a cãsãbãlui Bituli shi ma largu.

Pi ninga atsea, fratslji Manachea adra fotografii shi di organizatsiili revolutsioneri, comitslji, fotografii di Revolutsia a tinirlor Turtsã, reprezentantsã a corlui diplomatic di Bituli, portreti a vãsiljeadzlor, lideri, minishtsrã, comandantsã. Multu impresivi suntu fotografii di tãljeati capiti, ângrupati capiti, ofitsiri tu nali uniformi, armatuladz, caldrãma di Bituli, caduri di liberari, fotografii amplini cu

dinamică și atmosferă de sărbătorire...

Frății Manachea adă și filmuri. Protul filmu era emis în anul 1921, tu a lor Bioscop "MANACHI", sum tser. Atsea nu era soluția definitivă și tu atsea ma amănat adă nău obiectu tu bioscop tu cari prota proiectu era prezentată la anul 1923.

Opuslu di filmu al Milton Manachi easti mari, multu importantu, real și relevantu. Caracteristica tu lucrulu a lui easti că el filma și adă fotografii dinapandică, cu instinctu natural tu nai ma importantili evenmentu di Bituli și anvărliga di aestu căsăbă. Cara s-adrăm analiză a materialilor di filmu, prota impresii easti ca Milton Manachi, cari li adră ma multili filmuri avea bun oclju s-bagă ergu tsi easti mușată și tsi easti importantă. Di aclo a lui talentu și shteari ta s-li aleagă nai ma mușatili caduri tsi li filmă, și exact tu atsea putem s-u actsentăm importanta a protlui cameraman pi Balcan. Cum treatsi chirolu, valoarea estetică a fotografiilor și a filmurilor amintă nica ună dimensi, valori istorică, nu mash tu Cinematografia machidunească, ma și ma largu.

Cu criteriumi prețizi, cu tretman selectiv și cu valorizari obiectivă a evenmentilor tsi s-fătsea cu aghunji pi Balcan și tu lumea tută, Frății Manachea alăsară tu ăntimisi aveari fără mardzină, a curi valoarea va s-iasă tu videală cu tritșeari a cafi unui an, cu tritșeari a cafi ună detsenii. Tșicara că easti greu nica di tora s-aspunem prețiz cât tu yinitor va s-crească valoarea tu bana și tu lucrulu a frășlor Manachea tu sfera a documentaristicăljei vizuelă, ma iara, putem s-dzătsem ca frășli Yianachi și Milton Manachi și mash cu atsea tsi până tora easti cănăscută că u adă nău, lipseashti nu mash ahorghea s-lji tinjisim, ma și s-u spunem hăristusearea a noastră tu tut tsi au adă nău tu sfera di cinematografia.

I. Spunets pi șcurtu tu biografia a frășlor Manachea și tu loclu și roljea a lor tu cinematografia pi Balcan!

REVIZII I

REVIZII I

I. Tu cari di aesti frazi ari prepozitsii?

1. Mini voi s-ascultu cãntits armãneshtsã.
2. Tati s-dusi la sor-sa ân Beligrad.
3. Voi hits contra noi.
4. Papu bãna tu xeani greuã.
5. Aestã emisii easti mushatã.

II. Completeadzã-li frazili cu prepozitsiili: contra, a, la, di, fãr!

1. Io va s-nergu _____ soatsa a mea.
2. _____ di altu, va s-yineam cu voi.
3. Sotslu a mel s-acãtsã _____ lucru.
4. Dascalã pute nu easti _____ noi.
5. El easti director _____ sculiiljei.

III. Di zboarãli di ma-nghios adarã constructsii a frazilor ta s-aibã logicã!

1. profesoarã s-escu voi Io. _____
2. boatsi Aestã mushatã ari cãntãtoarã. _____
3. va s-hibã fudbaler un nai ma bun Cafã . _____
4. easti ti suxes Talentul importantu. _____
5. buni lucru rezultati Fãrã nu ari. _____

IV. Completeadzã-li frazili cu pronomili relativi cari corespundeadzã!

1. Oaminjlji _____ lji vidzui, nji suntu cãnãscuts.
2. Ali Tona shi Nico avea _____ s-lã spunã ti manifestatsia.
3. Voi zburãts ti ficiorlu _____ tu ubor.
4. Elji shtiu _____ easti aestã nau casã.
5. Tora seara va tsã-u spun feata ti _____ tsã zburam.

V. Tu textul di ma-nghios completeadzã li frazili cu zboarãli cari corespundeadzã!

Limba easti _____ aveari. Cu _____ nali limbi, omnu s-fatsi nica ma _____ . Cunoshteara ma multi limbi xeani, agiutã ti ma _____ ânvitsari alti limbi _____ . Tu Republica Machidunia, malju dzã tuts shtiu nai ma niheam dau _____ .

Comunitãtsli etnitsi, pi ninga a lor limbã di _____ , u zburãscu shi limba ofitsialã, limba _____ . Pi ninga atseali dau _____ , malju dzã tuts u shtiu shi limba anglicheascã. Tu statlu a nostu, comunitãtsli _____ au ândreptu s-ânveatsã pi a lor _____ di dadã. Ashitsi, tuts au posibilitati s-u apurã di _____ a lor limbã di dadã.

VI. Completeadzã li frazili cu conjunctsiili di coordonari cari corespundeadzã tu cafi unã di frazili: nitsi, shi, ama, icã, nitsi...nitsi.

1. Ficiorlu a vostru _____ s-dutsi la sculii, _____ ânveatsã.
2. Tegha _____ Santa suntu sots nica di njits.
3. S-ahurhim s-mãcãm, _____ s-ashtiptãm?
4. Vream s-vã grescu pi tsinã, _____ nji si alãxi planlu.
5. Vream sã zburãm, ma voi _____ vreats s-nã videts.

VII. Completează-li frazili cu aesti zboară: pericolos, relaxari, curaji, interes, cadi!

1. Tini nu ai _____ ta s-anotedz tu ahândos pisin.
2. Cafu un sportu easti bun ti _____.
3. Alpinizmul easti sportu _____.
4. Easti pericolos cându om _____ di mari analtsimi.
5. Ti cari sporturi voi avets _____?

VIII. Āntsercljeadzã cari di adjectivili interogativi suntu corecti!

1. **Cãts/cari** chilats di gortsã vrets s-vã misur?
2. **Tsi/a curi** oaminj cãnãscush asãrnoapte la teatrul?
3. **Cari/a curi** featã lji didesh cãrtsãli ta s-nji li toarnã?
4. **Cãt/cãti** chiro ashteptsã la stashonea ti pampori?
5. **Cãtã/tsi** sculii ari dipisitã soatsa a ta?

IX. Leagã-li dauli coloni ta s-aibã logicã cafu unã frazã!

1. Protlu filmu armãnescu easti reghistrat	- drama, comedia, filmuri fantastitsi...
2. Numa a rejiserlui a filmului easti	- Nu hiu faimos, ama hiu Armãn.
3. Titlul a protlui filmu armãnescu easti	- Milton shi Ianachi Manachi.
4. Protslji chinematografi pi Balcan suntu	- tu tsintsi stati.
5. Mini voi s-mutrescu janruri diferentu ca	- Toma Eanache.

X. Tu cari di aesti frazi ari exprimari jali, tihi, urnimii, cãftari agiutor, propuniri?

1. Tsi s-adarã tora, cari poati s-lji spunã? _____.
2. S-nu amãnji la examen cã nu va ti aproachi! _____.
3. Tsi lai cheardiri, ahtari tinir! _____.
4. Io dzãc s-ahurhim cu ãnvitsari la chiro. _____.
5. Avum mari tihi, amintãm premii. _____.

XI. Āngrãpsea un shcurtu textu ti Dzua natsionala a Armãnjlor shi cum sã sãrbãturiseashti!

XII. Āngrãpsea un shcurtu textu ti atsea catsi filmuri vrei s-mutreshtsã!

DIMĂNDAREA PĂRINTEASCĂ

Părinteasca dimândari
Nă sprigiurã cu foc mari,
Frats di mumã shi di-un tatã
Noi Armãnji di eta toatã.

Di sum plocili di murmintsã
Strigã-a noshtsã bunj părintsã:
Blăstem mari s-aibã-n casã
Cari di limba-a lui s-alasã.

Cari shi-alasã limba-a lui
S-lu-ardã pira-a focului,
Sã s-dirinã yiu pri loc
Sã-lji si frigã limba-n foc.

El ân vatrã-lji părinteascã
Fumealjea s-nu-shi hãrseascã,
Di fumelji cãrunji s-nu bashi
Nat ân leagãn sã nu-nfashi.

Cari fudzi di-a lui mumã
Shi di părinteasca-lji numã,
Fugã-lji doara-a Domnului
Shi dultseamea-a somnului!”

Constantin Belemace
(1844-1932)

UNITA 6

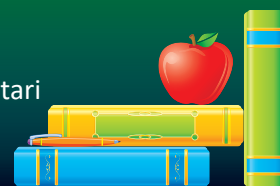
COMUNICAREA PIT ISTORII

TEMA : VOCABULAR

Telefonlu ca instrumentu ti comunicari cum shi alti modusi di comunicari

COMUNICATSII

Ahurheari unã discusii, dari mindueari shi argumentari

GRAMATICA

Verbili inpersonali tu timpurli dit indicativlu shi ufilisearea a lor

COMUNICAREA PIT ISTORII

Hrista (pap-su al Dina): Dina, ea alasă telefona mobilă nanaparti shi shedz s-nă spunji cum tricushi ază la sculii. Tsi turlii di telefoni easti aestă, tut pi ea eshtsă?

Dina: Tora, papo. (shi continueadză).

Leonida (tată su al Dina): (lu ljea mobilu) Fără di aestă lugurii nu pots nitsi ună săhati?! Tsi va s-adari cara s-ti tornji vără 30-40 di anj napoi tu istorii?! Putsânji shtea ti telefona, comunicarea s-fătsea cu cărtsă postali. Cu stămânji, cu meshi lu ashtiptam poshtarlu s-nă aducă cartea.

Dina: Dealieha? Nu, nu pistipsecu! Em, tsi adra dunjeau?

Hrista: Ashtipta, avea arăvdari, nu băna cu aghunjii...

Leonida: Avea mushuteatsă shi tu atsea ashtiptari. U aveam cânăscută mamă-ta ninti s-mi duc la armată. Shi cu niarăvdari ashtiptam s-yină vără hăbari di la ea. Cafî dzuă mi băgam cu umutea că mări va s-yină carti di la ea. Ază cu dinamica tu bană nu ari chiro ti romantizmu, ti zboară mushati, ti yisi...

Dina: Eee, tată cu dzăli ashtiptai s-tsă spună «escu ghini, cum eshtsă tini», a noi atsea u adrăm ti ună secundă, cu un mesaj.

Hrista: A cara s-tsă spun că io dicara mi aveam dusă tu armată doi anj nu avui cana hăbari di acasă ică elji di mini? Nu shtea desi escu yiu ică mortu. Căt eara ma greu comunicatsia tu atsel chiro...

I. Cari li spusi ică adră aesti lucrî?

1. Dina treatsi multu chiro pi telefoni. _____
2. Cari zbură ti comunicarea ninti treidzâts di anj? _____
3. Pitritsearea informatsii ază easti tu ună secundă. _____
4. Avea mushuteatsă tu ashtiptarea a cărtsălor postali. _____
5. Cu anj nu avea hăbari di taifa. _____

II. Tsi mindueshtsă tini ti comunicarea vărnu oară sh-ază?**III. Leagă li zboarili cu definitsia tsi corespondeadză!**

1. Comunicari	- carti cari agiundzi pi poshta.
2. Carti postală	- persoană cari li poartă scriatili cărtsă.
3. Mobil	- adrari ligătură cu alantsă.
4. Hăbari	- telefoni tsi u avem totna pi ningă noi.
5. Poshtar	- nautâts, informatsii.

Telefonlu portabil easti un sukses mundial. Ma desi easti lipsit?**Cata, profesoara, 38 di anj**

- Căndu un mobil asună pi un cias, dealihea poati s-ambudghisească, easti mari problem pit sculi. Piningă atsea, posibilitatea ti omlu s-hibă tu contactu permanentu totna mi pasioneadză shi easti multu importantă.

Lena, părinti, 56 di anj

- Nji si pari că tora tinirlji ufilisescu altă turlu di limbă ti comunicari, tut shcurteadză, nu easti lishor s-lji achicăsım, a shi ma mari parti di converzatsii nu ari cană importantsă! Am soatsă cari nji telefoneadză mash s-mi antreabă tsi adar. Mınduescu că tinjia a telefonilor mobili easti multu analtă. Dunjaua nu să străvăsescu, nu s-ved că tora ti cafi glărinji telefoneadză.

Hrista, taxistu, 29 di anj

- Ȃn prıntsıp, posibilitatea s-comunichez cu cari tsi vrei shi căndu vrei easti multu practic ma, căndu nă deranjeadză iutsido, nu nji ljea hari. Ma, cara s-vrets, multsă suntu egoishtsă, zburăsco pi stradă canda alantsă nu există ică telefoneadză tu restorantu iu s-măcă. S-nu agărshım că să zburăshtsă pi telefonı căndu duts amaxı easti perıcolos, a easti scumpă shi tu părădz shi tu bană umınească.

Costa, scular, 14 di anj

- Mınduescu că nu ari tıtsı s-nă ljea ăndreptul ti ufiliseari a telefonilor mobili tu sculiurli. Ealı suntu multu lipsıti. Mıni escu ma sigur căndu a mea telefonı s-află tu gepea a mea ică tu cıanta a mea. Cara s-am vără problem, di ună oară pot s-contactedz cu părintsälji a meı. A cu mobilu pot shi s-mı răzbunedz pi pauză.

I. Cari tsi spuni?

1. Telefonlu mobil easti lipsit. _____
2. Ancupărarea a unui telefon mobil easti multu scumpu. _____
3. Vără oară telefonăm căndu nu avem tsiva importantă să spunem. _____
4. Nu nji ambudghiseashti s-mi contacteadză căndu tsi s-hibă. _____
5. Di ispeti a telefonlui mobil, tinirlji nu ăngrăpsecu ghini. _____

II. Cari di persoanili di ma-nsus easti:

Ti ufiliseari a telefonlui mobil. _____

Contra ufilisearea a telefonlui mobil. _____

Neutru. _____

III. Cu sotslji a tăi shi cu dascala discuteadză ti ufilisearea a telefonlui mobil: iu, căndu, cum?

TELEGRAFLU SHI TELEFONEA

Alexandar Gream Bel u adră telefona ca rezultat a lucrulu a lui pi signalili electritsi cu scupo s-developească telegraflu. Vără 30 di anj ninti, s-avea ahurhită cu ufilisearea a telegraflu cari idghea ca telefona easti un sistem electric bazat pi cabli, cu atsea diferentsă tsi cu telegraflu putea s-pitreacă mash un mesaj ti chirolu ti cari cu telefona s-pitrec ma multi mesaji, a diferentsă ari shi tu forma a mesajlui. Cu telegraflu mesajlu s-pitreatsi cu sistem di puncti, ca Alfabetlu al Morz, a telefona u (transmiteadză) pitreatsi boatsea. Nai ma marli sukses, Alexandar Gream Bel lu agiumsı pi 10 di martsu anlu 1876, cându ti prota oară avea transmisă un mesaj sonor “D-nu Votson, yinits aoa, voi s-vă ved”. Aestu datum esti ca dzua di neashtiri a telefoniljei.

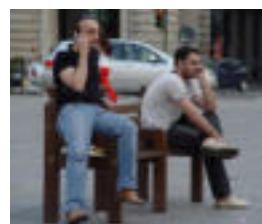

I. Apândăsea!

1. Cari u adră prota telefoni?
2. Cum funcționa telegraflu?
3. Titsi vrea s-lu alăxească telegraflu?
4. Cari easti dzua di nashtiri a telefoniljei?
5. Cari eara protili zboară transmitati pi telefoni?

II. Cu un sots ică soatsă ângrăpsits ună converzatsii pi telefona mobilă anamisa di dau persoani!

- A : _____
- B : _____
- A : _____
- B : _____
- A : _____
- B : _____

III. Eshtsă parti di ună anchetă ti ufilisearea ică nu a telefoniljei mobilă, public (tu sculii, tu restauranturi, tu autobus...) shi spuni nai niheam dau argumenti pozitivı shi dau negativı!

MA MULTU CA PERFECTU

Ma multu ca perfectul easti un timpu compus. S-formează cu imperfectul di verbul agiutător **am** shi partitsiplu (forma feminin singular) **di verbul conjugat**.

Ex.: aveam cântatã, aveam vidzutã, aveats vidzutã, avea pãtsãtã...

VERBILI AGIUTĂTOARI:				
Aveam	avutã	futã	vrutã	
Aveai	avutã	futã	vrutã	
Avea	avutã	futã	vrutã	
Aveam	avutã	futã	vrutã	
Aveats	avutã	futã	vrutã	
Avea	avutã	futã	vrutã	

Forma negativã: nu + **verbul conjugat**: nu aveam lucratã, nu aveam cãdzutã, nu aveam avdzãtã.

Ufiliseari: Ma multu ca perfectul exprimã unã actsiuni tricutã, un lucru tricut tsi s-ari faptã ninti di unã altã actsiuni tricutã, ninti di un altu lucru tricut.

Ex.:

Tini lu vidzush filmul ti cari tsã avea zburãtã.

Io aveam dipisitã sculii, cãndu vini lali dit Americinii.

Cãndu vinim acasã, mama u avea bãgatã tsina.

Cãndu agiumsit la lucru, oaminjlji avea ahurhitã cu lucru.

Exercitsii:

I. Completeadzã-li frazili cu verbili tu timpul Ma multu ca perfectul!

- Cãndu agiumsim la sculii, chipurlu (asunã) _____.
- Io (cãntã) _____ un cãntic cãndu vinirã tu ubor.
- Cãndu agiumsirã, io (fudzi) _____ ti Frantsii.
- Lu (astindzi) _____ foclu, cãndu tati adusi leamnu.

II. Ântsercljeadzã-u fraza tu cari ari Ma multu ca perfectul!

- Strãvãsii un om tsi nu lu aveam vidzutã di multu.
- Voi aveats avdzãtã ti ficiorlu, cãndu va spusirã.
- Tini earai acasã shi ascultai pop muzicã.
- Aveam vrutã s-yin la tini, cãndu nji grish cu telefona.

DI CULTURA A ARMĂNJLOR

MIHAILO PUPIN

Mihailo Pupin easti un di nai ma cânăscutlji inovatori, oaminj di shtintsă, eara cercetor shi profesor la Univerzitatea di Columbii. Origina a lui easti di cânăscută familii armânească Pupin, di hoara armânească Nicia cari s-află aproapea di balta di Ohârda, ma di partea ali Albanii, iu băna 400 di oaminj, tuts Armănj. Nu s-shtii cari an pap-su al Mihailo (Arsenie) s-dusi s-băneadză Voivodina, ma cum spuni singurlu Mihailo tu a lui Autobiografii, pap-su Arsenie dănăsi Idvor, vără 30 di km. largu di Panciuva. Fensu a inovatorlui Mihailo Pupin-Constantin eara nai ma njic shi interesantu easti factul că tu niscânti documenti eara ângrăpsit ca Costa, lucru cânăscut mash la Armănjlji. Constantin s-ânsură cu Olimpiada shi avură dzatsi ficiori, di cari unlu eara cânăscuta persoană di sfera di shtintsă - inovatorlu Mihailo Pupin.

Mihailo Pupin easti faptu pi 4 di brumar, anlu 1854, tu hoara Idvor, Banat, tu Sârbii. Sculii primară dipisi tu loclu natal, a sculii di mesi Panciuva. La anlu 1872 s-dusi s-ânveatsă Praga, tu Ceshca. Pi a lui 20 anj, s-dutsi tu Statili Uniti ali America. Tu protili tsintsi anj băna multu greuă bană. Lucra greali lucruri, lucra tu câmpu, discărca, dupu atsea Njuiorc lucra tu fabrică ti pâni, ma tu idghiu chiro lu vizita cursul di seară al Cuper. La anlu 1879 s-ângrăpsi la colegilu Columbia di Njuiorc shi ti sheurtu chiro spusi buni rezultati titsi nu lipsea s-pâltească ti sculia. Tu dipisita a protlui an scular amintă dau premii tu părădz (ti limba gârtsească shi ti matematica). Dupu dipisearea a sculiiljei, ca bun scular, amintă stipendii ti studii di sfera di matematica shi fizica, Chembrigi tu Anglii, a dupu atsea shi Berlin, iu u amintă titula doctor di shtintsă ti hemia shi fizica.

Cariera a lui ca profesor shi ca cercetor u ahurhi cu matematica shi fizica shi 40 di anj eara profesor la Univerzitatea di Columbii.

Pi ninga lucrulu tu sfera di shtintsă, Pupin spusi buni rezultati shi cu inovatsiili di cari 24 eara patentati titsi lji eara dati multi premii shi pricunushteri. Tu a lui lucru, ca om di sfera di shtintsă cu experimentili tsi li adra, ari mari contributsii ti adutseari concluzii ti telegrafia, telefonili fără cabluri, tu sfera di rengenologhia, a mari contributsii ari shi ti developari a electrotehnicăljei. La studiili Berlin, sã străvâsi cu lucrulu al

Giozef Lui Langrash, tsi eara fundamentu ti inovatsia a lui, oaminjlji s-poată cu telefoni s-zburască ma largu, ică di ună parti a lumiljei tu altă. Pupin lugursea că impulsili a telefoniljei suntu cu chimati shi ca atsea va s-poată s-adară. La anlu 1889 aestă inovatsii eara patentată, ma cana nu vrea s-pâltească până nu lu ânvarti protlu calem. Di atumtsea până nu i triculu valoarea alushtui patentu, Pupin loa părădz di ashi dzăslu “Calemilu al Pupin”, fundamentu ti zburari cu telefonea pi mari lărdzimi. Scljeama a lui nai ma mari suxes tu sfera di inovatsiili eara “Calemili al Pupin”. Tu a lui tinjii protseslu ti ufiliseari atselor calemi tu muabetsli pit telefonili pi mari destinatsii s-dzătsi pupinizatsii.

Pupin eara shi multu bun scriitor. Ti Autobiografia a lui sum titlul: “Di imigrantu până di om di shtintsă” editată la anlu 1923, Mihailo Pupin u amintă premia al Pulitzer. Pi ninga atsea, easti purtator a premiiljei yiugoslovenă “Albă ornji di Prota rādă”, a eara shi conzul di tinjii ali Sârbii tu Americii. Eară membru a Academiiljei frantsuzească di shtintsă, membru a Academiiljei vasilichească sârbească, prezidentu a Academiiljei di shtintsă Njuiorc, prezidentu a Aliansăljei americhească ti developari a shtintsăljei shi doctor di tinjii la 18 di Univerzitâts. Tu a lui tinjii, di la anlu 1946, Institutlu din Beligrad u poartă numa al Mihailo Pupin. Pute nu li agârshi loclu natal shi Sârbia cari li agiuta totna cându putea. Veciani, ază s-află casa al Pupin, cari tora easti motel, ma ună parti di casa easti priadaptată tu Muzei. Tu hoara Veciani, ari multi bāserits, anamisea di cari shi Aia Varvara, dupu cari, cum spun, Mihailo u bāgă numa a hiisa a lui. Ma Pupin nu u agârshi origina a străpăpănjlor a lui shi la anlu 1923 pitricu 14540 di dolari ti cambana a Mănăstirlui Stă Măria, tu veacljea parti a cāsăbălui Ohârda.

Mihailo Pupin muri pi 12 di martsu, anlu 1935, Njuiorc, ma numa alushtui mari Armănj armasi ângrăpsită tu istoria mundială.

UNITA 7

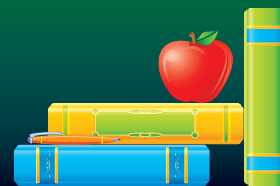
AVIGLJEARI A VALORLOR CARI POATI S-CHEARĂ

TEMA: VOCABULAR

Limba shi identitatea armănească ca avere di mari valori ti lumea tuță

COMUNICATSII

Dari/exprimari obligatsii

GRAMATICA

Conjunctivlu imperfectu - nivel di ricunushteari tu contextu diferentu

AVEARI NIMATERIALĂ

Adetsli, traditsia, folclorlu, cântitsli, eara, suntu shi va s-hibă elementi di cultură cu cari s-caracterizează cafi ună etnii.

Ma, tu chirolu di ază, s-pari că u agârshim traditsia a noastră. Tu aestu chiro di globalizari, cându ari tendentsii di chireari a culturilor a ma njitslor populi, cându ari frică di chireari a limbilor a comunitâtslor etnitsi cari nu au a lor stat matic, real easti s-minduem shi ti posibilitatea ti chireari a unui popul. Cara s-chargea limba, cheari shi populu.

Ti atsea cafi un popul adară eforturi ti tsăneari shi avigljeari a tutulor valori culturali. Atseali populi cari au a lor stat matic, ma lishor s-alumtă ti avigljeari a identitatiljei natsională. Ma, mari problem au comunitâtsli etnitsi cari nu au iu ta s-ândroapă, cari nu au a lor stat matic, cum suntu Armănjli dit Balcan, Catalonjli dit Shpanii, Retoromanjli dit Elevetsii shi multsă altsă. Nai ma importantă ti un popul easti: aveari conshtintsă natsională shi avigljeari a limbâljei di dadă. **Di multu, lipsea s-mindueam pi identitatea a noastră!**

Portu armănescu

Portu a Catalonjlor

Ma, ti tsăneari tu bană a unui pomal, mari roljă ari shi natalitetlu. Cu protsesili di globalizari, tut ma multu scadi natalitetlu tu lumea tută, ma shi la Armănji, idghea. Ti atsea lipseashti s-nă adutsem aminti pi păpănjli a noshtsră shi a lor traditsii ta s-nu chirem.

Di altă parti, ari oaminj cari dzăc ca nu ari loc ti frică că va s-chargea culturili a njitslor populi, că comunitatea internatsională tut ma multu da granturi ti ma njitsli comunitâts etnitsi.

Ma, tu tuti aesti trenduri mundiali, iu easti Armănamea!? Cum la alantsă populi, ashi sh-la Armănjli s-ducheashti că scadi natalitetlu. Traghedia easti nica ma mari, că shi atselji cari au ficiori, nu lă zburăscu armăneashti a fumeljlol, ashi că ună dzua limba armănească poati s-chargea.

Ti atsea zburăts-u a voastă limbă di dadă, limba armănească shi armănets pirifanj pi origina a voastră, pi zărtsina armănească.

I. Apândăsea pi aesti āntribāri!

1. Cari suntu caracteristichili dupu cari s-aleadzi cafi un popul?
2. Cându cheari un popul?
3. Ti cari comunitâts etnitsi ai avdzătă, a cari nu au a lor stat matic?
4. Catsi influentsă ari natalitetlu ti avigljeari di chireari a unui popul?
5. Desi comunitatea internatsională adună găile ti culturili a ma njitslor populi?

II. Dupu minduearea a ta, tsi lipseashti s-adară un popul, ta s-nu chargea?

Tinjisite d-ne Cortez,

Io escu reprezentantu a unăi sutsatã dit Machidunii, cari ari ca scupo apurari, avigljeari shi promovari a limbãljei shi a identitatiljei armãneascã. Armãnji suntu un popul autohton pi Balcan, cu zãrtsini latini cari existeadzã di multu pit statili ca: Albania, Republica Machidunia, Vãrgãria, Gãrtsia, Sãrbia shi Romãnia. Numerlu ofitsial nu sã shtii tsicara ca guvernurli di niscãnti di aesti stati es cu vãrã numir ma, ari vãsiliu cari nu-lji pricãnoscu shi ofitsial nu da numiri.

Pricunushtearea a lor pit aesti locuri, idghia, easti diferentã, cu ma multi icã ma putsãni ãndrepturi shi, tu ma multi di aesti stati cu unã asimilari permanentã. Republica Machidunia tu anjlji di manãpoi adrã ãndau eforturi ti introdutseara a limbãljei tu sistemlu di educatsii ca examen optsional, tu emisii la televizia shi radionlu natsional machidunescu, ca limbã ofitsialã la comunili iu ari ma mari consentsratsii di Armãnji shi ashi ma ãnclo. Ma, tsicara cã aesti eforturi deadirã niscãnti rezultati, eara nu putem sã-dzãtsem cã limba nu easti tu periclju. Noi tuts nã shtim obligatsiili ma, nã lipseashti un mari agitor di partea a voastrã tã-s putem s-li coordinãm, sustsãnem shi s-li lãrdzim activitãtsli pit tuti aesti stati pi Balcan.

Cu mari nadii cã voi, ca parti di UNESCO, va-s aflats resursi s-nã agiutats, vã pitritsem ãnclinaciunji!

Cu tinjii, Prezidentu a Sutsatãljei
Steryia Nicu

I. Ångrãpsea cari di frazili suntu corecti (C), alutusiti (A) icã nu sã shtii (NS)!

		C	A	NS
1.	Documentul easti un raportu			
2.	Cu documentul s-caftã agiutor			
3.	Limba armãneascã easti ãn periclju			
4.	UNESCO va s-da mari agiutor			
5.	Machidunia adarã eforturi ti limba armãneascã			

II. Tsi mindueshtsã tini:

- ti situatsia cu limba armãneascã: desi easti ãn periclju?
- desi tini u zburãshitsã limba cu pãrintsãlji shi taifa a ta?
- desi u avdzã anvãrliga di tini limba armãneascã?
- desi ari lucruri tsi vrei s-li avdzã pi armãneashti?
- cari suntu obligatsiili a cafi unui/unã Armãn/Armãnã?
- cum ma efculara va u ãnvets limba armãneascã?

Tsã fatsi tãmbihi!

Nji deadi mari obligatsii.

S-nu vã agãrshits limba!

Ti totna va s-armãn aoa shi totna Armãnã!

III. Completadzã-li frazili cu zboarãli: cultura, identitatea, valoari, Lipseashti, obligatsii.

1. Tuts u avem ca _____ aviglearea a limbãljei armãneascã.
2. _____ tu taifi a noastri sã zburãm armãneashti.
3. Cafi Armãn liseashti s-u tsãnã _____ armãneascã.
4. _____ easti parti di identitatea a unãljei etnii.

LIMBA

Limba easti grailu aestu,
cându spun tsi minduescu

Limba easti pirmiflu ali dadi
shi canticle mushat ali babi.

Nu lipseashti s-u agârshim,
cã ea nã spuni tsi noi him.

Ea nã-adarã popul mari
ãnvitsats-u cu mari hari!

Shi zburãts-u, zburãts-u totna!
Cã ea nã easti vrearea prota!

Maria Nicolova

I. Cu dascala shi alantsã sculari adrats analizã a poeziljei!

II. Apãndãsea pi ãntribãrli aesti ligati cu poezia di ma-nsus!

1. Tsi easti scupolu alishteii poezii?
2. Cari easti motivlu ti ãngrãpsearii alishteii poezii?
3. Tsi ãnseamnã strofa «Nu lipseashti s-u agârshim, cã ea nã spuni tsi noi him.»
4. Cari easti mesajlu tu a patra strofã?
5. Cari easti tãmbihea tsi nã u fatsi autorlu tu strofa dit soni?

III. Ængrãpsea unã carti a sotslui a tãl dit Arbinishii shi:

- spunii cari easti limba a ta di dadã;
- cã tini u ãnvets limba armãneascã la sculii di la clasa III pãnã la clasa IX;
- ãngrãpsea ti activitãtsli tu comunitatea armãneascã;
- shi tut tsi ari ligãturã cu Armãnamea.

CONJUNCTIVLU IMPERFECTU

Conjunctivlu imperfectu easti un timpu simplu cari s-formează cu conjunctsia **să** (si, s-) shi imperfectul a indicativului di verbul conjugat:

I conj.: s-lucram, s-lucrai, s-lucra, s-lucram, s-lucrats, s-lucra;
 II conj.: s-vidream, s-vidrai, s-vidrea, s-vidream, s-vidreats, s-vidrea;
 III conj.: s-turtseam, s-turtseai, s-turtsea, s-turtseam, s-turtseats, s-turtsea;
 IV conj.: s-apiream, s-apireai, s-apira, s-apiream, s-apireats, s-apirea.

Verbi agiutătoari:		
s-aveam	s-earam	s-vream
s-aveai	s-earai	s-vreai
s-avea	s-eara	s-vrea
s-aveam	s-earam	s-vream
s-aveats	s-earats	s-vreats
s-avea	s-eara	s-vrea

Forma negativă: s + nu + verbul conjugat: s-nu lucram, s-nu videam, s-nu vream.

Ex.:

Cara **s-lucram**, va s-aveam părădz.

Lipsea **s-dghivāsits** veara tută, ta s-li dipisits cārtsāli.

Să zburai ghini, nu va ti āncāciai cu sotslji.

Elji **s-eara** la sculii, va s-vidrea tsi s-featsi.

S-vream noi s-măcām, va s-armăneam.

Exercitsii:

I. Tu cari di frazili easti ufilisit conjunctivlu imperfectu?

- Noi videam tsi s-fatsi.
- Cara s-giuca ma ghini va s-armănea pi stsenă.
- Cana nu putea s-lu dipisească atsel lucru!
- Să zburai cu sor-ta, va ti achicāsea.
- S-earai acasă, va lji ashtiptai oaspitslji.

II. Completeadză-li frazili cu verbili tu conjunctiv imperfectu: s-aveats, S-apireai, s-vream, S-purtam, s-earats!

- _____ cārtsă, va tsă dideam āndau di eali.
- Va s-yineats oaspits, _____ sġnġtoshi.
- Noi _____ va vġ spuneam pirmifi.
- _____ la chiro, va s-agiundzeai la chiro.
- Cara _____ multsă sots, va s-adrats mari zaifeti.

DI CULTURA A ARMĂNJLOR

CONSTANTIN BELEMACE
(1848-1932)

CONSTANTIN BELEMACE easti nai ma vecljul scriitor dit literatura armânească shi nai ma avdzătlu poet armănescu, autor a poeziiljei “Dimândari părintească” ca zghic di dor ninti di piricljul di chireari a limbâljei shi a farâljei armânească.

Easti faptu pi 1 di augustu anlu 1844, tu hoara armâneasca Muluvishtea, aproapea di Bituli, sum muntli Pelisterea (2600m.). Origina a lui easti di tinjisita familiei armânească Belemace, a tatu-su Tashcu Belemace eara un di nai ma tinjisitslji bânători tu aestă hoară. Constantin Belemace, nica di njic, di preftsâlji Armânj dit hoara, ânvisă s-ângrăpsească shi s-dghivăsească gârtseashti. Idghea ashitsi nica di njic, di părintsâlji shi di papânjlji lu cânăscu folclorlu armănescu pit cântitsli shi pirmifili tsi li asculta cându eara ficior, cari li cânta shi li spunea cu mari hari. Sculia primară u dipisi tu a lui hoară natală, a dupu atsea lală-su lu lo ân Beligrad, iu anvitsa tu sculii sârbească. Ma amânat, s-dusi Bucureshti, iu lu disfeatsi restoranlu “Machedonia”, loc iu s-aduna intelegentsia armânească dit

Români, anamisa di cari Andrei Bagav, Constantin Caireti, Apostol Margarit, Tashcu Ilescu shi multsă altsă. La anlu 1873 li ahurheashti cursurli la Facultatea a Sâmtsâlor Apostolj, di iu inshiră multsă ânvisats Armânj, cari ma amânat lucra pit sculiili armăneshtsă pit Balcanlu tut. La anlu 1893, Belemace, di Bucureshti s-toarnă tu loclu natal, tu hoara Muluvishtea ta s-alumtă ti libertatea natsională shi ahurheashti s-lucreadză ca economistu tu litseulu armănescu di Bituli. La anlu 1916, cându România intră tu Protlu polim mondial, Constantin Belemace eara acâtsat di armatuladzlji vârgăreshtsă. Doi anj eara ahapsi că s-alumta ti cauza armânească pi Balcan. Di atsea ispeti multi manuscrisi cu poezii lji eara loati shi pute nu suntu publicati. Dupu polimlu, dit Vârgării, Belemace s-turnă Bituli, ma sculiili armăneshtsă eara anclisi. Pi 21 di mai, anlu 1932, tu a lui hoară natală Mulovishteia, ca om aush muri pi ilichii di 84 di anj. Easti angrupat la mirmintsâli armăneshtsă di Bituli.

Constantin Belemace, easti cânăscut nica ca “Trubadurlu natsional” a Armânjlor. Marli filolog armănescu Tachi Papahagi dzatsi ca numa di trubadur lji si deadi di dau ispets: prota, ca tu chirolu cându nica nu putea s-zburască ti ună poezii literară armânească, Belemace u publică poezia “Cucotlu”, tu “Cartea di alegere” (1887) al Andrei Bagav. Aestă poezii s-lugurseashti ca prota poezii literară armânească, sh-pi ninga atsea tsi singurlu autor dzâtsi ca poezia u avdză di vâre moashi. A daua ispeti tisi u amintă numa di trubadur easti ca tu revista “Macedonia” la anlu 1888, Bucureshti, Belemace u publică multu cânăscuta poezii “Dimândarea parintească”, cântic cari tu atsel chiro, nioficial eara apruceat ca “Himnă Natsională Armânească”, cu cari deadi mari contribut ti dishtiptari a conshtintsâljei natsională la Armânjlji. Eară colaborator tu revistili “Macedonia”, “Fratsia”, “Lumina”, publicati di Litseulu di Bituli, dupu atsea avea coloaborari shi cu revistili “Grai bun” shi “Peninsula Balcanica”.

La anlu 1992 Tachi Papahagi u publică *Antologia armânească* iu suntu publicati shi multi poezii al Belemace. Constantin Belemace ari ângrăpsită pisti 30 di poezii, publicati tu ma multi revisti. Ândau di eali, cum suntu: “Aushlu Cărvănar”, “Picurarlu”, “Un cântic”, “Toamna tu Arniu”, “Picurarlu câtră vruta a lui”, suntu multu cânăscuti anamisa di armănamea tută. Tu versurli a lui, poetlu Belemace cântă ti bana a picurarlor, ti horli armăneshtsă, ginamea a papânjlor, cu mari dor shi cu mari caimo, fără multu chindiseari, ma poezii cutrimbuoasi. Poezia a lui di vreami easti discretă, afirită, ca tută lyrică erotica armânească.

Tu a lui tinjii, la anlu 1990, Editura Cartea Aromână u publică tută opera literară al Constantin Belemace, ash cum s-afle la feata al Belemace, Flurica Negrea.

Cu fundare-a statilor natsionali pi Balcanlu shi cu fundarea a sutsâtslor armăneshtsă, “Dimândarea părintească” al Belemace s-proclămă ca “Himnă” a Armânjlor”.

UNITA 8

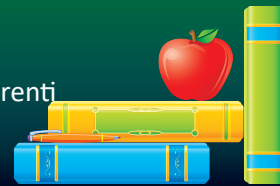
SIRPRIZA

TEMA: VOCABULAR

Relatii cu alantsă, zaifeti, vocabular, urări shi expresii ti harau

COMUNICATSI

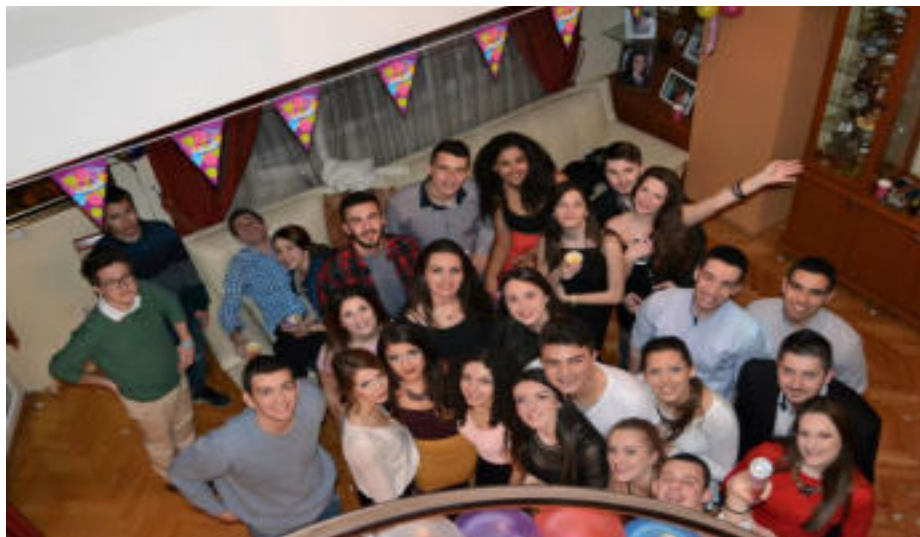
Exprimari harau ti lucruri di cafi dzuă, urări ti ucazi diferenti

GRAMATICA

Conjunctsii di subordonari, diferiti formi shi ufilisearea a lor Interjectsii

SIRPRIZA LA DZUA DI NEASHTIREA**I. Mutrea-l cadurlu shi spuni titsi easti zbor?**

Dupu unã dzuã Mia umpli 14 di anj. Soatsãli a ljei s-aflã tu cafinelu iu Mia va-u ânseamnã dzua di neashtirea shi tuti deadun lji ândreg sirprizã.

Lena: Minduescu cã lipseashti s-lji adrãm sirprizã cu tsiva tsi Mia nu u-ashteaptã. Aidi s-ancupãrãm multi baloni, s-li umflãm shi noi s-nã ascundem anamisa di tuti atseali baloni.

Maria: Da, poati! Ideia easti multu bunã. Cãndu va s-intrã Mia, noi va-s inshim dit balonili cari va s-hibã adunati tu un chioshcu shi va lji urãm dzua di neashtirea.

Piha: Mini va s-ancupru njits caciuli ti tuts noi shi unã cãrunã di vãsiloanji ti Mia, cã atsea easti a ljei dzuã di neashtiri.

Chiratsa: Eee, super! A dada a mea va s-adarã dultseami shi pi atsea dultseami va s-bãgãm mari tsearã cu numirlu 14, tu tinjii a anjlor tsi li umpli soatsa a noastã.

Musha: O, aestã va s-hibã multu interesantã! Ma, di ninti a cafinelui, cu njits tseri putem s-adrãm inimã tu cari va s-ângrãpseascã: Mia, ti vrem!

Iana: Ghini cã tsa vini tu minti unã ahtrai idei. Va s-hibã mushat. Ma, s-nu nã agãrshim cã Mia multu lji va cãnjlji. Aidi s-lji ancupãrãm un mushat cãni, s-lu alãxim tu stranji shi s-lu ascundem tu unã cutii. Cãndu va lu veadã cãnli, va s-hãrseascã multu.

Sulta: Ideai tsa easti extraordinarã! Tuti aesti va li dipisim pãnã mãni seara shi noi va s-yinim cama aghonjea, ta s-agiundzem ninti Mia. Ashitsi va s-putem s-lju adrãm sirpriza.

II. Leagã-li pãrtsãli di frazi ta s-aibã logicã!

1. Sirpriza easti	- easti extraordinarã.
2. Idea a ta	- unã dultseami tu formã di inimã.
3. S-ancupãrãm shi	- di nashtiri al Toma.
4. Aidi s-adrãm unã	- cãndu adari un lucru cari nu easti ashtiptat.
5. Suxes dzua	- mari zaifeti ti el!

Dixeara s-ânseamnă dzua di neashtiri ali Mia.

Mia agiumsi la cafinelui iu u cãlisirã soatsili shi ciudusitã u mutreashti inima adratã di tseri, iu angrãpseashti "Mia, ti vrem"! Intrã tu cafine:

MIA, TI MULTSĂ ANJ DZUA DI NEASHTIRI!!!

S-BĂNEDZ UNĂ SUTĂ DI ANJI!

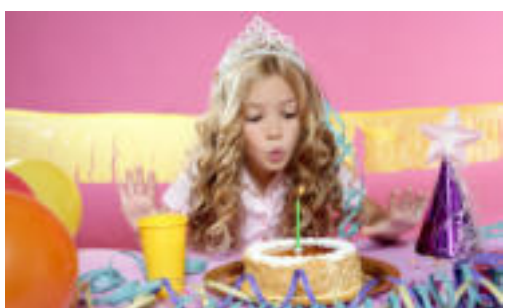
CU TIHI DZUA DI NEASHTIRI!

Mia: More, more, soatsi a meali, tsi adrat, tsi easti aestã? Nu shtits cãt mi hãrsit!

Chiratsa: Aidi Mia s-u suflti tseara di dultseamea! Nu pot s-aravdu, voi s-nã ampartsã di dultseamea tsi u adrã dada a mea!

Mia: Prota s-nji minduescu unã vreami!

Iana: Aidi sulfa-u tseara! Nu pot s-aravdu!

Mia: Aestã easti durutina di voi? Ooooo, nji adusit cãni! Di iu shteats ti yislu a mel? Doamne, cãt mi harsii! Hãristo multu! Hãristo dit inima!

I. Apãndãsea pi ântribãrli ligati cu textul di ma-nsus!

1. Tsi organizeadzã soatsãli ali Mia?
2. Cari easti propunirea ali Lena?
3. Cari va s-âncupãrã cãrunã di vasiloanji ti Mia?
4. Tsi eara nai ma mari sirprizã ti Mia?
5. Tsi dzãsi Mia, cãndu lu vidzu cãnlã?

II. Cu cari di aesti frazi pots s-ori tsiva?

1. Azã nji easti dzua di neashtiri.
2. Ti multsã anj!
3. S-avets tihi shi harau!
4. Tsi tihi ai!
5. Suxses shi harau tu banã!

III. Ti discusii!

1. Tsi mindueshtsã ti ahtari dzuã di neashtiri?
2. Desi va ti hãrseshtsã sotslji a tãi cara s-tsã ândeagã ahtari sirprizã?
3. Spuni cari suntu lucrili pozitivti ligati di unã ahtari harau!
4. Cari suntu lucrili negativti ligati di unã ahtari zaifeti!
5. Tsi mindueshtsã, di iu vini aestã practicã?

TSI TI HĂRSEASHTI TU BANĂ?

1. Ti mini nai ma mari harau va s-hibă, cara s-u amintu stipendia ta s-pot s-nergu la sculii di mesi tu Americhii.
2. Mini voi s-căliturescu pit lumea tută.
3. Io multu u voi natura, a li voi shi animalili, voi s-am ună farmă mari.
4. Va s-escu multu hărios cara s-am mari taifă.
5. Mini voi mash s-hibă irinji pisti tut shi cană s-nu hibă agiun. Ti mini tsi va nji da Dumnidză!

I. Ti cafi ună di frazili di ma-nsus dă ună urari!

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

II. Bagă-li pi aradă aesti frazi tã s-aibă logică textul di ma-nghios!

- A: Dealieha?! Cu tihi s-tsă hibă! Ti iu easti bursa?
 B: Cându va s-ăchiseshtsă?
 C: Nau, nau, nau, amintai bursă ti cursuri ti veara tu xeani!
 D: Tu Perugia, tu Italii.
 E: Multu escu hărsitã! Ăchisim tu meslu ciarishar.

III. Ăngrăpsea ună carti ti un/ă sots/soatsă tu cari va s-ăngrăpseshtsă ti vărã sirpriză reală ică imaghinară!

IV. Cu sotslji a tãi adrats un plan ti ună sirpriză ti vărã persoană tsi vã easti aproapea: Tsi va s-adrats? Ti cari ucazi, cându, iu, cu cari altsă...

CONJUNCTSII DI SUBORDONARI

Conjunctsia easti zbor nivariabil cari leagă părtsă di frazi ică frazi. Ari dau turlii di conjunctsii:

a) **conjunctsii di coordonari** shi b) **conjunctsii di subordonari**.

Conjunctsiili di subordonari s-ufilisescu ta-s leagă ună frază subordonată cu fraza di cari dipendă, scljeama cu fraza printsipală.

Conjunctsiili di subordonari suntu:

a) di timpu	d) di cauză	g) di conditsii
b) di mod	e) di contsesii	h) di comparatsii
c) do consecutsii	f) di scupo	

a) di timpu (timporal): cându, până cându, dicara, până, până să, ninti, cum, cât, anda.

Ex.:

1. Cându va s-eshtsă etim, va s-pots ta s-eshi.
2. Cât agiumsi, lji griră s-toarnă năpoi.

b) di mod (modal): cum, după cum, fără (făr) să, canda.

Ex.:

1. Adrăm cum vream, cum puteam.
2. Fără să scoală, lu dipisi lucrulu.

c) di consecutsii (consecutivi): ashi...tsi, ahăt...tsi,

ashi...că, ahăt...că.

Ex.:

1. Ahăt multu lucra, tsi lipsea s-amintă multsă părădz.
2. Ashi escu pidipsită, tsi va s-dormu.

d) di cauză (cauzali): cătse, ti atsea că, cum, macă.

Ex.:

1. Nu imnam cătse nu puteam.
2. Cum hits bunj sots, căftats agiutor di el.

e) di contsesii (contsesivi): cu tută că, macar că, tsicara că.

Ex.:

1. Tsicara că ânvitsa, tsiva nu shtii.
2. Cu tută că easti amănat, io dzăc s-grim cu telefona.

f) di scupo (finali): să, ta să, ta s-, cu scupo să.

Ex.:

1. Tsă spun ta s-achicăseshtsă cama ghini.
2. Earam tu sculii cu scupo să zburăscu cu dascala.

g) di conditsii (conditsionali): ma să, macă să, cara să.

Ex.:

1. Cara s-am chiro, va lu dipisescu lucrulu.
2. Va s-yinim, ma s-hibă bun chirolo.

h) di comparatsii (comparativi): cum, di, dicăt, di cum; (cama..., ma...) di, dicăt.

Ex.:

1. Voi adrat cum adrară alantsă.
2. Ma ghini s-armănea acasă, dicăt s-easă ampăzari.

Exercitsii:

I. *Ăntsercljeadză-li frazili cu conjunctsii di subordonari di timpu!*

1. Cându va s-eshtsă nafoară, grea-nj!
2. Va nji spunj cându s-yin.
3. Tini fudz, că amănash.
4. Mutrea pit firidă shi spuni tsi vedz.
5. Până escu la lucru, easti ghini.

II. *Completeadză-li frazili cu conjunctsii di subordonari di scupo!*

1. Tsă cāntu _____ ducheshtsă că ti voi.
2. Nesh tu cafine _____ s-mi ved cu sotslu.
3. Ănclijidets-u usha _____ nu s-frăngă.
4. Lji grii, _____ scrii.
5. Mutrea-u cartea _____ u āncupri shi tini.

DI CULTURA A ARMĂNJLOR

BRANISLAV NUSHICH

BRANISLAV NUSHICH (pi armăneashti - Alchiviadi al Nusha) easti faptu pi 20 di ximedru, anlu 1864 ăn Beligrad, tu casă iu tora s-află Banca Populară ali Sărbii. Tatu-su al Branislav Nushich, Ghiorghii Nusha eara Armăn dit Clisura (tu Gârtsii), a mama-sa Ljubitsa Caspar eara dit Bosna shi Hertsegovina. Eară cânăscut shi tinjisit parmateftu cu yiptu, multu avut, ma shcurtu chiro dupu tsi s-featsi Branislav Nushich, chiru mari parti di avearea. Tu atsel chiro, familia tută s-purtară tu cāsăbălu Smederevo, iu Nushich dipisi sculii primară shi doi anj litseu, a matura u dipisi ăn Beligrad. Pi ilichii di 18 di anj, numa a lui armănească Alchiviadi Nusha, ofisial, dupu tuti nomuri u alăxi tu Branislav Nushich. La anlu 1886 u dipisi Facultatea ti ăndreptu, la Univerzitatea din Beligrad, a ca studentu, un an tricu Grats.

Branislav Nushich lucra tu multi locuri, alăxi multi profesii, anamisa di cari tu chirolu ănturtsescu eara tu diplomatii, ăn cap a conzultatlu sărbescu tu cāsăbălu Prizren, eara shi shef tu districtul di Bituli ma, nai ma lungu chiro armasi pi functsia director la Teatrili din Beligrad, Scopia, Novi Sad shi Saraevo. Ca mari fantazer shi bun organizator, eara initsiator ti ma multi activitāts sotsiali, shi cu suxes li realiză tu praxă tuti a lui idei progresivi.

Protlu lucru di stat al Nushich lji eara la anlu 1889, tu Ministeriatlu ti lucărli externi, di iu eara pitricut tu Conzultatlu di Bituli, iu la anlu 1893 s-ănsură cu Darinca, hilji a cânăscutlui parmateftu Bojidar Ghiorghievich shi Ljubitsa, a curi frati tu atsel chiro eara Conzul Bituli. Aoatsi armasi ună detsenii, a tu soni eara pi functsia vitseconzul Prishtina.

La anlu 1900 Nushich easti băgat s-lucreadză ca secretar tu Ministeriatlu ti educatsii, a ti shcurtu chiro dupu atsea eara dramaturg tu Teatrul Popular din Beligrad. La anlu 1902 lucra ca comesar ti poshtă shi ti telegrafii tu Ministeriatlu ti constructsii. Ti director a Teatrului popular sărbescu tu Novi Sad easti nominat la anlu 1904. S-turnă Bituli la anlu 1912, iu lucra tu administratsia di stat, a la anlu 1913 lu fundă Teatrul di Scopia iu băna pănă la anlu 1915. Tu chirolu a Protlui Poim Mundial, deadun cu Armata, fudzi dit Vasiliea shi s-dusi ta s-alumtă tu Italii, Shpanii shi tu Frantsii. Dupu polimlu, Nushich lucreadză tu Ministeriatlu ti educatsii, iu easti responsabil ti arta, pănă la anlu 1923. Dupu atsea easti băgat ti director a Teatrului popular di Saraevo, a la anlu 1927 s-turnă ăn Beligrad.

Branislav Nushich easti nai ma marli comediograf tu Sărbii, (dupu Iovan Steryia Popovich), cânăscut jurnalistu, eara initsiator ti fundari a revistăljei “Predionica” (Torcătoară) shi protlu redactor alishteii revistă, redactor a jurnalui Srpschi Iug (Notlu sărbescu) shi nai ma popular jurnalistu tu dzuarlu “Politica” din Beligrad. Armănlul Branislav Nushich easti cânăscut humoristu, literar, ari scriată multi romani, dramă, pirmifi shi esei, lji băgă timeljurli a retoricăljei tu Sărbii, shi easti cânăscut fotograf amater. Numa a lui easti cânăscută dupu comediili: “D-na Ministera”, “Deputat popular”, “Familia jiloasă” shi multi alti.

Contributsia a lui ti developari a culturăljei sârbească easti multu mari shi la anlu 1933 easti aleptu ti membru permanentu a Academiiljei sârbească. Muri pi 19 di yianar, la anlu 1938, shi atsea dzuă fasada a Teatarlui popular din Beligrad eara anvălită cu lai, ca semnu di tinji cătră aestă mari persoană, Armănlul Branislav Nushich.

UNITA 9

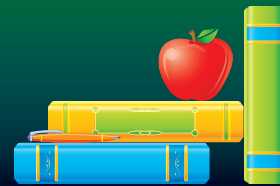
ISTORII SHI EDUCATSII

TEMA : VOCABULAR

Putsân dit istoria a Armânjlor shi educatsia pi limba armânească pit istorii

COMUNICATSII

Exprimari conditsii shi efectu di realizarea a ljei

GRAMATICA

Conditsional prezentu, prota conditsii shi ufilisearea

ARMĂNJI PIT TRICUTLU

La cias pi limba armânească, dascalitsa zburashti ti istoria, ti origina a Armănjlor.

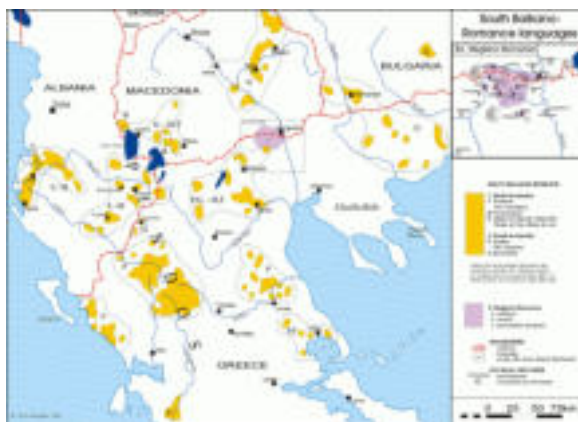
Dascalitsa: Armănjli suntu nai ma vecljul popul pi Balcan. Origina a lor easti dit aesti locuri. Nai ma mari concentratsii di Armănj ari tu Gârtsii, Albanii shi Republica Machidunia, a dit aesti locuri Armănjli s-purtarâ tu Vărgării, Romanii, tu Sârbii shi tu alanti stati balcanitsi. Ari multi teorii ti origina a Armănjlor, ma tuti suntu sinfuni că Armănjli suntu nai ma vecljul popul tu aesti locuri.

Aurica: Armănjli băneadzâ tu tuti stati balcanitsi shi nu au a lor stat matic. Ma, mutritâ pit istorii, desi elji adrarâ eforturi s-fundeadzâ a lor stat?

Dascalitsa: Armănjli au virsatâ sândzâ ti fundari a tutolor stati balcanitsi, ma dealihea nu adrarâ a lor stat. Atsea nu scljeamâ că nu avea ahtâri eforturi. Unâ di ma mârli shi ma importantili teritorii independenti a Armănjlor eara Muzachia cari s-afla tu Albanii shi eara fundatâ la anlu 1280. La anlu 1659 cāsăbălu Aminciu (Metsova) avea autonomii. Pi ninga aestâ autonomii, tu istoria suntu cânăscuti shi: Republica Suli fundatâ anlu 1792, Republica Samarina fundatâ anlu 1917, Republica Zagora shi Pind, fundatâ anlu 1918. Tu dipisita a etâljei XVIII s-aduc aminti printsipatili Marea Vlahii, Njica Vlahii shi Vlahia din sus. Naima cânăscutâ easti autonomia Pind-Terra Vlahorum, tu Gârtsii, cari eara fundatâ anlu 1941 shi exista până la anlu 1946.

Armănj cu cârvani

Locuri iu băna Armănj

Tasheu: Sum cari numi eara cânăscuts Armănjli?

Dascalitsa: Armănjli suntu cânăscuts sum ma multi numi: Armănj - ashi cum lă easti numa originală, dupu atsea Rămănj tu Albanii, Tsintsari tu Sârbii, Cutsovlasii shi Vlahos tu Gârtsii, Vlach tu comunitatea internatsională, Les Aroumains tu Frantsii shi ashi ma anclo. Ma, noi singuri na dzătsem ARMĂNJ.

Piha: Tsi lucra Armănjli ma ninti?

Dascalitsa: Elji eara ocupats cu cârvănj, purtari măcari di Constantinopol până Amarea Adriatică, tsăneari tutipătă, lucrari cu ma multi tehni. Multsă di elji s-dutsea s-ânveatsă tu metropolili europeani, iu s-featsiră cânăscuts yiatsări, profesori, scriitori, bancari, politicianj, ma, nai ma multu eara cânăscuts dupu donatsiili cari li didea ti statlu tu cari băna.

Ma, cara s-vrem să shtim ma multu ti Armănjli, ti bana a lor di ma ninti, traditsiili a lor, lipseashti adrari cercetări tă să scoatâ tu migdani shi s-la să da ma bună vidzutâ.

1. Dghivăsea-l textul, discuteadzâ cu dascalitsa shi cu sotslji a tăi pi ântribârli aesti!

1. Cari easti nai ma vecljul popul pi Balcan?
2. Tu cari stati ari nai ma mari concentratsii di Armănj?
3. Desi Armănjli au a lor stat matic?
4. Tsi lucra Armănjli ma ninti shi dupu tsi eara nai ma cânăscuts?
5. Spuni ândau numi di nai ma mârli donatori Armănjli?

TI TSI U ĂNVITSĂM NOI, LIMBA ARMĂNEASCĂ?

Alexandru:

Limba easti semnu di identitatea a un popul, ashi că cara s-vrem s-u tsănem identitatea, lipseashti s-u ănvitsăm limba armănească! Ănvitsarea, apurarea shi zburarea a limbăljei di dadă nă da siguritati di pricădeari a unăi comunitati, cultură!

Mihaela:

Io u ănvets limba armanescă că mi duchescu Armănă, alta turlii di alantsă anvărliga, diferentă! Diferentsa tu multi lucruri da ma mari mushuteatsă, ma mari aveari! Mini mi duchescu ma avută că u shtiu limba armănească!

Angela:

Mini limba armanescă u ănvets di tinjii cătră a mei părintsă shi stră papănjli a mei! Paplu a mel s-mărea multu că eara Armăn! Shi mini mi mărescu că escu Amănă, a limba easti nai ma mari pirifanji!

Itsa:

Io nu escu Armăna di doilji părintsă shi nu pistipsescu că va-nj lipsească limba armănească, a nu-am shi chiro s-u ănvets, că ănvets alti limbi xeani. Nu shtiu, poati alutusescu!

Maria:

Bun easti s-ănveatsă limba armănească că ashi va nă achicăsim cu Armănji dit alanti stati! Io mi hărescu multu cându escu anamisa di Armănji shi zburăscu armăneashti! Am multsă sots shi soatsă Armănji dit Machidunii shi dit alanti stati di pi Balcan.

I. Leagă-li numili cu frazili ăn functsii ti atsea cari tsi mesaj pitreatsi!

Alexandru	- Lipseashti s-nă mărim că him Armănji, cu atsea spunem respectu ti părintsălji shi ti stră papănjli a noshtsră.
Mihaela	- Ari shi mari hăiri di limba armănească tu comunicatsia cu Armănji dit alanti stati.
Ăngela	- Tuts tsi au zărtsină armănească s-u ănveatsă limba va s-duchească ma avuts.
Itsa	- Tă s-u tsănem identitatea, lipseashti s-u ănvitsăm limba armănească.
Maria	- Poati alutusescu că nu afli oara ti limba armănească.

II. Tu cari di aesti frazi ari exprimari conditsii shi efectu di realizarea a ljei?

1. Cara s-u ănvitsăm limba armănească nu ari s-u chirem identitatea.
2. Cafi părinti lipseashti s-lă spună a fumeljlror tsi easti importantă ti identitatea a noastră.
3. Ănvitsarea a limbăljei armănească da ma mari siguritati di pricădeari.
4. S-nu agărshim zărtsinili a noastri tă-s armănem ca etnii.
5. Cara s-vrem s-armănem ca Armănji, lipseashti s-u zburăm limba armănească.

III. Discuteadză cu sotslji dit clasa shi cu dascalu/dascălitsa.

- Tsi mindueshtsă tini ti lipsitura di limba armănească?
- Cari lipseashti s-u aibă ăngătan limba armănească?
- Tsi adrats tini shi taifa a ta ti tsănearea a limbăljei armănească?

PROTILI SCULIURI ARMĂNESHTSĂ

Tu Imperia Otomană, Armănjli eara pricănăscuts ca popul ahorghea cu ăndreptu s-fundează a lor sculiuri pi limba di dada.

Sculari di Nevesca shi Florina (Gărtsii) eta XIX

Prota sculii armănească pi Balcan eara disfaptă la anlu 1864 tu hoara Trnova, Bituli, di dascalu Dimitrie Hagi Atanasi. Tu idghiu chiro, preftul Averhie, Armăn di hoara Abela, tora tu Gărtsii, ănvitsă 28 di tiniri dascalji Armănj, cari tu turnata disfeatsiră multi sculiuri armăneshtsă. Di la anlu 1864 până tu Protlu polim mundial eara dishclisi 113 di sculiuri primari, litseu tu Ianina, Berat shi Bituli, dupu atsea dishclisiră shi sculiuri secundari ti economii tu Ianina shi Sofia shi ună analtă sculii ti comertsii ăn Sărună. Tu aesti sculiuri lucra 241 di persoani, di cari 187 eara dascalji, a 54 di profesori.

Pi teritoria ali RM eara dishclisi 32 di sculiuri primari tu 24 di cāsăbadz shi hori.

La anlu 1880, Bituli s-adră shi ună casă ti litseu cu 7 clasuri, iu ănvitsa 150-200 di sculari Armănj di tută Imperii Otomană. Cu ahurhearea a Protlui polim mondial tuti sculiuri armăneshtsă eara anclisi.

Dupu proclamarea a suverenitatiljei shi independentsa ali RM, tu statlu a nostru di la anlu 1995, limba armănească ahurhi s-ănveatsă ca examen facultativ, a di la anlu 2008, ca examen optsional. Tu aestu momentu educatsii pi limba armănească tu Machidunii ari tu ma multsă cāsăbadz, iu ari ma mari concentratsii di Armănj: Shtip, Bituli, Scopia shi Crushuva. Ma comunitatea armănească adară efortu, educatsia pi limba armănească s-ahurhească shi tu alantsă cāsăbadz iu bănează Armănj.

I. Spuni titsi easti importantă cafi un s-poață s-ănveatsă pi a lui limbă di dada?

II. Desi statlu machidunescu poati s-adară nica ma multu, ta s-poață eficas s-ănveatsă limba armănească?

III. Apăndăsea pi ăntribărli ligati cu textul di ma-nsus!

1. Căndu s-disfeatsiră protili sculiuri armăneshtsă?
2. Iu shi căndu s-disfeatsi prota sculii pi limba armănească?
3. Cari sculiuri pi armăneashti s-disfeatsiră ăn Sărună?
4. Căndu s-anclisiră tuti sculiuri armăneshtsă?
5. Ază, tu cari cāsăbadz s-ănveatsă limba armănească ca examen optsional?

CONDITSIONAL PREZENTU

Conditsionalu ari dau timpuri: prezentu shi perfectu.

Conditsionalu prezentu easti un timpu simplu. S-formeadzã cu conjunctsia sã (si, s-), radicalu a imperfectului indicativ, sufixul -ri shi dezinentisili:

singular	plural
1. pers.: m	1. pers.: m
2. pers.: shi	2. pers.: t
3. pers.: /	3. pers.: /

La a IV-a conjugari, s-ufiliseashti radicalu a perfectului simplu.

I conj.	a II-a conj.	a III-a conj.	a IV-a conj.
s-cântárim	s-cãdeárim	s-arupeárim	s-avdzárim
s-cântárish	s-cãdeárish	s-arupeárish	s-avdzárish
s-cântári	s-cãdeári	s-arupeári	s-avdzári
s-cântárim	s-cãdeárim	s-arupeárim	s-avdzárim
s-cântárit	s-cãdeárit	s-arupeárit	s-avdzárit
s-cântári	s-cãdeári	s-arupeári	s-avdzári

Forma negativã: s + nu + verbul conjugat: s-nu cântarim, s-nu cãdearim, s-nu apiririm, s-nu vrearim, s-nu avdzárim.

Exempli:

1. Iea, ljea foartica, s-videarim... N. Batsaria: Cu foartica).
2. S-videarim cu buneatsã... (N.Batsaria: Picuraru Hagi-Done).
3. Tsi u mãc pânea, tsi nj-dzãc Chita, s-mi aspãrearim io di tini... (N.Batsaria: Chita la bãsearica).
4. Cã, de, frate, voi nã scarã, ca s-putearim tra s-ti-agiungu... (N.Batsaria: Nu s-acatsã Armãnu).

Exercitsii:

I. Completeadzã-li frazili cu verbili tu conditsional prezentu: s-vrearit, s-putearim, s-videarim, s-mi ancãcearim, s-avearim!

1. Ljea pãradz _____ cu noi.
2. Ghini va s-hibã _____ s-yinits la noi.
3. Tsi dzãts, _____ mini cu tini?
4. Dã-nj _____ tsi portsã tu mãnã!
5. Nu imnã agonjea, _____ s-ti agiungu.

Notã: Conditsionalu prezentu nu s-ufiliseashti tu limba zburãtã di cafi dzuã, ma scularlji lipseashti s-li cãnoascã formili cari poati s-li strãvãseascã tu ma veacljea literaturã armãneascã.

DI CULTURA A ARMĂNJLOR

GRAILU ARMĂNESCU

Grailu a meu di mumă,
grailu a meu di tată,
Vatra a mea iu nj-ardu anjlji
tsi li am bănată.

Grai picurărescu di păduri shi ploae,
Zbor tsi avdzăi dit gura a paplui
shi ali mai,
Zbor di budză vrută, dumnidzască njilă,
Njurizmă di frangă shi di trandafilă.

Lavă di cāshari, boatsi di calivă,
Sulfa vindicari a ta dultsi livă.
Adiljeat di moscu, duh di primuveară,
Bana nj-u cutreamburi ca ună fluiară,
Tsi di dor pitrunde noaptea tu pundie,
Inima-nj ti cāntă, mână-nj tut ti scrie.

Stau, tsi ascultu plāngu, jalea shi iholu,
Ved āncrutsiljată Soia-nj ca Hristolu
Sh-mizie lji si avdi zborlu a tău dit gură.

Scumpa a mea fântână tsi peanarga cură,
Măni, poati măni, di dushmanj biota,
Va s-armānj tu eta pondă shi tăcută.

TRĂ ARMĂNAME

S-nji armănea nă minută
Mash ună chicută di bană
U dau tră tini, Soe-nj vrută.

Cum boatsea-nj nu Iiună cambană
Ca picurar tsi turma āngană
S-nju avdă Armănamea tută!

S-veadă cheametea di păgană
Tsi tut u-āntsearcă, lamnji mută
S-ansară ea di iu sta dzăcută,
Dit somnu alipidată aslană.

Si s-facă blucher shi s-agiută!
O, Doamne, barim tini njiluea-nă,
Nu alasă soia a mea chirdută,
Fă-nj boatsea s-hibă nă cāmbană!

Cântits di Gheorghe Murnu (1868 - 1957)

I. Cu dascala dghivāsits-li poeziili al Gheorghe Murnu shi adrats analiză ti tsi easti zbor tu dauli poezii?

II. Apândăsea pi āntribārli ligati cu dauli poezii di ma-nsus!

1. Cari easti motivlu tu poezia GRAILU ARMĂNESCU di poetlu Ghiorghe Murnu? Tsi vrea s-aspună el cu aestă poezii, tsi dor ducheashti tu suflit, cāndu easti zbor ti a lui limbă di dadă?
2. Tsi lji easti inspiratsia al Ghiorghe Murnu ti poezia sum titlul: TRĂ ARMĂNAME!
3. Stihurli al Ghiorghe Murnu: „S-nji armănea nă minută, Mash ună chicută di bană, U dau tră tini, Soe-nj vrută“, suntu largu avdzăti shi au mari greutati. Dă explicari cum li ducheshtsă tini atseali zboară a poetlui!

UNITA 10

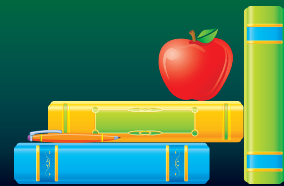
LITERATURA

TEMA: VOCABULAR

Literatura, janruri di literatură, dghivăseari ca parti di cultura di cafi dzuă,
nali posibilităts cu cărtsăli virtueli

COMUNICATSII

Sulineari, dari importantsă

GRAMATICA

Infinitivlu, formă, valori shi functsia a lui

ANDAMASI TU LIBRARII

Mihal: Salut, Anastasie! Tsi adari aoa tu librării? Sh-tini vinish ti vără carti?

Anastasia: Da, nu aflai tu bibliotecă shi vinj s-u ancupru că dascala di literatură multu u alăvdă.

Mihal: Ti cari carti easti zbor?

Anastasia: Romanlu *Valea a cailor* di *Jean Auel*. Easti un di romanili di triloghia *Ficiorlji a loelui* di idghea autoară.

Mihal: Da, am avdzătă, dzăc că easti ună carti multu interesantă ma, io nica nu am dghivăsită tsiva di aestă autoară.

Anastasia: Easti ună carti multu interesantă, tematica easti di praistoria a omlui, a persoana printsipală easti ună tiniră muljeari cari eara avinată dit cărdul a ljei shi vrea-nu-vrea, lipsea sã-sh organizeadză bana ca ună individuă, singură s-adară cohea a ljei, singură s-află măcari... E, ghini, a tini? Tsi adari aoa?

Mihal: Mini caftu tsiva di shtiintsă, shtii iu suntu cărtsă di aestu domen?

Anastasia: Da, dupu partea di literatura natsională suntu cărtsili shtiintsifitsi.

Mihal: Hăristo, aidi va nă avdzăm. Dghivăseari bună!

Anastasia: Adio!

I. Leagă li părtsăli di frazili tă s-aibă loghică:

1. Anastasia shi Mihal sã străvãrsiră	-	dupu literatura natsională.
2. Anastasia vini s-lu ancupără	-	romanlu <i>Valea a cailor</i> di <i>Jean Auel</i> .
3. Sijelu a romanlui eara	-	di praistorii a omlui.
4. Cărtsăli shtiintsifitsi s-află	-	tu ună librării.
5. Mihal vrea	-	vără carti di shtiintsă.

II. Completeadză-li frazili cu aesti zboara: persoana, individuă, tinira, carti, tematică!

Ancupărai ună _____ multu interesantă, cu ună _____ di bana actuală. A _____ printsipală easti _____ muljeari cari eara avinată dit cărdul a ljei shi vrea-nu-vrea, lipsea sã-sh organizeadză bana ca ună _____, singură s-adară cohea a ljei, singur s-află măcari...

Vrută Lenă,

Multu nă lo dor ti tini ma, pistipsescu că tini eshtsă ghini tu Rusii. Aoa tu librării, ari multi nali lucrı. Noi organizăm ună seară cu Maia Shapca, autoara a năului roman «*Tsi adutsi bana*». Librării eara ămplină di dunjau, avea multsă tsi ashtihta shi pi trotoar tsicara că eara nior shi vlăngos chirolu. Multsă caftă eara s-organizăm nica ună ahtari seară. Fu un mari suxes!

Seara eara multu mushată: Maia Shapca dghivăsi ăndau părtsă di năulu roman, dupu atsea avea multi ăntribări interesanti. Un om u ăntribă tsi lji lipseashti s-ăngrăpsească cărtsă ază tu chirolu a televiziljei, mediumili, cându s-află chiro ti carti? Ma, ea apăndăsi că literatura agiută s-bănăm ma ghini shi s-minduum pi bana.

Eara multu mushat. Ea dedică romanlu a vărnuı tsindzăts di persoani. Lunea, va s-organizăm ună seară pi tema «Chinematografia shi romanlu». Multu lucru shi multu harau tu perspectivă.

Pistipsecu că sh-tini trets ghini tu Rusii. Cându va ti tornji tu meslu yizmăciun, va s-organizăm ună seară iu va nă dghivăseshtsă tut tsi ai ăngrăpsită ti căliturarea a ta.

I. Apăndăsea pi ăntribărli aesti?

1. Tsi tip di documentu easti aestu textu?
a) Ună cartă postală b) Un SMS c) Un extrat di dzuar
2. Iu easti Lena?
a) Berlin b) Moscva c) Parijlji
3. Tsi adară Lena?
a) Lucreadză b) easti tu vizită c) easti la studii
4. Apăndăsea cu C (corect) ică A (alătusit).

Sulineadză...**Shutsăts atentsii ...****Băgats ergu pi ...****Angatan...**

		C	A
1.	Avea multă dunjeau la prezentarea a romanlui ali Maia Shapca		
2.	Atsea seară chirolu eara multu bun		
3.	Avea mari interes ti literatura tu mediumili		

5. Ti Maia Shapca, literatura:

- a) agiută ma bun s-bănăm b) da posibilitati ti ănyisari c) easti reflexii a banăljei

II. Zbura cu sotslu a tål desi tini ai praxă s-dghivăseshtsă cărtsă, s-nerdză tu librării, la promovarea nali cărtsă...?

III. Spuni cari tsă easti nai ma vrută carti shi pi shcurtu spuni u contsănirea a cartiljei!

DGHIVĂSEARI TU NALI CONDITSII

Vrets sã dghivãsis? Vrets s-cãnushtets nã autori, nali cãrtsã shi operi? Tora nu avets lipsiturã s-neardzits tu librarii. Suntu multi saituri ti aestu scupo. Cãftats shi dghivãsis nali operi di literaturã di cari tsi s-hibã domen. Putets s-dghivãsis pi linii gratis literaturã liberã di ãndreptu di autor. Putets s-disvãsis shi cãrtsã di nali talenti.

Ma multu di unã simplã bibliotecã pi linii virtualã, dghivãsearea pi net ari ti scupo ãncurajari nã autori s-ãngrãpseascã shi s-promoveadzã tsi poati ma multu. Aesti linii da posibilitati ti tinirlji icã autorlji s-publicheadzã nali manuscrisi pi linii, pi un modus fãrã hãrgi. Ti atsea lipseashti mash s-creadzã un contu shi ashi va-s aibã axes icã intratã la domenul *autori* s-publicheadzã cãndu shi cum vor. Ari shi forumi cari suntu destinati a tutulor cari vor s- dghivãseascã icã s-ãngrãpseascã pi linii shi au ca scupo s-da posibilitati ti discusii, alãxeari mindueri shi idei. Dghivãseari ãmbar a tutulor...

Portalul: Pit fridã, 2015

Janruri di literaturã

Poezia - easti compozitsii ãngrãpsiti tu stihuri.

Drama – easti creatsii literarã cari easti tu formã di dialog.

Esei - easti shcortã creatsii literarã tu cari ari unã discusii pi unã temã di parti a autorlui.

Prozã - roman, pirmif...

I. Aleadzi-u apandãsea corectã!

1. Ti catsi tip di documentu easti zbor?

a) articlu b) carti postalã c) esei

2. Cari easti tema di aestu documentu?

a) literatura vãrã oarã b) literaturã azã c) literatura tu yinitor

3. Iu putets s-aflats nali cãrtsã ti dghivãseari fãrã hãrgi?

a) pit librarii b) pi net c) tu actsii di donatsii

4. Cari easti scupolu alãshtor linii virtuali di literaturã?

a) promovari a literaturãljei b) dari posibilitati ti publicari a tinirlor c) ãnvitsari ti literatura

5. Titsi s-ufilisescu forumili destinati ti tuts?

a) ti ãngrãpseari shi dghivãseari b) ti agiucari c) ti comunicatsii

II. Ængrãpsea un raportu ti cartea dit soni tsi u ai dghivãsitã (iu u aflash cartea, tsi janru eara cartea, tsi sije avea, tsi mindueshtsã ti linii virtuali ti literaturã)?

INFINITIVLU

Infinitivlu easti formă verbală simplă shi nivariabilă. Cu infinitivlu li indicăm conjugărli verbali. Infinitivlu dipiseashti cu **-ri, (-re)** cari yini dupu sufixul spetsific:

- I conj.: **-a actsentuat**: lucrari, aflari, cântari, agiucari - (-ari);
 II conj.: **-ea actsentuat**: cădeari, vindeari, măcari, tătseari - (-eari);
 III conj.: **-i niactsentuat**: arupire, fatsire, dutsire - (-ure);
 IV conj.: **-i actsentuat**: apirire, mutrire, durnjire - (-ire);
-ă actsentuat: pătăsăre, aurăre, avdzăre - (-ăre).

1. Infinitivlu ari ună valoari substantivală, tsi va s-dzăcă ari functsii di substantiv.

Ex.:

lucrari - lucrări: El caplu nu mută di lucrari. Cu multu lucrari, poati s-amintă multsă părădz.

cădeari - căderi: Cu cădearea tsi cădzu, sh-lu frândzi ciciorlu.

2. Tu niscănti contexturi, infinitivlu u tsăni valoarea verbală.

Ex.:

Oaia va tundeari. Lipseashti s-hibă tumtă.

Portsălji vor hârneari. Lipseashti s-hibă hârni.

3. Idghea formă poati s-hibă uflisită ca substantiv shi ca verbu.

Ex.:

Măcari (substantiv): Yetlu va măcari. Yetlu va s-măcă.

Măcari (verbu): Yetlu va măcari. Lipseashti s-lu măcăm yetlu.

Exercitsii:

I. Completeadză-li frazili cu verbili tu infinitiv: avdzari, cădeari, dutseari, mutreari, vindeari!

1. Cu _____ nu s-dipiseashti lucurlu.
2. Mash cu ună oară _____ a cânticlui, nu s-achicăseashti tsiva.
3. Ti _____ Ohârda, nă lipseashti amaxi.
4. Cu _____ a loclui, putem s-ancupărăm nau casă.
5. Nai ma ghini easti _____ a tinjiiljei.

II. Spuni vără frazi tu cari va s-ufliseshtsă infinitivlu shi ca substantiv shi ca verbu!

DI CULTURA A ARMĂNJLOR

ANDREI BAGAV

(1867 - 1888)

ANDREI BAGAV easti autor clasic armân, cari ari ângrâpsitâ unâ carti tu cari ari adunată ma multi poeziii shi texturi di autori diferenti, shi cum dzâtsi el, tuti atseali li adară ti scularlji cari tu atsel chiro s-duc la sculii armânească.

Easti faptu tu meslu aprir, la anlu 1867, tu hoara Blatsa, tu Gârtsii. Easti cânăscut poet armânescu, profesor la Litseu, publitsistu shi autor a cartiljei “Carti di aleadziri”.

Bagav avea mash 12 di anj cându Părintili Averchii lu lo dit sculia gârtsească di Vlaho-Clisura, shi lu dusi s-ânveatsâ armâneashti la “Institutlu Macedo-Român al Sântul Apostol”, cari ândoi anj ninti eara dishclis Bucureshti, tu Români. Tu aestu Institut, tu atsel chiro eara adushi multsâ tiniri Armânj dit Machidunia tutâ, ta s-ânveatsâ pi limba armânească shi di aclo iara s-toarnâ nâpoi tu Machidunii ca dascalji s-ânveatsâ shi altsâ tiniri Armânj pi a lor limba di dadâ, pi limba armânească.

Dupu dipisearea a sculiiljei shi dupu dipisearea a studiilor la Facultatea di literi shi la Conzervatorlu dit Bucureshti, Bagav ca tinir, eara pitricut s-hibâ profesor pi limba latină shi limba frantsuzească tu Litseulu di Bituli, litseu cari eara dishclis ninti un an. Atsea eara la anlu 1881, ma aclo nu armasu lungu chiro. Că multsâ altsâ dit atsel chiro, shi A.Bagav s-âncăce cu Apostol Mărgărit, inspector scular di Bituli, shi s-turnâ Bucureshti. Aclo, deadun cu ândoi sots Armânj shi Românj u fundâ prota sutsatâ ti tiniri ânvitsats Armânj, cânăscutâ su numa “Lumina”. Cu scupo s-lâ agiutâ a dascaljlor dit Machidunii, el ângrâpsi unâ carti di aleadziri pi armâneashti. Cartea ari trei părtsâ. Prota parti easti un Abetsedar, iu autorlu spuni cum lipseashti s-ânveatsâ scularlji, sistematic, literili a alfabetlui armânescu shi normili di scriari dit atsel chiro. Tu partea dau shi trei Băgav ângrâpsi poezii di tinirlji scriitori dit atsel chiro, deadun cu lectsii di istoria, fizica, relighia, astronomia, zoologhia, ângrâpsiti ti sculari dit sculiili primari. “Cartea di aleadziri” u amintâ premia di sutsata culturală “Lumina” a easti publicată la anlu 1887, un an ninti di moartea a autorlui, cari dit aestâ banâ fudzi multu tinir.

1. Apândăsea pi ântribârli ligati cu lucurlu shi opera al Andrei Bagav!

1. Cari easti Andrei Bagav shi dupu tsi easti cânăscut tu literatura armânească?
2. Iu dipisi sculii A.Bagav?
3. Tsi tut ari lucratâ Andrei Bagav tu bana a lui?
4. Cu cari scupo Andrei Bagav u ângrâpsi „Cartea di aleadziri“ pi armâneashti?
5. Tsi tut s-aflâ tu atsea carti adratâ tu trei părtsâ?

REVIZII II

REVIZII II

I. Completează-li frazili cu aesti zboară: hăbări, Internetlu, Naua tehnologhii telefoni mobilă, carti postali!

1. _____ ază tut ma mlto s-ufiliseashti.
2. Tora malju dză cafi un ari _____.
3. Mi hărsescu cându nji agiundzi vără _____ di tini.
4. Ma ninti oaminjlji avea comunicatsii cu _____.
5. _____ s-developeadză multu aghonjea.

II. Leagă-li zboarăli cu explicarea cari corespundează!

1. Telefoni mobilă	- aparat electronic cari pi carti poati s-li scoată documentili electronitsi.
2. Printer	- aparat electronic cu monitor shi cu Hard disc.
3. Internet	- poshta electronică ti comunicari cu lumea tută.
4. E-mail	- aparat electronic cu cari putem s-zburăm cu lumea tută.
5. Compiuter	- mreja electronică cu cari s-leagă aparatili electronitsi di cafi ună casă.

III. Bagă-li verbili di tu paranteza tu timpul «ma multu ca perfectul»!

1. Voi u mutrit piesa ti cari vă (zburashti) _____.
2. Cându agiumsîm acasă, elji (fudzi) _____.
3. Tini mutreai un filmu cându elji (agiundzi) _____.
4. Vidzui ună feată tsi nu u (veadi) _____ lungu chiro.
5. Tini plândzeai cându noi (vini) _____ la voi acasă.

IV. Adară frazi di aesti zboară ligati cu valorli culturali!

1. Portu armănescu _____
2. Folclor _____
3. Adetsli armăneshtsă _____
4. Traditsia _____
5. Cântits populari _____

V. Frazili aesti ângrăpsea-li tu Conjunctivlu imperfectu!

1. Să zburăshtsă cu mini va ti achicăsescu! _____
2. S-eshtsă acasă, va s-vedz tut tsi s-fatsi. _____
3. S-vrets s-cântats, va s-ânvitsats. _____
4. S-lu dipisim aestu lucru, va s-him arăhati. _____
5. Gioacă ghini shi va ti aleagă ti competitsii. _____

VI. Ângrăpsea ti nai ma importantili caracteristichi dupu cari s-aleadzi cafi un popul di alantu!

VII. Completează-li frazili cu aesti zboară: dzua di neashtiri, sirpriza, unflai, urarã, s-hãrsirã!

1. Voi s-adar _____ ti dzua di neashtiri a soatsãljei a mea.
2. Ti _____ a sotslui lji âncupãrai un njic cãtsãl.
3. Sotslji a voshtsã _____ ca zaifetea eara mltu mushatã.
4. Tuts lji _____ ti dzua cându easti fapťã.
5. Ficiorlji li _____ balonili ti zaifetea.

VIII. Ângrãpsea tsintsi frazi tu cari va s-ufiliseshtsã conjunctsi di subordonari!

1. _____.
2. _____.
3. _____.
4. _____.
5. _____.

IX. Leagã-li colonili shi construeadzã frazã s-aibã loghica!

1. Ti dzua di neashtiri	- tsi lji ancupãram bilet ti Dubaia.
2. La zaifetea a mea avea dultseami	- asotslui a nosrtu Costa.
3. Sirpriza ti sotslu a meu eara atsea	- adrash mari zaifeti.
4. Ideia ti sirprizã eara	- cãni ca hari ti dzua di neashtirea.
5. Mia multu s-hãrsi ca lji adusim	- tu formã di Steauã.

X. Apãndãsea pi ântribãrli aesti:

1. Di iu easti origina a Armãnjlor? _____
2. Desi Armãnjlji lucra ca cãrvãngiadz? _____
3. Desi natalitetlu easti importantu ti existari a unui popul? _____
4. Cãt easti importantã limba ti existari a cafĩ unui popul? _____
5. Desi eshtsã pirifan pi origina a ta shi titsi? _____

XI. Leagã-li dauli coloni ta s-aibã logicã!

1. Tu librarii pots s-li afli tuti	- ti cafĩ un cari lu va scriatlu zbor.
2. Promovarea a cartiljei easti posibilatati	- pi Internet.
3. Azã cãrtsãli ma lishor s-aflã	- cãrtsã tsi tsã suntu lipsiti.
4. Cãrtsãli electronitsi	- s-nã cãnushtem cu contsãnirea a cartiljei.
5. Biblioteca natsionalã easti dishclisã	- suntu tut ma actuali.

XII. Ângrãpsea tsintsi frazi tu cari va lu ufiliseshtsã infinitivlu di verbili: aflari, cãntari, giucari, cãdeari, mãcari!

1. _____.
2. _____.
3. _____.
4. _____.
5. _____.

TEST TI AUTO-EVALUARI

1. Pot să zburâscu ti sutsami, nau cãnushmai shi importantsa a sutsamiljei.
2. Shtiu s-cãlisescu ti vãrnu evenmentu shi s-ljeau icã s-dau apofasi ti adunari.
3. Pot s-caftu shi s-dau informatsii personali.
4. Zburâscu ti profesii, suxes, yisili a tinirlor shi planuri ti yinator.
5. Shtiu s-dau icã s-caftu shi s-aprochiu urnimii, propuniri.
6. Zburâscu ti multilingvizmul, limbili minoritãri shi xeani.
7. Li shtiu sãrbãtorli di stat, sãrbãtorli di pisti shi di etnii.
8. Shtiu s-fac tãmbihi, s-dau icã s-caftu urnimii, angãtan, pretsizari.
9. Pot să zburâscu ti interesili a tinirlor shi sporturli, tiniri sportishtsã.
10. Shtiu s-exprim interesi, vreari.
11. Pot să spun ti alãxerli ca fenomen sotsial, alãxeri ânvãrliga shi tu comportamentul, curtuazii.
12. Exprim mindueri ti alãxeri di anvãrliga icã di comportamentul, mindueri personali.
13. Zburâscu ti moda shi pot s-duc converzatsii tu butic.
14. Shtiu s-caftu icã s-dau informatsii ti mãrimi, colori, modeli di stranji.
15. Pot să zburâscu ti tehnologia modernã, ufilisearea a ljei, lipsiturã icã adictsia, navigarea
16. Shtiu să spun ti activitãts tricuti, să zburâscu ti campu di veara, activitãts di veara.
17. Pot s-li ufilisescu pronomili relativi shi interogativi.
18. Pot s-dau argumenti pozitivi shi negativi ân ligãturã cu diferenti lugurii.
19. Shtiu să zburâscu ti impresii, admirari.
20. Pot s-u prezentedz istoria a cãsãbãlui a mel.
21. Shtiu să zburâscu ti monumenti, arhitectura, impresii.
22. Spun lucruri ligati di sculia, activitãts dit soni a anlui scular, spectacol, revii di modã, noti univertzitari shi planuri ti vacantsã, ti rezultatili shi ti actãvitãtsli sculari.
23. Exprim âncurajari, dau sustsãniri a vãrnu.

PARTI DI GRAMATICA

UNITA 1 PREPOZITSII / ПРЕДЛОЗИ

Prepozitsia easti un zbor nivariabil cari exprimă un raportu anamisa di dau zboară, di dau elementi dit ună frază.

Предлогот е неменлив збор кој го покажува односот помеѓу два збора, два дела од една реченица.

Nai ma frecfenti prepozitsii suntu/Најчесто употребувани предлози се:

1. **la**: la sculii, la shopat, in la tini, la băsearică;

Во, кај- во училиште, на чешма, доаѓам кај тебе, во црква;

2. **a**: lji dzăsh a omlui, gura a liundarlui, el easti nicuchir a casâljei;

На: му кажав **на** човекот, тој е сопственик **на** куќата;

3. **tu (tru)**: vini di tu xeani, tu casa a lui, tu chelchi, intră tu amaxea a mea;

Во/од: дојде **од** странство, **во** неговата куќа, **во** чаша;

4. **di**: s-acătsă di lucru, s-dutsi di casă tu casă,

Од/за: се фаќа за работа, оди од куќа во куќа;

5. **dit(di tu, ditru)**:dit Vărgării, di tu hăryii, cu zori fudzi ditru mintitură, di tu shasili sâhatea;

Од: од Бугарија, од мугри, со маќа излезе од мешаницата, од шест часот;

6. **din**: in din poli, inshi din casă, fudzi din hoară, eaga cu căciula din cap;

Од: доаѓа од војна, излезе од куќата, замина од село, беше со капата на глава;

7. **ti (tri, tră)**: ti anlu tricut,el easti om ti lucru,ti tini bănedz, tri niscănti dzăli, tră armănamea;

За: за минатата година, тој е човек за работа, за тебе живеам, за некои денови, за влашкиот народ;

8. **pi**: pi careclă, pi masă, pi casă, pi pom; **На**: на столица, на маса, на куќа, на дрво;

9. **pit (pitu, prit, pritu)**: tut lji tritsea pit minti, yimna pitu cali, mutrea pitu firidă;

Низ/по: се му минуваше **низ** памет, одеше **по** патот, гледаше **низ** прозорот;

10. **ăn (n)**: ăn hoară, ăn păzari, ăn trap, ăn trastu;

Во/в: во село, во пазарот, во каналот, во торба;

11. **dupu, după**: dupu mini, dupu prăndzu, după noi lipseashti tora s-ănchisim;

По/според: по мене, по пладне, според нас сега треба да тргнеме;

12. **pănă (păn)**: pănă tora ashtiptam, pănă măni, pănă din tser, păn cându;

До/: до сега чекавме, до утре, до небо, до кога;

13. **sum**: sum carecla, sum tini, sum Luna, mi discurm sum aumbra, atsea s-află sum casa;

Под: под стол, под тебе, под Месечината, се одморам под сенка, се наоѓа под куќи;

14. **fără (făr)**: fără tini nu adrăm tsiva, fără s-iasă zbor din gură, fără părădz, făr di altu;

Без: без тебе не правиме ништо, без да проговори, без пари, бездруго;

15. **cu**: va s-in cu tini, cu niheam părădz, cu mushati lilici, cu mari lucru;

Со: ќе дојдам со тебе, со убави цвеќиња, со голема работа;

16. **contra**: nă aluamtăm contra polimlu, him contra dushmanjlji, contra coruptsia; **Против**: се бориме против војната, против непријателите сме, против корупција;

17. **cătră**: mutrea cătră mini, anchisii cătră acasă, mi shutsăi cătră Soarli;

Спрема/кон: гледај спрема мене, појдов спрема дома, се свртев кон Сонцето;

UNITA 2 PRONUMI RELATIVI / ОДНОСНИ ЗАМЕНКИ

Pronumili relativi s-ufilisescu singuri shi lu reprezentadzã substantivlu icã pronuma ti cari easti zbor. Pronumili relativi s-ufilisescu shi ti ligari dau frazi: fraza subordonatã relativã shi fraza printsipalã.

Pronumi relativi suntu: Nom.ac.: cari, (care, cai), tsi;

g.d.: a curi (a cui);

Односните заменки се користат сами и ја заменуваат именката или друга заменка за која станува збор. Односната заменка може да се користи за поврзување на две реченици: зависната реченица и главната реченица.

Односни заменки се: Номинатив, акузатив: **кој, која, кои, што;**

Генитив, датив: **кому**

Exempluri / Примери:

Tana cari nu videa tsiva, nu shtea tsiva.	Тана, која ништо не гледаше, ништо не знаеше.
Nu s-shtea cari di cari fudzi.	Не се знаеше кој од кого избега.
Cari di cari s-alumta s-amintã la competitsia.	Кој од кого повеќе се бореше да победи...
Zburãshtsã ti feata tsi easti la sculii.	Зборуваш за девојката што е на училиште.
Omlu a curi lji zburats, easti paplu a mel.	Човекот на кого му зборувавте е мојот дедо.
Tini nu achicãseshtsã tsi vrem.	Не разбираш што сакаме.
Spuni-nj numa a scularãljei ti cari nji zburai.	Кажи ми го името на ученичката за која ми зборувавте.

й

UNITA 3 CONJUNCTSII / CONJUNCTSII DI COORDONARI / КООРДИНАЦИСКИ СВРЗНИЦИ

Conjunctsii easti zbor nivariabil cari leagã pãrtsã di frazili icã frazi (tu frazi).

Сврзникот е неменлив збор кој поврзува делови од реченица или реченици.

Dupu functsia a lor, ari dau turlii di conjunctsii/Според функцијата има два вида на сврзници:

- Conjunctsii di coordonari / Сврзници за поврзување;
- Conjunctsii di subordonari / Сврзници за подреденост;

Conjunctsiili di coordonari printsipali suntu/ Најчести сврзници за поврзување се:

shi, ni, ni...ni, nitsi, nitsi...nitsi, ni cã...ni cã, icã, icã...icã, ma, a .

и, ниту, ни...ни, ни како... ни како, или, или...или, но, а.

Conjunctsiili ti coordonari s-ufilisescu ti ligari dau frazi independenti icã dau elementi cu idghea functsii tu unã frazã.

Сврзниците за поврзување се користат за поврзување на две реченици или два елемента со иста функција од иста реченица.

Ех.:

Тома **shi** a lui sor nu pot s-yinã mãni, **ma** va s-yinã... Тома **и** сестра му **но**, ќе дојдат...

S-fudzim, **icã** s-shidem?

Да тргаме **или** да останеме?

Nu mãcã multu, **ama**, easti gros.

Не јаде многу, **но** е дебел.

Ni cã mutreashti televizii, **ni cã** doarmi.

Ни гледа телевизија, **ни** спие.

UNITA 4 ADJECTIVI SHI PRONUMI INTEROGATIVI / ПРАШАЛНИ ПРИДАВКИ И ЗАМЕНКИ

Adjectivili interogativi suntu: nom.ac.: **cari? (care? cai?) Tsi? Cāt? Cātā? Cāts? Cāti?**

g.d.: **a curi? (a cui?)**

Adjectivili interogativi totna s-ufilisescu ninti di substantivili. Прашал. прид. секогаш се користат пред именките. Прашалните придавки се: Ном. Аку. Кој? Која? Кои? Што? Колку?

	Ген.дат.	На кој? На која? На кои?
Ех.: Cari easti aestā featā?		Која е оваа девојка?
Tsi oaminj cānāscush la andamasea?		Што луѓе запозна на средбата?
A curi featā lji spusesh?		На која девојка ѝ кажа?
Cāts chilats meari ancupārash?		Колку килограми јаболки купи?
Cāt chiro eshtsā la discurmari?		Колку време си на одмор?
Cari carti u dghivāseai?		Која книга ја читаше?

Notā: Tsi shi cāt pot s-aibā unā valoari exclamativā (tu frazi exclamativi): Tsi greu dzuā!

Tsi catastrofā! Cāt amshati feati! **Adjectivili interogativi** s-ufilisescu tu frazi interogativi.

Забелешка: Што и **колку** можат да имаат и извично значење (во извични реченици):

Што тежок ден! Што катастофа! Колку убава девојка!

Прашалните придавки се употребуваат во прашални реченици.

UNITA 5 VERBI IMPERSONALI TU TIMPURLI DI INDICATIVLU БЕЗЛИЧНИ ГЛАГОЛИ ВО ВРЕМИЊАТА ОД ИНДИКАТИВ

Tsi suntu verbi impersonali?

Што се безличните глаголи?

Da neau tutā noapti! Āngleatsā pisti tut! – Паѓа снег, цела ноќ! Замрзнува насекаде!

Verbili impersonali icā verbi defecti, s-ufilisescu mashu tu forma di a trea persoanā singular icā plural). Nu sā shtii cari u fatsi actsiunea shi nu poati s-alāxescā cu vārā substantiv, pronomi icā altu zbor. Aesti verbi totna s-conjugheadzā tu formi impersonali shi s-ufilisescu ti fenomeni di meteorologhii.

Безличните глаголи или дефектните глаголи се менуваат само во трето лице (еднина или множина). Не се знае кој го врши дејството и не може подметот да се замени со именка, замена или со друг збор. Овие глаголи секогаш се менуваат во безлични форми и се применуваат за искажување на метеоролошки феномени.

Са ех.: Da ploai, da neau, bati vintu, āngleatsā... Bunbuneadzā! Da grāndinā! Aghonja s-featsi noapti!

Пр. Врне, паѓа снег, дува ветер, замрзнува... Грми! Паѓа град! Брзо стана ноќ!

Verbul *Lipseashti* tsicara cā nu easti verbu ti fenomen dit natura idghea ari mash formā impersonalā.

Глаголот *Треба* иако не е глагол кој искажува одреден природен феномен, сепак има само безлична форма.

Ari shi alti verbi cari au formi personali ma, tu nāscānti situatsii adarā shi formi impersonali ca: Ari multsā oaminj tu ubor! - Cari ari? Nu sā shti.

S-lucreadzā ti yinitorlu a vostru! Sā zburashti cā va s-aibā mari yiarnā, aestu an.

Formili impersonali poati s-hibā tu prezentu, imperfectu, a poati s-aibā shi formi tu yinitor.

Но, има и други глаголи кои се менуваат во сите лица но, во некои ситуации имаат и безлични форми како: Има многу луѓе во дворот!- Кој има? Не се знае.

Се работи за вашата иднина! Се зборува дека ќе има долга зима, оваа година.

Безличните форми може да се во сегашно, минато, а може да има и форми во идно време.

Ех.: S-avdi că va s-aibă criză economică. - prezent

Să zbură multu, maninti ti loclu a muljeariljei tu bana publică. - imperfectu

Va să-zburască tu yinitor ti aestu tinir! – yinitor

Се слуша дека ќе има економска криза. – сегашно

Многу се зборуваше, порано, за улогата на жената во јавниот живот. – минато

Ќе се зборува многу во иднина за ова момче. – идно

UNITA 6 MA MULTU CA PERFECTUL – ПРЕДМИНАТО МИНАТО ВРЕМЕ

Ma multu ca perfectul easti un timpu compus. S-formeadză cu imperfectul di verbul agiutător **am** shi partitsiplu (forma feminin singular) **di verbul conjugat**.

Ех.: aveam cântată, aveam vidzută, aveats vidzută...

Предминато минато време е сложено време. Се формира со минато несвршено време од помошниот глагол **имам** и глаголска придавка (форма за женски род еднина) од глаголот кој се менува.

Пр. имав пеено, имав видено, имавте видено...

Verbili agiutătoari: Помошни глаголи:

Aveam	avută	fută	vrută
Aveai	avută	fută	vrută
Avea	avută	fută	vrută
Aveam	avută	fută	vrută
Aveats	avută	fută	vrută
Avea	avută	fută	vrută

Forma negativă: **nu + verbul conjugat:** nu aveam lucrată, nu aveam cădzută...

Негативната форма: не + главниот глагол: немав работено, немав паднато...

Ufiliseari: Ma multu ca perfectul exprimă ună actsiuni tricută, un lucru tricut tsi s-ari faptă ninti di ună altă actsiuni tricută, ninti di un altu lucru tricut.

Примена: Пред минато минато време искажува минато дејство, кое се случило пред друго минато време.

Ех.: Tini lu vidzush filmul ti cari tsă avea zburătă. Ти го виде филмот за кој ти зборувале.

UNITA 7 CONJUNCTIVLU IMPERFECTU / МИНАТО ОД СОЈУЗЕН НАЧИН

Conjunctivlu imperfectu easti un timpu simplu cari s-formeadză cu conjunctsia **să (si, s-)** shi **imperfectul a indicativlui di verbul conjugat:**

Минато определено несвршено од Сојузниот начин е просто минато време кое се прави со додавање на сврзникот **să (si, s-)** и формата на главниот глагол во минато определено несвршено време од индикативот.

I conj./ I гр. на глаголи: s-lucram, s-lucrai, s-lucra, s-lucram, s-lucrats, s-lucra;

II conj./ II гр. на глаголи: s-videam, s-videai, s-videa, s-videam, s-videats, s-videa;

III conj./ III гр. на глаголи: s-turtseam, s-turtseai, s-turtsea, s-turtseam, s-turtseats, s-turtsea;

IV conj./ IV гр. на глаголи: s-apiream, s-apireai, s-apira, s-apiream, s-apireats, s-apirea.

Verbi agiutătoari / Помошни глаголи:

s-aveam	s-earam	s-vream
s-aveai	s-earai	s-vreai
s-avea	s-eara	s-vrea
s-aveam	s-earam	s-vream
s-aveats	s-earats	s-vreats
s-avea	s-eara	s-vrea

Forma negativă: s + nu + verbul conjugat: s-nu lucrăm, s-nu videam, s-nu vream.

Негативна форма: да + не + главниот глагол: да не работев, да не видеам, да не сакам.

Ех. /Пр.:

Cara **s-lucrăm**, va s-aveam rezultati. Ако (Да) работевме, ќе имавме резултати.

Să zburai ghini, nu va ti âncăciai cu sotslji. Да зборуваше убаво, не ќе се скараше со другарите.

Elji **s-eara** la sculii, va s-videa tsi s-featsi. Да беа на училиште, ќе видеа што се случи.

UNITA 8 CONJUNCTSII / СВРЗНИЦИ

Conjunctsia easti zbor nivariabil cari leagă părtsă di frazi ică frazi. Ari dau turlii di conjunctsii: a) **conjunctsii di coordonari** shi b) **conjunctsii di subordonari**.

Conjunctsiili di subordonari s-ufilisescu ta-s leagă ună frază subordonată cu fraza di cari dipendă, seljeama cu fraza printsipală.

Сврзниците се неменливи зборови кои поврзуваат делови од реченици или реченици. Има два вида на сврзници: а/сврзници за поврзување и б/сврзници на подреденост.

Conjunctsiili di subordonari suntu/Сврзници на подреденост се:

- a) di **timpu**-за време d) di **cauză**-за причина g) di **conditsii** -за услов
b) di **mod**-за начин e) di **contsesii**-причинско-последични-допусни h) di **comparatsii**-за споредба

c) di **consecutsii**- за последици

f) di **scupo**-за цел

Ех.:

a) di **timpu(timporali)**/за време: cându, până cându, dicara, până, până să, ninti, cum, cât.

Ех.: Cându va s-eshtsă etim, va s-pots ta s-eshtsă. Cât agiumsî, lji griră s-toarnă năpoi.

b) di **mod (modali)**/за начин: cum, după cum, fără (făr) să, canda.

Ех.: Adrăm cum vream, cum puteam. Fără să scoală, lu dipisi lucrulu.

c) di **consecutsii (consecutivi)**/за последици: ashî...tsi, ahăt...tsi, ashî...că, ahăt...că.

Ех.: Ahăt multu lucra, tsi lipsea s-amintă multsă părădz. Ashî escu pidipsită, tsi va s-dormu.

d) di **cauză (cauzali)**/за причина: cătse, ti atsea că, cum, macă.

Ех.: Nu imnam cătse nu puteam. Cum hits bunj sots, căftats agiutor di el.

e) di **contsesii (contsesivi)**/ **причинско-последични**: cu tută că, macar că, tsicara că.

Ех.: Tsicara că ânvitsa, tsiva nu shtii. Cu tută că easti amănat, io dzăc s-grim cu telefona.

f) di **scupo (finali)**/за цел: să, ta să, ta s-, cu scupo să.

Ех.: Tsă spun ta s-achicăseshtsă cama ghini. Earam tu sculii cu scupo să zburăscu cu dascala.

g) di **conditsii (conditsionali)**/за услов: ma să, macă să, cara să.

Ех.: Cara s-am chiro, va lu dipisescu lucrulu. Va s-yinim, ma s-hibă bun chirolu.

h) di **comparatsii (comparativi)**/за споредба: cum, di, dicăt, di cum; (cama..., ma...) di, dicăt.

Ех.: Voi adrat cum adrară alantsă. Ma ghini s-armănea acasă, dicăt s-easă ampăzari.

UNITA 9 CONDITSIONAL PREZENTU / СЕГАШНО ВРЕМЕ ОД УСЛОВНИОТ НАЧИН

Conditsonalu ari dau timpuri: **prezentu** shi **perfectu**.

Условниот начин има две времиња: сегашно и минато

Conditsonalu prezentu easti un timpu simplu. S-formeadzã cu conjunctsia **sã (si, s-), radicalu a imperfectului indicativ, sufixul -ri shi dezinentisili:**

Сегашното време од условниот начин е просто време. Се формира со честичката **sã (si, s-), основата од минато определено несвршено време, суфиксот -ri и наставките:**

singular	plural
1. pers.: m	1. pers.: m
2. pers.: shi	2. pers.: t
3. pers.: /	3. pers.: /

La a IV-a conjugari, s-ufiliseashti radicalu a perfectului simplu. Во IV-та група на глаголи се користи основата од минато неопределено свршено време.

I conj.	a II-a conj.	a III-a conj.	a IV-a conj.
s-cântárim-	s-cãdeárim	s-arupeárim	s-avdzárim
s-cântárish	s-cãdeárish	s-arupeárish	s-avdzárish
s-cântári	s-cãdeári	s-arupeári	s-avdzári
s-cântárim	s-cãdeárim	s-arupeárim	s-avdzárim
s-cântárit	s-cãdeárit	s-arupeárit	s-avdzárit
s-cântári	s-cãdeári	s-arupeári	s-avdzári

Forma negativã: s + nu + **verbul conjugat:** s-nu cântarim, s-nu cãdearim, s-nu apiririm...

Негативната форма: s + ne + **главниот глагол:** не би пееле, не би паѓале...

Exempluri:

1. Ia, ljea foartica, s-videarim... N. Batsaria: Cu foartica).
2. S-videarim cu buneatsã... (N.Batsaria: Picuraru Hagi-Done).
3. Tsi u mãc pânea, tsi nj-dzãc Chita, s-mi aspãrearim io di tini... (N.Batsaria: Chita la bãsearica).
4. Cã, de, frate, voi nã scarã, ca s-putearim tra s-ti-agiungu... (N.Batsaria: Nu s-acatsã Armãnu).

Notã: Aestu timpu nu easti ufilisit tu limba zburãtã di azã ma, sã strãvãseashti tu literatura a tsea ma veaclji.

Забелешка: Оваа време не се користи во зборуваниот современ влашки јазик, но се среќава во постарата влашка литература.

UNITA 10 INFINITIVLU / ИНФИНИТИВ

Infinitivlu easti formã verbalã simplã shi nivariabilã. Infinitivlu easti forma di bazã a verbilor cu cari li indicãm conjugãrli verballi. Infinitivlu dipiseashti cu **-ri, (-re)** cari yini dupu sufixul spetsific:

Инфинитивот е проста и неменлива глаголска форма. Инфинитивот е основната форма на глаголите според која се одредуваат и глаголските групи. Инфинитивот завршува со **-ri, (-re)** кој следи по специфичниот суфикс:

I conj./ I група на глаголи: **-a actsentuat:** lucrari, aflari, cântari, agiucari - (-ari);

II conj./ II група на глаголи: - **ea actsentuat**: cădeari, vindeari, măcari, tătseari - (-eari);

III conj./ III група на глаголи: - **i niactsentuat**: arupire, fatsire, dutsire - (-ure);

IV conj./ IV група на глаголи: - **i actsentuat**: apirire, mutrire, durnjire - (-ire);

- **ã actsentuat**: pãtsãre, aurãre, avdzãre - (-ãre).

1. Infinitivlu ari unã valoare substantivalã, tsi va s-dzãcã ari functsii di substantiv.

Инфинитивот има именска улога, односно врши функција на именка.

Ех.: lucrari - lucrãri: El caplu nu mutã di lucrari.

cãdeari - cãderi: Cu cãdearea tsi cãdzu, sh-lu frãndzi ciciorlu.

2. Tu niscãnti contexturi, infinitivlu u tsãni valoarea verbalã.

Во одредени контексти, инфинитивот ја задржува улогата на глагол.

Ех.: Oaia va tundeari. Lipseashti s-hibã tumtã.

Portsãlji vor hãrneari. Lipseashti s-hibã hãrniti.

3. Idghea formã poati s-hibã ufilisitã ca substantiv shi ca verbu.

Истата форма може да биде во улога и на именка и на глагол менувајќи го притоа значењето.

Ех.: Măcari (substantiv): Yetlu va măcari. Yetlu va s-măcã. Јарето сака јадење. Сака да јаде.

Măcari (verbu): Yetlu va măcari. Lipseashti s-lu măcãm yetlu. Јарето сака јадење. (буквален превод) Треба да се изеде.

VERBI VERBI VERBI VERBI

AGIUTĂ - ПОМАГА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io agiut	Mini/Io s-agiutam	Mini/Io aveam agiutată
Tini agiuts	Tini s-agiutai	Tini aveai agiutată
El/Ea agiută	El/Ea s-agiuta	El/Ea avea agiutată
Noi agiutăm	Noi s-agiutam	Noi aveam agiutată
Voi agiutats	Voi s-agiutats	Voi aveats agiutată
Elji/Eali agiută	Elji/Eali s-agiuta	Elji/Eali avea agiutată

UMPLI – ПОЛНИ

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io umplu	Mini/Io s-umpleam	Mini/Io aveam umplută
Tini umpli	Tini s-umpleai	Tini aveai umplută
El/Ea umpli	El/Ea s-umplea	El/Ea avea umplută
Noi umplem	Noi s-umpleam	Noi aveam umplută
Voi umplets	Voi s-umpleats	Voi aveats umplută
Elji/Eali umplu	Elji/Eali s-umplea	Elji/Eali avea umplută

S-APROACHI – СЕ ПРИБЛИЖУВА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io mi aproch	Mini/Io s-aprucheam	Mini/Io aveam aprucheată
Tini ti aproch	Tini s-aprucheai	Tini aveai aprucheată
El/Ea s-aproachi	El/Ea s-apruchea	El/Ea avea aprucheată
Noi nă apruchem	Noi s-aprucheam	Noi aveam aprucheată
Voi vâ aprucheats	Voi s-aprucheat	Voi aveats aprucheată
Elji/Eali s-aproachi	Elji/Eali s-apruchea	Elji/Eali avea aprucheată

VEADI - ГЛЕДА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io ved	Mini/Io s-videam	Mini/Io aveam vidzută
Tini vedz	Tini s-videai	Tini aveai vidzută
El/Ea veadi	El/Ea s-videa	El/Ea avea vidzută
Noi videm	Noi s-videam	Noi aveam vidzută
Voi videts	Voi s-videats	Voi aveats vidzută
Elji/Eali ved	Elji/Eali s-videa	Elji/Eali avea vidzută

ACHICĂSEASHTI - РАЗБИРА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io achicăsescu	Mini/Io s-achicăseam	Mini/Io aveam achicăsită
Tini achicăseshsă	Tini s-achicăseai	Tini aveai achicăsită
El/Ea achicăseashti	El/Ea s-achicăsea	El/Ea avea achicăsită
Noi achicăsim	Noi s-achicăseam	Noi aveam achicăsită
Voi achicăsits	Voi s-achicăseats	Voi aveats achicăsită
Elji/Eali achicăsescu	Elji/Eali s-achicăsea	Elji/Eali avea achicăsită

BI VERBI VERBI VERBI VER

AHURHEASHTI – ПОЧУВА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io ahurhescu	Mini/Io s-ahurheam	Mini/Io aveam ahurhită
Tini ahurheshtsă	Tini s-ahurheai	Tini aveai ahurhită
El/Ea ahurheashti	El/Ea s-ahurhea	El/Ea avea ahurhită
Noi ahurhim	Noi s-ahurheam	Noi aveam ahurhită
Voi ahurhit	Voi s-ahuheats	Voi aveats ahurhită
Elji/Eali ahurhiră	Elji/Eali s-ahurhea	Elji/Eali avea ahurhită

ĂNTREABĂ – ПРАШУБА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io ăntreb	Mini/Io s-ăntribam	Mini/Io aveam ăntribată
Tini ăntregh	Tini s-ăntribai	Tini aveai ăntribată
El/Ea ăntreabă	El/Ea s-ăntriba	El/Ea avea ăntribată
Noi ăntribăm	Noi s-ăntribam	Noi aveam ăntribată
Voi ăntribats	Voi s-ăntribats	Voi aveats ăntribată
Elji/Eali ăntreabă	Elji/Eali s-ăntriba	Elji/Eali avea ăntribată

INTRĂ – ВЛІГУБА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io intru	Mini/Io s-intram	Mini/Io aveam intrată
Tini intrsă	Tini s-intrai	Tini aveai intrată
El/Ea intră	El/Ea s-intra	El/Ea avea intrată
Noi intrăm	Noi s-intram	Noi aveam intrată
Voi intrats	Voi s-intrats	Voi aveats intrată
Elji/Eali intră	Elji/Eali s-intra	Elji/Eali avea intrată

ADUNĂ – СОБИРА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io adun	Mini/Io s-adunam	Mini/Io aveam adunată
Tini adunj	Tini s-adunai	Tini aveai adunată
El/Ea adună	El/Ea s-aduna	El/Ea avea adunată
Noi adunăm	Noi s-adunam	Noi aveam adunată
Voi adunats	Voi s-adunats	Voi aveats adunată
Elji/Eali adună	Elji/Eali s-aduna	Elji/Eali avea adunată

MUTREASHTI-ГЛЕДА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io mutrescu	Mini/Io s-mutream	Mini/Io aveam mutrită
Tini mutreshtsă	Tini s-mutreai	Tini aveai mutrită
El/Ea mutreashti	El/Ea s-mutrea	El/Ea avea mutrită
Noi mutrim	Noi s-mutream	Noi aveam mutrită
Voi mutrits	Voi s-mutreats	Voi aveats mutrită
Elji/Eali mutrescu	Elji/Eali s-mutrea	Elji/Eali avea mutrită

VERBI VERBI VERBI VERBI

YINI – ДОАЃА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io yin	Mini/Io s-yineam	Mini/Io aveam vinită
Tini yinj	Tini s-yineai	Tini aveai vinită
El/Ea yini	El/Ea s-yinea	El/Ea avea vinită
Noi yinim	Noi s-yineam	Noi aveam vinită
Voi yinits	Voi s-yineats	Voi aveats vinită
Elji/Eali yin	Elji/Eali s-yinea	Elji/Eali avea vinită

AFLĂ – НАОЃА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io aflu	Mini/Io s-aflam	Mini/Io aveam aflată
Tini afli	Tini s-aflai	Tini aveai aflată
El/Ea află	El/Ea s-afla	El/Ea avea aflată
Noi aflăm	Noi s-aflam	Noi aveam aflată
Voi aflats	Voi s-aflats	Voi aveats aflată
Elji/Eali află	Elji/Eali s-afla	Elji/Eali avea aflată

TREATSI – ПОМИНУВА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io trec	Mini/Io s-tritseam	Mini/Io aveam tricută
Tini trets	Tini s-tritseai	Tini aveai tricută
El/Ea treatsi	El/Ea s-tritsea	El/Ea avea tricută
Noi tritsem	Noi s-tritseam	Noi aveam tricută
Voi tritsets	Voi s-tritseats	Voi aveats tricută
Elji/Eali trec	Elji/Eali s-tritsea	Elji/Eali avea tricută

AGĂRSHEASHTI - ЗАБОРАВА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io agârshescu	Mini/Io s-agârsheam	Mini/Io aveam agârshită
Tini agârsheshtsă	Tini s-agârsheai	Tini aveai agârshită
El/Ea agârsheshti	El/Ea s-agârshea	El/Ea avea agârshită
Noi agârshim	Noi s-agârsheam	Noi aveam agârshită
Voi agârshits	Voi s-agârsheats	Voi aveats agârshită
Elji/Eali agârshescu	Elji/Eali s-agârshea	Elji/Eali avea agârshită

CĂNOASHTI – ПОЗНАВА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io cānoscu	Mini/Io s-cānushteam	Mini/Io aveam cānăscută
Tini cānoshtsă	Tini s-cānushtei	Tini aveai cānăscută
El/Ea cānoashti	El/Ea s-cānushtea	El/Ea avea cānăscută
Noi cānushtem	Noi s-cānushteam	Noi aveam cānăscută
Voi cānushtets	Voi s-cānushtets	Voi aveats cānăscută
Elji/Eali cānoscu	Elji/Eali s-cānushtea	Elji/Eali avea cānăscută

BI VERBI VERBI VERBI VER

LUCREADZĂ – РАБОТИ

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io lucredz	Mini/Io s-lucram	Mini/Io aveam lucrată
Tini lucredz	Tini s-lucrai	Tini aveai lucrată
El/Ea lucrează	El/Ea s-lucra	El/Ea avea lucrată
Noi lucrăm	Noi s-lucram	Noi aveam lucrată
Voi lucrats	Voi s-lucrats	Voi aveats lucrată
Elji/Eali lucrează	Elji/Eali s-lucra	Elji/Eali avea lucrată

ASCULTĂ – СЛУША

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io ascultu	Mini/Io s-ascultam	Mini/Io aveam ascultată
Tini ascultsă	Tini s-ascultai	Tini aveai ascultată
El/Ea ascultă	El/Ea s-asculta	El/Ea avea ascultată
Noi ascultăm	Noi s-ascultam	Noi aveam ascultată
Voi ascultats	Voi s-ascultats	Voi aveats ascultată
Elji/Eali ascultă	Elji/Eali s-asculta	Elji/Eali avea ascultată

ÂNVEATSĂ – УЧИ

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io ânvets	Mini/Io s-ânvitsam	Mini/Io aveam ânvitsată
Tini ânvets	Tini s-ânvitsai	Tini aveai ânvitsată
El/Ea ânveatsă	El/Ea s-ânvitsa	El/Ea avea ânvitsată
Noi ânvitsăm	Noi s-ânvitsam	Noi aveam ânvitsată
Voi ânvitsats	Voi s-ânvitsats	Voi avets ânvitsată
Elji/Eali ânveatsă	Elji/Eali s-ânvitsa	Elji/Eali avea ânvitsată

ADUTSI – ДОДЕСУВА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io aduc	Mini/Io s-adutseam	Mini/Io aveam adusă
Tini aduts	Tini s-adutseai	Tini aveai adusă
El/Ea aduc	El/Ea s-adutsea	El/Ea avea adusă
Noi adutsem	Noi s-adutseam	Noi aveam adusă
Voi adutsets	Voi s-adutseats	Voi aveats adusă
Elji/Eali aduc	Elji/Eali s-adutsea	Elji/Eali avea adusă

ÂNDREADZI – ПОДГОТОВУВА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io ândreg	Mini/Io s-ândridzeam	Mini/Io aveam ândreaptă
Tini ândredz	Tini s-ândridzeai	Tini aveai ândreaptă
El/Ea ândreadzi	El/Ea s-ândridzea	El/Ea avea ândreaptă
Noi ândridzem	Noi s-ândridzeam	Noi aveam ândreaptă
Voi ândridzets	Voi s-ândridzeats	Voi aveats ândreaptă
Elji/Eali ândreg	Elji/Eali s-ândridzea	Elji/Eali avea ândreaptă

VERBI VERBI VERBI VERBI

SPUNI – КАЖУБА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io spun	Mini/Io să spuneam	Mini/Io aveam spusă
Tini spunj	Tini să spuneai	Tini aveai spusă
El/Ea spuni	El/Ea să spunea	El/Ea avea spusă
Noi spunem	Noi să spuneam	Noi aveam spusă
Voi spunets	Voi să spuneats	Voi aveats spusă
Elji/Eali spun	Elji/Eali să spunea	Elji/Eali avea spusă

S-PRIMNĂ – CE ИИЕТА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io mi priimnu	Mini/Io s-mi priimnam	Mini/Io mi aveam priimnată
Tini ti priimnji	Tini s-ti priimnai	Tini ti aveai priimnată
El/Ea s-priimnă	El/Ea să priimna	El/Ea s-avea priimnată
Noi nă priimnâm	Noi s-nă priimnam	Noi nă aveam priimnată
Voi vâ priimnats	Voi s-vâ priimnats	Voi vâ aveats priimnată
Elji/Eali s-priimnă	Elji/Eali s-priimna	Elji/Eali s-avea priimnată

S-TOARNĂ – CE БРАКА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io mi tornu	Mini/Io s-mi turnam	Mini/Io mi aveam turnată
Tini ti tornji	Tini s-ti turnai	Tini ti aveai turnată
El/Ea s-toarnă	El/Ea s-turna	El/Ea s-avea turnată
Noi nă turnâm	Noi s-nă turnam	Noi nă aveam turnată
Voi vâ turnats	Voi s-vâ turnats	Voi vâ aveats turnată
Elji/Eali s-toarnă	Elji/Eali s-turna	Elji/Eali s-avea turnată

S-HĂRSEASHTI – CE РАДУБА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io mi hărsescu	Mini/Io s-mi hărseam	Mini/Io mi aveam hărsită
Tini ti hărseshtsă	Tini s-ti hărseai	Tini ti aveai hărsită
El/Ea s-hărseashti	El/Ea s-hărseai	El/Ea s-avea hărsită
Noi nă hărsim	Noi s-nă hărseam	Noi nă aveam hărsită
Voi vâ hărsits	Voi s-vâ hărseats	Voi vâ aveats hărsită
Elji/Eali s-hărsescu	Elji/Eali s-hărseai	Elji/Eali s-avea hărsită

POATI – МОЖЕ

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io pot	Mini/Io s-puteam	Mini/Io aveam putută
Tini pots	Tini s-puteai	Tini aveai putută
El/Ea poati	El/Ea s-putea	El/Ea avea putută
Noi putem	Noi s-puteam	Noi aveam putută
Voi putets	Voi s-puteats	Voi aveats putută
Elji/Eali pot	Elji/Eali s-putea	Elji/Eali avea putută

BI VERBI VERBI VERBI VER

ANCUPRĂ – КУПЬБА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io ancupru	Mini/Io s-ancupram	Mini/Io aveam ancupărată
Tini ancupri	Tini s-ancuprai	Tini aveai ancupărată
El/Ea ancupră	El/Ea s-ancupra	El/Ea avea ancupărată
Noi ancuprăm	Noi s-ancupram	Noi aveam ancupărată
Voi ancuprats	Voi s-ancuprats	Voi aveats ancupărată
Elji/Eali ancupră	Elji/Eali s-ancupra	Elji/Eali avea ancupărată

BĂNEADZĂ – ЖИБЕЕ

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io bănedz	Mini/Io s-bănam	Mini/Io aveam bănată
Tini bănedz	Tini s-bănai	Tini aveai bănată
El/Ea băneadză	El/Ea s-băna	El/Ea avea bănată
Noi bănām	Noi s-bănam	Noi aveam bănată
Voi bănats	Voi s-bănats	Voi aveats bănată
Elji/Eali băneadză	Elji/Eali s-băna	Elji/Eali avea bănată

POARTĂ – НОСИ

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io portu	Mini/Io s-purtam	Mini/Io aveam purtată
Tini portsă	Tini s-purtai	Tini aveai purtată
El/Ea poartă	El/Ea s-purta	El/Ea avea purtată
Noi purtām	Noi s-purtam	Noi aveam purtată
Voi purtats	Voi s-purtats	Voi aveats purtată
Elji/Eali poartă	Elji/Eali s-urta	Elji/Eali avea purtată

VINDI – ПРОДАВА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io vindu	Mini/Io s-vindeam	Mini/Io aveam vindută
Tini vindză	Tini s-vindeai	Tini aveai vindută
El/Ea vindi	El/Ea s-vindea	El/Ea avea vindută
Noi vindem	Noi s-vindeam	Noi aveam vindută
Voi vindets	Voi s-vindeats	Voi aveats vindută
Elji/Eali vindu	Elji/Eali s-vindea	Elji/Eali avea vindută

PĂLTEASHTI – ПЛАКА

PREZENT	CONJUNCTIV IMPERFECTU	MA MULTU CA PERFECTU
Mini/Io pâltescu	Mini/Io s-pâlteam	Mini/Io aveam pâlțită
Tini pâlteshtsă	Tini s-pâlței	Tini aveai pâlțită
El/Ea pâlțashti	El/Ea s-pâlțea	El/Ea avea pâlțită
Noi pâlțim	Noi s-pâlțeam	Noi aveam pâlțită
Voi pâlțits	Voi s-pâlțeats	Voi aveats pâlțită
Elji/Eali pâltescu	Elji/Eali s-pâlțea	Elji/Eali avea pâlțită

EXERCITSII

UNITA 1 RELATSII CU ALANTSĂ

I. Di ninti a cafi unăi replică bagă numir, ta s-aibă loghică tu aestu dialog!

- Tana: Ghini dzāts, ma mini nica nu am simpatii. Marie, cari easti a ta protă simpatii?
- Piha: Io nu am simpatii, ma ari un ficior Toni cari mi va. Ti prota oară mi vidzu la pisin!
- Steryia: Aidi să zburām niheam ti simpatiili a noastri!
- Maria: Mini u cānāscui a mea simpatii la amari, tu Gārtsii. A tini Pihă?
- Aurica: E, ashi ahurheashti prota vreari!

II. Apāndāsea pi āntribārli ligati di texul di ma-nsus!

1. Cari vrea să zburască ti protili simpatii?
2. Desi Tana ari simpatii?
3. Iu u cānāscu Maria a ljei simpatii?
4. Cari lji easti simpatii al Toni?
5. Iu u vidzu Toni ti prota oară a lui simpatii?

III. Bagă-li zboarāli pi aradā s-construedz frazā loghică!

1. easti	A ta simpatii	cu verdzā oclji
2. la unā andamasi	U cānāscui Piha	culturală
3. Aurica ari	cu pārintsālji a ljei	problemi
4. fără mardzinā	easti	Vrearea
5. easti cu	Zoia	shcurtsă peri.

IV. Completeadză-li frazili cu aesti zboarā: vreari, peri, oclji, muzicā, simpatii!

1. Tanca ari _____ ca di amură.
2. A lui _____ nu cānoashti sinuri.
3. Cu vrearea totna s-dutsi shi mushatā _____.
4. Simpatia a ta ari lai _____.
5. A ta _____ s-dusi tu Frantsii.

V. Leagă-li părtsăli di aesti frazi tă-s aibă lohică!

1. Părintsăi a mei minduescu ca	- di prota videari.
2. Coli spusi că a lui simpatii	- cându u acătsai di mână.
3. Nai ma bună easti vrearea	- nica easti aghonja ta s-es cu soatsăli.
4. Inima lji trimbura	- di parti a părintsălor.
5. Tinirlji vor s-hibă achicăsits	- ari shcurti blondză peri.

VI. Tu frazili di ma-nghios, āngrăpsea-li prepozitsiili cari corespondeadză!

1. Mini cafi sâmbătă nergu _____ hoară.
2. Vrea s-āncupără multi lucrī _____ niheam pāradz.
3. Inshi _____ casă fără s-aspună vără zbor.
4. Căftă pāradz di lală-su _____ arshini.
5. Feata mutrea _____ tini.

VII. Cari di aesti zboarā nu convinā tu bairul?

1. la, tu, a, tru, di, ti, pitu, sum, pi, aoa, aclo, fāră...
2. dit, ān, fār, cătră, cu, contra, după, pānă, a lor...
3. di tu, ază, ditru, din, tri, tră, pit, pitu, prit, pritu...

VIII. Aleadzi-u forma corectă di prepozitsiili!

1. Ninti un an mi turnai **di tu/ dupu** xeani. _____
2. **La/tru** sculii totna nirdzeam cu amaxea. _____
3. Baba shidea **ān/pi** carecla tu uborlu a nostru. _____
4. Cafi **dupu/pit** prāndzu tati yinea di la lucru. _____
5. Papu s-discurma **cu/sum** aumbra pi ninga arăulu. _____

IX. Cu aesti zboarā adarā frazi lohitsi!

1. easti papu Tu nai ma familia mari. _____
2. a mel xeani Sotslu tu easti. _____
3. minduescu Noaptea pi ea tută. _____
4. hārioasă cându Totna escu cāntu. _____
5. Cusurinlu shuiră a mel pi ghitară. _____

X. Āngrăpsea un textu ti a ta protă simpatii, iu u strāvāsish, catsi peri avea?

XI. Pi shcurtu āngrăpsea desi ti achicăsescu pārintsălji a tăi, tsi tsă ambudghiseashti la elji shi tsi tsă ljea hari!

UNITA 2 CARI EASTI ISPETEA TI SUXES?

I. Apândăsea-li ăntribârli aesti!

1. Tsi easti deadun ti tuti cânâscuti persoani? _____
2. Di cari ispeti elji suntu ahântu cânâscuts? _____
3. Desi talentul easti nai ma importantu ti suxes? _____
4. Desi ari talentats cari nu suntu cânâscuts? _____
5. Desi lucrulu easti importantu ti suxes? _____

II. Completeadză-li frazili cu vocabularlu ligat di profesii diferenti!

1. _____ lji yitripseashti oaminjlji.
2. Ti stabilitatea a statlui responsabili suntu _____.
3. Protslji _____ pi Balcan suntu fratslji Manachea.
4. _____ s-agioacă fudbal până suntu tiniri.
5. Cafî ună _____ va s-adară hituri.

III. Ăngrăpsea tsintsi frazi ligati cu profesia cari u preferedz tini!

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

IV. Apândăsea pi ăntribârli aesti:

1. Tsi vrei s-eshtsă ună dzuă cându va s-creshtsă?

2. Desi ai talentu ti atsel lucru, ti atsea profesii?

3. Spuni ândau profesii cari suntu periculoasi!

4. Desi mindueshtsă cã suxeslu dipindi mash di talentul?

5. Desi ai idol di cântătorlji ică di vără altă profesii?

V. Leagă-li zboarâli di treili coloni shi construeadză frază logică!

1. la contserti	Cântătorlji	cântă	_____
2. Yiaturlu	a patsientsâlor	lă agiută	_____
3. shi na prăxeashti	Dascalitsa	na ănveatsă	_____
4. realitati	Yisili a meali	s-fac	_____

VI. Leagă-li zboarăli cu explicatsia ti cafi ună profesii!

1. Dascalu	- lji yitripseashti lândzitslji.
2. Yiatria	- cântă cântits.
3. Biznismenlu	- lji ânveatsă shi lji prăxeashti ficiorlji.
4. Cântătoara	- adară schitsi shi plan ti enterier shi exterior.
5. Arhitectul	- fatsi comertsii shi ocupatsia lji easti economia.

VII. Completeadză-li frazili di ma-nghios cu pronumi relativi!

1. Zoia _____ nu avea părădz, nu putea s-âncupără tsiva.
2. Nu avea _____ s-lji aducă pâni.
3. Soatsa _____ lji spush, diună oară nji agiută.
4. Mutreshsă tu feata _____ easti dininti noi.
5. Paplu _____ lji zburăts, easti tată ali mama a mea.

VIII. Cari di pronomili relativi sunt corecti?

1. Tini shtii **a curi/cari** easti aestă amaxi.
2. Tashcu shi Tona nu achicăsescu **a curi/tsi** zburâm.
3. Aeroplanlu **cu tsi/cari** azbuirâm easti multu mari.
4. Spunets-nju numa a featiljei ti **tsi/cari** nji zburăts.
5. Maria easti feata **cari/a curi** mini u voi.

IX. Sulineadză-li frazili tu cari ari pronumi relativi!

1. Steryia intră tu ducheanea cari easti nai ma scumpă tu căsăbălu.
2. Desi u loat machina tsi u adusim dit Ghermanii?
3. Noi mutrim un filmu interesantu pi limba armânească.
4. Voi videts cari s-alumtă ti protlu loc la competitsia.
5. Tuts sculari vor s-hibă yiatsări ică dascalji!

X. Cari di zboarăli nu corespondeadză tu aesti bairi?

- a) Cari, a cui, a curi, tsi, care, cai, a lor, a vau...
- b) Noi, cari, voi, a curi, a cui, tsi, cari ...

XI. Ângrăpsea un textu ti cânăscuti numi cari agiumsiră largu tu cariera a lor, di cari ispeti, cum agiumsiră până pi atsel nivel...!

UNITA 3 LIMBILI CARI LI ZBURĂM

I. Apândăsea pi ântribârli aesti!

1. Multsã di bãnãtorlji di Florida, cari limbã u zburãscu ca limbã di dada? _____
2. Cãts Indiantsã bãneadzã tu reghionlu di Amazon? _____
3. Cãti limbi diferenti existeadzã tu atsel reghion? _____
4. Nai ma niheam cãti limbi zburãscu Indiantsãlji tu atsel reghion? _____
5. Cum s-dzãtsi limba cari u zburãscu Indiantsãlji? _____

II. Ardãpsea-li zboarãli tu aesti frazi ta s-aibã logicã!

1. mari easti Limba aveari. _____
2. s-ãnveatsã Limba di njic nica. _____
3. u zburãscu tuts anglicheascã Azã limba. _____
4. s-chargeã di dadã Limba nu lipseashti. _____
5. lipseashti Limba obligator s-u zburãm ofitsialã. _____

III. Ângrãpsea argumenti pozitiv shi argumenti negativ (cara s-aibã) ti ânvitsari, ti cãnushteari ma multi limbi xeani! Ufilisea li zboarãli: limba, aveari, xeani limbi, ma avut, diferenti limbi, ma lishor va nã achicãsim cara...!

IV. Sum cafi un cadur bagã-l zborlu cari corespondeadzã!

V. Leagã-li zboarãli opoziti!

1. Limbã di dadã - Bilingvizmu
2. Monolingvizmu - Comunitãts etnitsi
3. Popul - Limbã xeanã

VI. Sunderlinează-u fraza tu cari nu ari conjunctsii di coordonari:

1. Anghela shi Toma va s-yinã mãni.
2. Nitsi vrea s-armãnã, nitsi vrea s-sheadã la noi.
3. Voi va s-fudzits tora seara.
4. Noi vrem s-ancupãrãm nali cãrtsã.
5. Icã va s-ãnveatsã, icã nu ari s-ducã la discurmari.

VII. Bagã numiri di ninti a cafi unãi frazã, dialoglu s-aibã loghicã!

- _____ A: A mea limbã di dadã easti limba armãneascã. A a ta?
 _____ B: Limba di dadã nji easti limba ãnturtseascã!
 _____ C: Da, zburãscu shi arbinisheashti, sãrbeashti shi machiduneashti!
 _____ D: Cari easti a ta limbã di dadã?
 _____ E: Ma, zburãshsã shi altã limbã?
 _____ F: Bravo, cunushtearea limbi easti mari aveari!

VIII. Completează-li frazili cu conjunctsili di coordonari: nitsi...nitsi, shi, Em...em, Ni...ni, ma!

1. Papu easti lãndzit, _____ nu va s-bea yitrii.
2. Omlu aestu _____ zburashti, _____ ari nãeti sã zburascã.
3. Sor-mea _____ fratili a tãl s-dusirã la sculii.
4. _____ vidzu cari vini, _____ nu nã spusì.
5. _____ tora, _____ mãni nu ari s-cãntã.

IX. Leagã-li zboarãli di treili coloni shi construeadzã frazã!

1. Limba di dadã	nica di njic	u ãnvitsai.
2. easti limbã ofitsialã	limba armãneascã	Crushuva shi Cumanova.
3. limba armãneascã	vor s-u ãnveatsã	Tinirlji Armãnj.
4. s-duc la ciasuri	Scularlji	pi armãneashti.
5. Mini zburãscu	xeani	tsintsi limbi.

X. Ængrãpsea frazi cu conjunctsii di coordonari!

1. Maria s-ducã shi vor Elena la pisin _____
2. tatu-su Cata ma va s-cãntã nu lji da _____
3. nu easti Ni amãnat tora ti lucru _____
4. shtea Nitsi s-aflã Coli nu elji iu _____
5. Noi ma amãnat va yinits s-fudzim, a voi _____

XI. Ængrãpsea shcurtu textu ti atsea cum u ãnvitsash limba di dada shi limba ofitsialã (machiduneascã), desi shtii alti limbi xeani, cãt cunushtearea a limbãljei armãneascã tsã agiutã ma lishor s-li ãnvets shi alanti limbi xeani.

UNITA 4 SPORTURI EXTREMI

I. Dă apandăsi pi aesti ântribări:

1. Tsi hobi au Vanghea shi sotslji a ljei, Costa, Mita shi Tsatsa? _____
2. Pi cari munti s-alinară tu meslu alunar? _____
3. Desi atsea dzuă eara bun chirolo ti alpinizmu? _____
4. Tsi lji stihisi tu un momentu, cându neaua ahurhi s-arăchushiră? _____
5. Desi tu soni agiumsiră pi cipita a muntili? _____

II. Ardăpsea-li frazili di dialoglui ta s-aibă logică!

- A: Ma, atsea easti niheam pericolos, ashitsi? B: _____
 A tini cats anj ai experientsă cu schiili? _____
 C: Yiarna, mini multu voi s-fac schii! _____
 D: Em, ti atselji cari nu au experientsă, ai dichi! _____
 E: Mini mi duc pi munti nica di njică, ashî ânvitsai! _____
 F: Em ghini maca, sigura tora eshtsă profesionalistă. _____

III. Dghivăsea-u apandăsea shi di nanaparti ângrăpsea-u ântribarea cari corespondeadză!

1. Da, periculoasă easti dipunerea di pi munti. _____ ?
2. A mel hobi easti alpinizmul. _____ ?
3. Murato eara nai ma cânăscut alpinistu Armăn tu RM. _____ ?
4. Muri pi 10 di mai, anlu 1989. _____ ?
5. Da, shi azbuirarea easti sportu pericolos. _____ ?

IV. Ângrăpsea-l zborlu opozit cari corespondeadză!

1. Analtu munti _____
2. Alinari _____
3. S-scoală _____
4. Curaji _____
5. Azboairă _____

V. Completeadză-li frazili cu aesti zboară: Armăn, Azbuirarea, sporturi, Alpinizmul, alpinistu.

1. _____ easti sportu extrem shi pericolos.
2. Cafî un _____ va s-alină pi Himalai.
3. Ari multi _____ cari suntu extremi.
4. Alpinistul D.I.Murato eara _____.
5. _____ cu paraglaider easti sportu pericolos.

VI. Zboarăli aesti leagă-li cu explicarea cari corespundează!

1. Alpinizmu	- ari mari rizic s-facă tsiva nibună.
2. Curaji	- sportu atractiv shi periculos (alinari pi muntsălji).
3. Satisfactsii	- cându omlu i hăristusit di atsea tsi u adră.
4. Periculos	- cându omlu nu ari frică s-adară vără lucru.

VII. Sum cafi cadur ângrăpsea-l zborlu cari corespundează!

VIII. Completează-li frazili cu adjectivili interogativi cari corespundează: Căts, Căti, Tsi, A curi, Cari!

1. _____ shtii iu s-află băsearica?
2. _____ oaminj viniră tu ubor!?
3. _____ chilats carni vrets?
4. _____ sots lji grish tora seara?
5. _____ sucuri biush la zaifetea?

IX. Completează-li frazili cu pronomili interogativi cari corespundează tu cafi ună frază:

1. _____ lju didesh cartea a mea?
2. _____ shuiră pi piano tu salonlu?
3. _____ va s-străvăseshtsă tu discoteca?
4. _____ vrei s-mi ântregghi?
5. _____ lji asunash cu telefona?

X. Tu cari di frazili nu ari adjectivi interogativi?

1. Voi vinit amănat asărnoaptea.
2. Tini vrei s-măts carni shi pasta.
3. Titsi nu vrei s-nerdză la yiatur?
4. Cari dascal tsa li spusi notili a meali?
5. Tsi oaminj hits voi, di iu yinits?

XI. Ângrăpsea tsi mindueshtsă ti alpinizmul ca sportu, cât easti periculos...

UNITA 5 PROTLU FILMU ARMĂNESCU

I. Apândăsea pi ântribârli di ma-nghios!

1. Cari easti numa a protlui filmu armănescu?

2. Cari easti dimândarea printsipalã a protlui filmu lungumetraj armănescu?

3. Tu cari stati easti reghistrat aestu filmu armănescu?

4. Cari u agioacã roljea printsipalã tu protlu filmu?

5. Cari shi catsi easti loclu shi roljea a protlui filmu armănescu tu istoria a Armânjlor?

II. Ântsercljeadzã tu cari di aesti frazi s-da mindueari shi s-argumenteadzã?

1. Minduescu cã va s-putem s-lu dipisim lucurlu la chiro.
2. A ta mindueari easti ca va s-agiundzets la chiro.
3. Noi him acasã shi lucrãm tu ubor.
4. Filmul easti bun, ari bunã contsâniri, actorlji suntu profesionalishtsã, imaginili suntu extraordinari, muzica corespundeadzã pi contsânirea a filmului...
5. Nai ma ghini va s-hibã cara s-cãntsã cãntitsi populari.

III. Completeadzã-li frazili cu aesti zboarã: filmu, rejii, acteri, premii, Promovarea!

1. _____ a filmului armănescu eara pi nai ma mari nivel!
2. Tu cafi un filmu importantã easti s-aibã bunj _____.
3. Un filmu, cara s-hibã bun, va s-amintã shi _____.
4. Protlu _____ armănescu eara promovat anlu 2013, tu Români.
5. Filmul easti tu _____ al Toma Eanache.

IV. Leagã-li dauili coloni shi construeadzã frazã logicã!

1. Cãndu mutrescu filmu	- anamisa di acterlji.
2. Noi mutrim unã mushatã	- au valoari fãrã marzinã.
3. Mini voi filmuri	- mini mi relaxedz.
4. El nu ari idol	- shtiintsifitsi.
5. Filmurli istoritsi	- dramã pi armãneashti.

V. Leagã-l zborlu cu explicarea cari corespundeadzã:

1. Acter	- persoanã cari lu mindueashti filmul tut.
2. Rejiser	- persoanã cari agioacã vãrã rolji tu filmul.
3. Filmu	- cãndu ti prota oarã s-mutreashti un filmu.
4. Premiera	- opera pit cari cu imagini s-pitreashti unã dimândari.

VI. Tu cari frazã ari formi di verbi impersonali?

1. La noi s-ahurheashti la chiro.
2. Sã zburashti cã tinirlu va s-aibã mari suxes.
3. Aseara, bunbunidza shi didea ploai.
4. Tini mi ashteptsã lungu chiro.
5. S-minduea cã va s-aibã mari furtunã.

VII. Adarã formi impersonali cu verbili di tu paranteza:

1. (Ahurhescu) _____ aghonja cu misa la bãsearicã.
2. (Lipseashti) _____ mari actsii ti avigleari a naturãljei.
3. Aestu an (ashteptu) _____ mari crizã.
4. Tsi tut (zbura) _____ ti aestu film?
5. (Ashtipta) _____ mãri lucruri di el.

VIII. Dghivãsea-l tetxul shi prota scoati li tuti verbi cari suntu tu formi impersonali, a dupu atsea continueadzã-l textul shi dã-i soni interesantã.

Bunbunidza cându agiumsîm la casa dit muntî. Eara multu arcoari ma nica nu avea ahurhitã s-ãngleatsã ashî cã puteam s-umplem apã di la fãntãna aproapea di casa. Aghonja s-featsi noapti, nu avea videalã ma, avea ândau leamni shi apreasîm foc.

IX. Ângrãpsea cãti dau argumenti pozitivî shi negativî ti filmurli cu janru diferentû: drama shi filmu shtiintsific!

Pozitivî: _____

Negativî: _____

X. Ângrãpsea unã criticã di filmu ti protlu filmu armãnescu «Nu hîu faimos, ama hîu Armãn». Ufilisea li zboarãli, profesionalizmu, lungumetraj, chinematografia armãneascã shi balcanicheascã, promovari...

XI. Ângrãpsea trei frazi: ti filmu armãnescu, ti drama shi ti filmu fantastic!

1. _____
2. _____
3. _____

EXERCITSII EXERCITSII EX

UNITA 6 COMUNICAREA TU BANA DI AZĂ

I. Bagă numir dininti di cafi replică a dialoglui tă s-hibă pi aradă logică!

- Mita: Tu bănchili ufilisearea a nauâljei tehnologhii easti ma multu di cât lipsită. E-biznislu tut ma multu s-developeadză!
- Steryia: Ashi easti, ai dichi! Cafî dzuă easi tsiva nau. Programili ti compiuter cafi dzuă suntu tut ma multu perfectsionati. A la voi Yiorgo, cum easti la lucru?
- Mihael: Ază, tu chirolu di globalizarea, tehnologhia multu aghonjea s-dutsi ninti. Tsi mindueshtsă tini Steryia?
- Yiorgo: La noi tu companiili ti telefonili mobili s-pari că cafi minută easi tsiva nau pi păzarea. Clientsălji totna ashteaptă tsiva nau, atsea u caftă shi concurentsia pi păzarea. Cum easti situatsia la voi Mita, tu bănchili?
- Toma: Tuts avets dichi, comunicarea di ază shi moduslu di lucru easti multu alăxit tu comparari cu chirolu tricut.

II. Apandăsea pi āntribārli ligati di dialoglu di ma-nsus!

1. Cari dzātsi cā tehnologhia s-dutsi ninti multu aghonjea? _____
2. Tsi dzātsi Steryia ti programili pi compiuter? _____
3. Tu catsi companii lucreadză Yiorgo? _____
4. Yiu lucreadză Mita? _____
5. Tsi dzātsi Toma ti comunicarea di ază shi tu tricutlu? _____

III. Bagă titlu sum cafi ună di picturili!

IV. Leagă-li zboarāli di treili coloni shi construeadză frază!

1. ufilisescu	telefoni mobilă	Mini totna	_____
2. Ma ninti	carti postali	oaminjlji pitritsea	_____
3. avea arăvdari	Maninti	oaminjlji	_____
4. biznislu	Fără Internetlu	s-dutsi greu	_____
5. easti	poshta electronică	E-mail poshta	_____

V. Aleadzi-u forma corectă a timpului «ma multu ca perfectu», tu frazili di ma-nghios.

1. Noi **aveam/aveats** chirută multsă părădz, cându s-ânclisi banca. _____
2. Tini **aveai/aveam** loată pâni di ducheanea, cându vini mama. _____
3. El **avea/aveats** strāvāsītă un om cari lji agiută. _____
4. Cându mutream pit firidă, io **aveam/aveai** dipisită cu dghivăsearea. _____
5. Voi **aveats/aveam** vrută s-cântăm, cându vini muzicantul. _____

VI. Completeadză-li frazili cu timpul «ma multu ca perfectu», cu aesti verbi: nu aveam avdzătă, aveam zburătă, aveam măcată, aveai băgată, avea tricută!

1. Voi lu vidzut ficiorlu ti cari vă _____.
2. Cându vinish tini, noi _____.
3. Ninti s-nă spunets ti atsea, _____ ti ahtari lucru.
4. Cându viniră elji, mama _____ tsina.
5. Oaminjlji _____, cându vă zburam ti elji.

VII. Bagă-li aesti frazi tu forma negativă ca tu exemplul:

Ex. Io aveam vidzută multi casi cu ahtari arhitectură! Io nu aveam vidzută multi casi cu ahtari arhitectură!

1. Mia avea vizitată multi monumenti istoritsi până tora. _____
2. Steria avea purtată nali cărtsă tu sculii. _____
3. Elji avea zburătă cu sotslji ti dutseari tu bioscop. _____
4. Noi aveam dghivāsītă ti naua tehnologii. _____
5. Voi aveats ângrăpsītă ună carti până la sotslu a vostru. _____

VIII. Adară frazi cu aesti zboară!

1. telefonili Noi tu mână him cu mobili totna. _____
2. aghonjea Tehnologhia multu s-developeadză. _____
3. easti Telegraflu un electronic sistem. _____
4. boatsea Cu s-transmiteadză telefona. _____
5. la sculi s-ufilisească Telefonili nu lipseashti mobili. _____

IX. Ângrăpsea un shcurtu textu tu cari va să spunj cât u ufiliseshtsă telefona mobilă, desi lipseashti s-ufilisească la sculii ică nu, titsi nai ma multu u ufiliseshtsă telefona mobilă...

UNITA 7 AVIGLJEARI A VALORLOR CARI POATI S-CHEARĂ

I. Completează-l textul cu zboarăli tsi lipsescu: adets, limba, Folclorlu, element, Traditsia, Cântitsli, iholu, portul armănescu, s-chargeară...

Cafi un popul s-aleadzi di alantsă dupu ma multi _____ spetsifitsi. Cafî ună comunitati etnică ari _____ cari li adară ti sârbători shi ti manifestatsii. _____ easti atsea tsi treatsi di ună ghereatsii la alantă. Atsea tsi lji aleadzi Armănjli di alanti populi easti _____. _____ shi _____ armănescu zburăscu ti tricutlu a Armănjlor shi u spun istoria armănească. _____ armăneshtsă suntu adrati dupu vără evenmentu cari dealihea s-ari faptă. A _____ easti multu mushat, chindisit di livendili mănji a muljerlor Armăni. Cara s-li avigljearu tuti aesti elementu spetsifitsi s-pari ca Armănamea nu ari _____.

II. Apândăsea pi ântribârli ligati di textul di ma-nsus!

1. Dupu tsi s-aleadzi cafî un popul di alantsă? _____
2. Tsi scljeamă traditsia? _____
3. Dupu tsi s-aleg Armănjli di alanti populi? _____
4. Titsi zburăscu folclorlu shi iholu armănescu? _____
5. Desi ună dzuă Armănamea poati s-chargeară? _____

III. Află-li shi leagă-li zborăli cu idghiu sens!

1. Spectacol	- Stranji.
2. Portu	- Miletu.
3. Meloslu armănescu	- Poezii.
4. Popul	- Manifestatsi.
5. Cântic	- Iholu armănescu.

IV. Leagă-li zborăli di ma-nghios cu definitsiili adecvati!

1. Portu	- lucrî cari s-fac permanent ti cafî sârbătoari ică manifestatsii.
2. Folclor	- adets tsi trec di ună ghereatsii la alantă.
3. Traditsia	- stranji caracteristitsi ti ună etnii.
4. Adets	- muzica shi iholu a unui popul.

V. Află-u apandăsea ică ântribarea tu situatsiili di ma-nghios!

1. Titsi natalitetlu easti importantu ti cafî un popul? _____.
2. _____? Un popul cheari, cându va u cheară limba a lui di dadă!
3. Desi UNESCO poati s-agiută s-nu cheară un popul? _____.
4. _____? Da, mini acasă zburăscu armăneashti.
5. Desi li mutreshtsă emisili pi armăneashti di la TVM? _____.

VI. Aleadzi-u forma corectă di verbul tu conjunctiv imperfectu tsi convină tu fraza!

1. Cara _____, va s-dipiseam la chiro.	a) s-lucram b) s-lucrats c) s-lucrai
2. Lipsea _____, shi va să shteats.	a) s-mutream b) s-mutreats c) s-mutreai
3. _____ ghini, va s-loa premii.	a) S-dghivăsea b) S-dghivăseai c) S-dghivăseats
4. _____ părădz, va s-yineam cu aeroplan.	a) S-aveats b) S-avea c) S-aveam
5. Lipsea _____, s-nu armănem.	a) s-fudzits b) s-fudzeam c) s-fudzea

VII. Tu cari di frazili nu easti ufilisit conjunctivlu imperfectu?

- Noi vrem s-yinim aghonjea acasă.
- Cara s-agiuca dzua tută, va s-pidipsea.
- Să zburai cu dascalu, va tsă didea urnimii.
- Tini pots s-căntsă un cântic la Festivalu!
- S-earam acasă, va ti ashtiptam cu amaxea.

VIII. Bagă-li verbili di paranteză tu formili di conjunctivlu imperfectul tsi convină.

- Tini cafi dzuă, lipsea (mutreashti) s-_____ televizii.
- Cara (zburashti) s-_____ el cu tini, va s-shtea.
- Voi (veadi) s-_____, va să spuneats.
- Cara (lucreadză) s-_____ elji, va tsă spună.
- Cara (va) s-_____ tuts, va s-yineats la noi.

IX. Bagă-li frazili tu forma negativă!

- El vrea s-avea pistonini tu tini. _____
- S-earam la voi, va s-videam. _____
- Noi s-earam bunj sots, va nă agiutam. _____
- S-lucrats până amănat, nu ari s-nă videam. _____
- S-videam, va să shteam. _____

X. Adară tradutsiri pi machiduneashti a textului di exercitsia I!

XI. Ângrăpsea shcurtu textu ti atsea cât tini eshtsă cânăscut cu traditsia shi istoria armănească, tsi mindueshtsă – cari easti perspectiva a limbâljei armănească?

UNITA 8 SIRPRIZĂ

I. Completează-l textul cu zborâli: telefona, baloni, neashtirea, tserli, dzua, soatsă!

Ti _____ di neastiri tuts vrem s-adrâm sirpriză. Ti a mea nai ma bună _____ mini adrai sirpriză di ninti a casâljei a ljei. Ancupârai _____ shi li unflai, loai confeti shi ună dultseami cu tseară ti ea. Lji grii cu _____ s-iasă pi balconea. Eara noapti shi cându inshi soatsa a mea, li vidzu apreasi _____ adrati tu formă di yinima, tu cari ângrâpsea: Ti multsă anj dzua di _____.

II. Leagă-li frazili shi construează frază logică!

1. Zaifetea poati s-adară	- ti dzua di neashtiri.
2. Tuts sots âncupâră hari	- a lui dzuă di neashtiri.
3. Ti cafi ună persoană	- bună decoratsii ti zaifetea.
4. Balonili shi confetili suntu	- acasă, tu cafine, tu restorantu...
5. Cafu un om u sârbâturiseashti.	- sirpriza easti multu amshată.

III. Cu cari di aesti frazi s-exprimă admirari?

- Oreeee, tsi mushată hari!
- E dealihea sirpriza eara extraordinară!
- Va dzăc haristo tsi vinit.
- Aidi cama aghonjea suflă-u tseara!
- Escu pidipsită, va s-nergu s-mi bag.

IV. Bagu-l pi arada textul s-aibă logică. Sum numerili tu tabelă bagă-u litera di fraza tsi easti pi aradă!

- Io voi s-amintu ună bursă ti tu xeani!
- Ashitsi easti, va mi alumtu ti atsea bursa!
- E atsea easti mari lucru shi ajutor ti pârintsâlji!
- Ti mini nai ma mari harau easti s-mi ângrâpsescu la facultati! A tini?
- Tsi poati s-ti hârsescă nai ma multu tu bana?

1	2	3	4	5

V. Apândăsea pi ântribârli aesti!

- Desi tini ai adrată vără sirpriză a soatsâljei a ta? _____
- Cari easti a ta nai ma bună sirpriză di sotslji a tăi? _____
- Tsi hari vrei s-tsă aducă sotslji ti dzua di neashtiri? _____
- Iu vrei s-u adari zaifetea a ta ti dzua di neashtirea? _____
- Căt sotslji a tăi bagă angătan pi sirprizili? _____

VI. Ȃntsercljeadzȃ-li frazili cu conjunctsii di subordonari di timpu!

1. Pȃnȃ s-agiundzem noi, el fudzi.
2. Ninti s-yinits voi, elji eara la noi.
3. Cafȃ un om va s-ducȃ la discurmari.
4. Cȃt antunicȃ, ahurhi s-da ploai.
5. Scularlu lipseashti s-ȃnveatsȃ.

VII. Completeadzȃ-li frazili cu conjunctsii di subordonari di scupo: sȃ, ta s-, cu scupo s-, ta sȃ, ta s-!

1. Vȃ grescu, _____ nirdzem deadun.
2. Mȃni voi _____ zburȃscu cu tini.
3. Lipseashti _____ scultsȃ tsi tsȃ zburȃscu.
4. Earam tu ducheani _____ ȃncupru pȃni.
5. Vinj _____ tsȃ spun ca ti vidzui cu sotslji la pisin.

VIII. Tu cari di aesti frazi ari conjunctsii di subordonari di cauzȃ?

1. Va tsȃ spun ti atsea cȃ ti respectedz.
2. Tora veara voi s-nirdzets la amari.
3. Maca nu yinj tini, va s-yinim noi.
4. Loai taxi catse nu u adusesh amaxea.
5. Mihaela easti acasȃ.

IX. Adarȃ tradutsiri pi machiduneashti a textului di ma-nghios!

Vini shi a mea dzuȃ di neashtiri. Multu mi hȃrsescu. Va nȃ adunȃm tuti soatsȃ tu cafine shi va s-adrȃm mari zaifeti. Lji cȃlisii shi cusurinjlji a mei. Tati shi mama ca hari nji ancupȃrarȃ ghiurdani shi nel di malȃmȃ. Mi ȃntreb tsi sirprizȃ va nji adarȃ soatsȃli ninti s-nirdzem tu cafinelu. Dultseamea u ancupȃrai shi easti tu formȃ di steauȃ. Pistipsescu cȃ va lȃ ljea hari.

X. Ȃngrȃpsea un textu ti atsea cum ti ȃndredz ti zaifetea ti a ta dzuȃ di neashtiri, tsi stranji va s-portsȃ, iu va u adari zaifetea, cari tut cȃlisish la a ta dzuȃ di neashtiri, catsi dultseami ancupȃrash, desi ashteptsȃ sirprizȃ di sotslji a tȃi...

UNITA 9 ISTORII SHI EDUCATSII

I. Leagă-li zboarâli di ma-nghios cu explicatsia exactă!

1. Origina	- zânati cari u lucra Armânjli.
2. Stat matic	- teritorii liberă cu condutsiri independentă.
3. Autonomii	- di iu tradzi zârtsina a unui popul.
4. Tutipută	- stat di iu easti origina a unui popul.
5. Tehni	- oi, cāpār, vats shi ashî ma anclo.

II. Spuni cari di frazili di ma-nghios suntu corecti (C) a cari alutusiti (A)?

1. Armânjli suntu autohton popul pi Balcan.	☐
2. Origina a lor easti di pi Balcan.	☐
3. Armânj bāneadză tu Rusii, Ghermani, Austrii shi Italii.	☐
4. A lor nai ma cānāscută autonomii easti Pind-Terra Vlahorum.	☐
5. Armânjli suntu cānāscuts ca bunj cāntători.	☐

III. Adară frazi cu zboarâli di mǎ-nghios!

1. (easti Origina tut di pi Balcanlu a Armânjlor)

2. (balcanitsi sândză stati virsară multi Armânjli ti fundari)

3. (fundari shi ti stat Armânjli a lor s-alumta matic)

4. (anlu 1280 tu Muzachia fundată s-află Albanii shi easti)

5. (cǎ tutipută carvangiadz shi Armânjli lucra tsănea)

IV. Apāndăsea pi āntribārli di ma-nghios!

1. Di iu easti origina a Armânjlor?

2. Tu cari stati ari nai ma mari consentsratsii di Armânj?

3. Cari an easti fundată prota teritorii independentă a Armânjlor?

4. Āngrăpsea andau di teritoriili autonomi a Armânjlor!

5. Sum cari numi suntu cānāscuts Armânjli tu stati diferenti?

V. Leagă-li zboarăli di treili coloni shi construează frazi loghitsi!

1. easti importantă	Identitatea	ti cafi un popul.
2. popul autohton	Armănjli suntu	cari bănează pi Balcan.
3. easti protlu	Dimitrie Hagi Atanasi	dascal armănescu Prota.
4. la anlu 1864	easti disfaptă	sculii armănească tu.
5. limba armănească s-ânveatsă	Di la anlu 1995	tu Machidunii.

VI. Tu cari di frazili nu ari conditsionel prezentu?

1. Voi să zburăscu cu a ta mamă.
2. Noi vrem s-nă agiucăm cu voi.
3. Nji dzăc, s-mi hărsearim di tini?
4. Voi s-alag aghonjea, s-agiundzearim la ciaslu!
5. Tsi dzătsets, s-vă aspărearit di un njic căni?

VII. Bagă-li frazili tu forma negativă tu conditsionel prezentu!

1. Dzăts, io s-mi aspărearim di tini? _____.
2. Dă-nj telefonea a ta s-putearim s-ti caftu. _____.
3. Voi s-ti caftu, s-tsănearim ligătură cu tini. _____.
4. Vrets s-căntarit pop căntits armăneshtsă? _____.
5. Dă nju cartea, s-dghivăsearim. _____.

VIII. Completează-li frazili cu conditsionalu prezentu cu aesti verbi: s-căntarim, s-videarim, s-arupearim, s-avdzărishi, s-mutrearit!

1. Ljea-u amaxea, _____ desi shtii s-u duts ghini?
2. Bună easti _____ pit firidă.
3. Tsi dzăts _____ un căntic la festival?
4. Voi s-mi alin pi pom, _____ ândau meari.
5. Dealieha easti atsea, _____ nibuni lucruri ti mini?

IX. Ângrăpsea un textu ti origina a Armănjlor shi ti a lor aluntari ti fundari stat independentu!

X. A sotslui a tãl dit Gãrtsii ângrăpsea lji un textu ti ânvitsarea a limbãljei armănească tu sculili primari tu tu Machidunii!

UNITA 10 LITERATURA

I. Leagă-li ăntribărli cu apandāsili tsi convină!

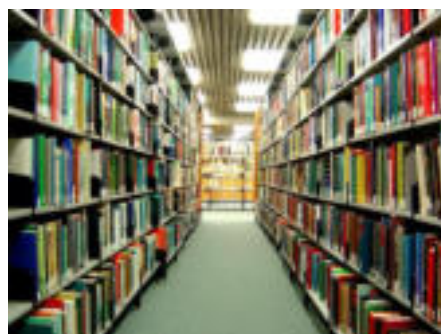
1. Iu s-străvāsiră Mihal shi Anastasia? - Dupu literatura natsională.
2. Tsi căfta Anastasia tu librării? - Mihail caftă literatură shtiintsifică.
3. Catsi literatură caftă Mihal tu librării? - Io voi s-dghivăsescu cărtsă ti vreami.
4. Iu s-află cărtsăli shtiintsifitsi tu librării? - Anastasia caftă carti di autoara Jean Auel!
5. Catsi literatură vrei s-dghivăseshsă tini? - Mihael shi Anastasia s-străvāsiră tu librării.

II. Completeadză-l textul di ma-nghios cu zboarāli: librării, lipsea, vrearea, cărtsă, biblioteca, dghivăsescu, shtiintsifică, roman!

Aseara tu _____ nă străvāsım cu soatsāli a meali di la sculii. Shi eali căfta _____, ma nu li aftară. Ti atsea, tuts deadun ănchisım cătră _____. Mini vream s-ăncupru un _____. Vream s-_____ tsiva ti _____. Sotslji a mei avea interes ti tema _____. Tu librării aflăm tut tsi nă _____.

III. Adară tradutsiri pi limba machidunească a textului di ma-nsus!

IV. Sum cadurlu bagă-l zborlu cari corespondeadză!

V. Completează-li frazili cu zboarăli: roman, ancupărash, interesantă, promovarea, oospită!

1. Voi ângrăpsit un mushat _____.
2. Aestă carti easti multu _____.
3. Aestă scriitoară easti a mea _____.
4. La saemlu ti cărtsă tini _____ multi cărtsă.
5. La _____ a cartiljei viniră multsă oaspits.

VI. Continuează-l textul di ma-nghios!

Tu chirolu di ază oaminjlji tut ma niheam ancupără cărtsă. Tuti atseali tsi lă lipsescu pot s-li află pi Internet, pi saituri diferenti shi atsea ti shcurtu chiro. Multi ori atseali cărtsă poati s-li dipună shi tu verzii electronică shi atsea fără părădz. Ghini ma, _____

VII. Completează-li frazili cu aesti verbi tu infinitiv: lucrari, tătseari, cădeari, agiucari, mutreari!

1. Todi shi Piha nu putea s-discurmă di _____.
2. Di multu _____, s-pidipsiră.
3. Mash cu _____ nu s-dipiseashti lucurlu.
4. Cu ahtari _____ sigura sh-lu frâmsi ciciorlu.
5. Cu _____ spusit ca alutusit.

VIII. Ângrăpsea cari formă di verbul easti corectă!

1. Cu **shuirari/shuiră** lă gri a sotslor. _____
2. Mash tsi dipisi cu **lucrari/lucreadză**, fudzi acasă. _____
3. Ază dupu prândzu, tutipăta va **hărnească/hărneari**. _____
4. Cu multu **măcari/măcats** va nă angrushem. _____
5. Ti **dutsi/dutseari** la stashoni suntu lipsiti mash tsintsi minuti. _____

IX. Ângrăpsea ună carti ti importantsa a bibliotechilor shi a librariilor tu chirolu cându Internetlu easti multu lărdzit shi cându cafî ună carti poati s-află shi tu verzii electronică.

X. Spuni desi tini ma multu nerdză tu bibliotecă ti vără carti ică ma multu lu ufiliseshtsă Internetlu ti atsel scupo?

UNITA 1 RELATSII CU ALANTSĂ

I. 1. Steryia; 2. Tana; 3. Maria; 4. Piha; 5. Aurica.

II. 1. Steryia vrea să zburască ti protili simpatii.
2. Nu, Tana nu ari simpatii. 3. Maria u cânăscu a ljei simpatii la amari, tu Gârtsii. 4. Al Toni simpatii lji easti Piha. 5. Ti prota oară Toni u vidzu a lui simpatii la pisin.

III. 1. A ta simpatii easti cu verdzã oclji. 2. U cânăscui Piha la unã andamasi culturalã. 3. Aurica ari problem cu părintsãlji a ljei. 4. Vrearea easti fãrã mardzinã. 5. Zoia easti cu shurtsã peri.

IV. 1. Oclji; 2. Vreari; 3. Muzicã; 4. Peri; 5. Simpatii.

V. 1. Pãrintsãi a mei minduescu cã nica easti aghonja ta s-es cu soatsãli. 2. Coli spusi cã a lui simpatii ari shurti blondzã peri. 3. Nai ma bunã easti vrearea di

prota videari. 4. Inima lji trimbura cându u acãtsai di mânã. 5. Tinirlji vor s-hibã achicãsits di parti a părintsãlor.

VI. 1. Ãn; 2. Cu; 3. Din; 4. Fãrã; 5. Cãtrã

VII. 1. aoa, aclo; 2. A lor; 3. azã.

VIII. 1. Di tu; 2. La; 3. Pi; 4. Dupu; 5. Sum.

IX. 1. Tu familia nai ma mari easti papu.
2. Sotslu a mel easti tu xeani.
3. Noaptea tutã minduescu pi ea.
4. Totna eascu hãrioasã cându cântu.
5. Cusurinlu a mel shuirã pi ghitarã.

UNITA 2 CARI EASTI ISPETEA TI SUXES?

I. 1. Ti tuti cânăscuti persoanei deadun easti atsea tsi au suxes tu profesia a lor. 2. Elji suntu cânăscuts cã au shi talentu, ma shi lucreadzã intenziv. 3. Nu, talentul nu easti nai ma importantu ti suxes. 4. Da, ari talentats cari nu suntu cânăscuts. 5. Da, lucrulu easti multu importantu ti suxes.

II. 1. Yiatsãrlji; 2. Politiciarlji; 3. Chinematografi; 4. Fudbalerlji; 5. Cântãtoarã.

V. 1. Cântãtorlji cãntã la contserti. 2. Yiaturlu lã agiutã a patsientsãlor. 3. Dascalitsa na ânveatsã shi na prãxeashti. 4. Yisili a meali s-fac realitati.

VI. 1. Dascalu-lji ânveatsã shi lji prãxeashti ficiorlji. 2. Yiatrisa - lji yitripseashti lãndzitslji. 3. Biznismen -

fatsi comertsii, ocupatsia lji easti economia. 4. Cântãtoara – cãntã cãntits. 5. Arhitectul - adarã schitsi shi plan ti enterier shi exterier.

VII. 1. Cari; 2. Cari; 3. A curi; 4. Cari; 5. A curi.

VIII. 1. A curi; 2. Tsi; 3. Cu cari; 4. Ti cari; 5. Cari.

IX. Pronumi relativi ari tu frazili: 1. Steryia intrã tu ducheanea cari easti nai ma scumpã tu cãsãbãlu. 2. Desi u loat machina tsi u adusim dit Ghermanii? 4. Voi videts cari s-alumtã ti protlu loc la competitsia.

X. a) a lor, a vau... b) noi, voi...

UNITA 3 LIMBILI CARI LI ZBURĂM

I. Multsã di bãnãtorlji di Florida, ca a lor limbã di dada u zburãscu limba shpanjolã. 2. Tu reghionlu di Amazon bãneadzã aproapea 10 000 di Indiantsã. 3. Tu atsel reghion existeadzã ma multu di 20 limbi diferenti. 4. Indiantsãlji zburãscu nai ma niheam trei limbi. 5. Limba cari u zburãscu Indiantsãlji s-dzãtsi Tucano.

II. 1. Limba easti mari aveari. 2. Limba s-ãnveatsã nica di njic. 3. Azã tuts u zburãscu limba anglicheascã. 4. Limba di dada nu lipseashti s-chargeã. 5. Limba ofitsialã obligator lipseashti s-u zburãm.

IV. sculii, dascalitsã, sculari.

V. 1. Limba di dadã – limba xeanã; 2. Monolingvizmu – bilingvizmu; 3. Popul – comunitati etnicã

VI. 3. Voi va s-fudzits tora seara. 4. Noi vrem s-ancupãrãm nali cãrtsã.

VII. 1.D; 2.A; 3.B; 4.E; 5.C; 6.F.

VIII. 1. ma; 2. nitsi...nitsi; 3. Shi; 4. Em...em; 5. ni...ni.

IX. 1. Limba di dadã u ãnvitsai nica di njic. 2. Cata va s-cãntã, ma nu lji da tatu-su. 3. Ni tora nu easti amãnat ti lucru. 4. Nitsi Coli nu shtea iu s-aflã elji. 5. Noi va s-fudzim, a voi yinits ma amãnat.

UNITA 4 SPORTURI EXTREMI

II. 1. Alpinizmul lã easti hobi ali Vanghea shi sotslji a ljei Cota, Mita shi Tsatsa. 2. Tu meslu alunar s-alinarã pi Himalai. 3. Chirolu prota eara bun, ma ti shcurtu chiro ahurhi s-cadã neau shi eara arcoari. 4. Pisti tuts elji cãdzu neau shi ahurhirã s-arãchushirã. 5. Da, tu soni elji agiumsirã pi cipita a muntili.

II. C: Yiarna, mini multu voi s-fac schii!
A: Ma, atsea easti niheam pericolos, ashitsi?
D: Em ti atselji cari nu au experientsã, ai dichi!
B: A tini cats anj ai experientsã cu schiili?
E: Mini mi duc pi munti nica di njicã, ashi ãnvitsai!
F: Em ghini maca, sigura tora eshtsã profesionalistã.

III. 1. Desi easti periculoasã dipunearea di pi munti? 2. Cari easti a tãl hobi? 3. Cari eara nai ma cãnãscut Armãn alpinistu tu RM? 4. Cãndu muri Dime Ilievschi Murato? 5. Desi azbuirarea easti sportu pericolos?

IV. 1. Analtu munti – apus amunti; 2. Alinari – dipuneari; 3. S-scoalã – sheadi; 4. Curaji – fricos; 5. Azboairã – imnã.

V. 1. Alpinizmul; 2. Alpinistu; 3. Sporturi; 4. Armãn; 5. Azbuirarea.

VI. 1. Alpinizmu - sportu atractiv shi pericolos (alinari pi muntsãlji); 2. Curazji - cãndu omnu ari fricã s-adarã vãrã lucru; 3. Satisfactii - cãndu omnu i hãristusit di atsea tsi u adrã; 4. Pericolos - ari mari rizic s-facã tsiva nibunã.

VII. mototsiclizmu, alpinizmu, anotari.

VIII. 1. Cari; 2. Tsi; 3. Cãts; 4. A curi; 5. Cãti.

IX. 1. A curi; 2. Cari; 3. Cari; 4. Tsi; 5. A curi.

X. Adjectivi interogativi nu ari tu aesti frazi:
1. Voi vinit amãnat asãrnoaptea. 2. Tini vrei s-mãts carni shi pasta. 3. Titsi nu vrei s-nerdzã la yiatur?

UNITA 5 PROTLU FILMU ARMĂNESCU

I. 1. Numa a protlui filmu armănescu easti «Nu hiu faimos, ama hiu Armân». 2. Dimândarea printsipală a protlui filmu armănescu easti tsăneari tu bană a farâljei armănească shi traditsia armănească. 3. Aestu filmu armănescu easti reghistrat tu României, SUA, Republica Machidunia, Gârtsia shi tu Albanii. 4. Roljea printsipală u agioacă rejiserlu Toma Eanache. 5. Loclu shi rojea a protlui filmu armănescu tu istoria a Armânjlor easti fără mardzină.

II. 1. Minduescu că va s-putem s-lu dipisim lucrulu la chiro.

2. A ta mindueari easti ca va s-agiundzets la chiro.

4. Filmul easti bun, ari bună contsâniri, actorlji suntu profesionalishtsă, imaginili suntu extraordinari, muzica corespondeadză pi contsânirea a filmului...

5. Nai ma ghini va s-hibă cara s-cântă cântitsi populari.

III. 1. Promovarea; 2. Acteri; 3. Premii; 4. Filmu; 5. Rejii.

IV. 1. Cându mutrescu filmu mini mi relaxedz. 2. Noi mutrim ună mushată dramă pi armăneashti. 3. Mini voi filmuri shtiintsifitsi. 4. El nu ari idol anamisa di acterlji. 5. Filmurli istorits au valoari fără mardzină.

V. 1. Acter - persoană cari agioacă vără rolji tu filmul; 2. Rejiser - persoană cari lu mindueashti filmul tut; 3. Filmu - opera pit cari cu imaginile s-pitreatsi ună dimândari; 4. Premiera - cându ti prota oară s-mutreashti un filmu.

VI. 2. Să zburashti că tinirlu va s-aibă mari sukses. 3. Aseara, bunbunidza shi didea ploai. 5. S-minduea că va s-aibă mari furtună.

VII. 1. S-ahurheashti; 2. Lipseashti; 3. S-ashteaptă; 4. Să-zburashti; 5. S-ashteaptă.

VIII. Bunbunidza, eara arcoari, s-ângljeatsă, s-featsi noapti.

UNITA 6 COMUNICAREA TU BANA DIAZĂ

I. 1. Mihael; 2. Steryia; 3. Yiorgo; 4. Mita; 5. Toma.

II. 1. Mihael dzătsi ca tehnologia s-dutsi ninti multu aghonjea. 2. Steryia dzătsi ca programili pi compiuiter cafî dzuă suntu tut ma multu perfectsionati. 3. Yiorgo lucreadză tu companii ti telefoni mobili. 4. Mita lucreadză tu bancă. 5. Toma dzătsi că comunicarea di ază shi moduslu di lucru easti multu alăxit ân comparari cu chirolu tricut.

III. 1. Telefoni mobilă, compiuiter, laptop.

IV. 1. Mini totna ufilisescu telefoni mobile. 2. Ma ninti oaminjlji pitritsea carti postali. 3. Maninti oaminjlji avea arăvdari. 4. Fără Internetlu biznislul s-dutsi greu. 5. E-mail poshta easti poshta electronica.

V. 1. Aveam chirută; 2. Aveai loată; 3. Avea străvăsità; 4. Aveam dipisită; 5. Aveats vrută.

VI. 1. Aveam zburătă; 2. Aveam măcată; 3. Nu aveam avdzătă; 4. Avea băgată; 5. Avea tricută.

VII. 1. Mia nu avea vizitată multi monumenti istoritsi până tora. 2. Steria nu avea purtată nali cărtsă tu sculii. 3. Elji nu avea zburătă cu sotslji ti dutseari tu bioscop. 4. Noi nu aveam dghivăsità ti naua tehnologii. 5. Voi nu aveats ângrăpsită ună carti până la sotslu a vostru.

VIII. 1. Noi totna him cu telefonili mobili tu mână. 2. Tehnologia s-developeadză multu aghonjea. 3. Telegrafu easti un sistem electronic. 4. Cu telefona s-transmiteadză boatsea. 5. Telefonili mobili nu lipseashti s-ufilisească la sculii.

UNITA 7 AVIGLJEARI A VALORLOR CARI POATI S-CHEARĂ

I. elemente, adets, Traditsia, limba, Folclorul, iholu, Cântitsli, portul, s-chargea.

II. 1. Cafu un popul s-aleadzi di alantsa dupu ma multi elemente spetsifitsi. 2. Traditsia easti atsea tsi treatsi di una ghenearatsii la alantã. 3. Armãnjli s-aleg di alanti populi dupu limba. 4. Folclorul shi iholu armãnescu zburãscu ti tricutul a Armãnjlor shi u spun istoria armãneascã. 5. Cara s-li avigljeam tuti elemente spetsifitsi, Armãnjli pute nu va s-chargea.

III. 1. Spectacol – manifestatsii; 2. Portu –stranji; 3. Meloslu armãnescu - iholu armãnescu; 4. Popul – mileti; 5. Cãntic –poezii.

IV. 1. Portu - stranji caracteristitsi ti una etnii; 2. Folclor - muzica shi iholu a unui popul; 3. Traditsia - adets tsi trec di una ghenearatsii la alantã; 4. Adets - lucruri cari s-fac permanent ti cafu sãrbãtoari icã manifestatsii.

V. 1. Natalitetlu easti importantu ti cafu un popul, ta s-nu chargea. 2. Cãndu cheari un popul? 3. Da, UNESCO poati s-agiutã s-nu chargea un popul. 4. Desi acasã zburãshitsã armãneashti? 5. Cãndu pot li mutrescu emisii pi limba armãneascã.

VI. 1. S-lucram; 2. S-mutreats; 3. S-dghivãsea; 4. S-aveam; 5. S-fudzeam.

VII. 1. Noi vrem s-yinim aghonjea acasã. 4. Tini pots s-cãntsã un cãntic la Festivalu!

VIII. 1. S-mutreshitsã; 2. sã zburã; 3. S-videats; 4. S-lucra; 5. S-vreats.

IX. 1. El nu vrea s-aibã pistusini tu tini. 2. S-nu earam la voi, nu ari s-videam. 3. Noi s-nu earam bunj sots, nu ari s-nã agiutam. 4. S-nu lucrats pãnã amãnat, nu ari s-nã videam. 5. S-nu videam, nu va sã shteam.

UNITA 8 SIRPRIZĂ

I. Dzua, soatsã, baloni, telefona, tserli, neashtirea.

II. 1. Zãifetea poati s-adarã acasã, tu cafine, tu restorantu... 2. Tuts sots ancupãrã hari ti dzua di neashtiri. 3. Ti cafu una persoanã sirpriza easti multu mushatã. 4. Balonili shi confetili suntu bunã decoratsii ti zãifetea. 5. Cafu un om u sãrbãturiseashti a lui dzuã di neashtiri.

III. 1. Oreeee, tsi mushatã hari!
2. E dealihea sirpriza eara extraordinarã!
4. Aidi cama agonjea suflã-u tseara!
IV.

I	2	3	4	5
E	D	A	C	B

VI. 1. Pãnã s-agiundzem noi, el fudzi.

2. Ninti s-yinits voi, elji eara la noi.

4. Cãt antunicã, ahurhi s-da ploai.

VII. 1. Ta s-; 2. Sã; 3. Ta sã; 4. Cu scupo s-; 5. Ta s-.

VIII. 1. Va tsã spun ti atsea cã ti voi.

3. Maca nu yinj tini, va s-yinim noi.

4. Loai taxi catse nu u adusesh amaxea.

IX. Дојде и мојот роденден. Многу се радувам. Ке се собереме сите другарки во кафуле и ке направиме голема забава. Ги поканив и моте братучеди. Тато и мама за поклон ми купија златно ланче и прстен. Се прашувам какво изненадување ке ми направат другарките пред да отидеме во кафулето. Тортата ја купив и е во форма на ѕвезда. Верувам дека ке им се допадне.

UNITA 9 ISTORII SHI EDUCATSII

I. 1. Origina - di iu tradzi zārtsina a unui popul. 2. Stat matic - stat di iu easti origina a unui popul. 3. Autonomii - teritorii liberã cu condutsiri independentã. 4. Tutiputã - oi, cãpãr, vats shi ashì ma anclo. 5. Tehni - zãnati cari u lucra Armãnjli.

II. Corecti suntu frazili: 1, 2 shi 4. Alutusiti suntu frazili: 3 shi 5.

III. 1. Origina a Armãnjlr easti di pi Balcanlu tut. 2. Armãnjli virsarã sãndzã ti fundari multi stati balcanitsi. 3. Armãnjli s-alumta shi ti fundari a lor stat matic. 4. Muzachia easti fundatã anlu 1280 shi s-aflã tu Albanii. 5. Armãnjli lucra cã cãrvãngiadz shi tsãnea tutiputã.

IV. 1. Origina a Armãnjlor easti di pi Balcan. 2. Nai ma mari contsentratsii di Armãnj ari tu Republica Machidunia, Albanii shi tu Gãrtsii. 3. Prota teritorii independentã a Armãnjlor easti fundatã la anlu 1280. 4. Åndau di atseali teritorii suntu: Republica Suli fundatã anlu 1792, Republica Samarina fundatã anlu 1917, Republica Zagora shi Pind, fundatã anlu 1918. 5. Tu stati diferenti Armãnjli suntu cãnãscuts sum numili: Armãnj - ashì cum lã easti numa orighinalã, Rãmãnj tu Albanii, Tsintsari tu Sãrbii, Cutsovlasì shi

Vlahos tu Gãrtsii, Vlach tu comunitatea internatsionalã, Les Aroumains tu Frantsii...

V. 1. Identitatea ti cafì un popul easti importantã. 2. Armãnjli suntu popul autohton cari bãneadzã pi Balcan. 3. Dimitrie Hagi Atanasi easti protlu dascal armãnescu. 4. Prota sculii armãneascã easti disfaptã la anlu 1864. 5. Di la anlu 1995 limba armãneascã s-ãnveatsã tu Republica Machidunia.

VI. 1. S-videarim; 2. S-mutrearit; 3. S-cãntarim; 4. S-arupearim; 5. S-avdzãrishi.

VII. 1. Dzãts, io s-nu mi aspãrearim di tini. 2. Nu nju dã telefonea a ta s-nu putearim s-ti caftu. 3. Voi s-nu ti caftu, s-nu tsãnearim ligãturã cu tini. 4. Nu vrets s-cãntarit pop cãntits armãneshtsã. 5. Nu nju dã cartea, s-nu dghivãsearim.

VIII. 1. Voi sã zburãscu cu a ãa mamã. 2. Noi vrem s-nã agiucãm cu voi.

UNITA 10 LITERATURA

I. 1. Mihal shi Anastasia s-strãvãsirã tu librarii. 2. Anastasia caftã carti di autoara Jean Auel! 3. Mihal literaturã shiintsificã. 4. Dupu literatura natsionalã. 5. Io voi s-dghivãsescu cãrtsã ti vreari.

II. biblioteca, cãrtsã, librarii, roman, dghivãsescu, vrearea, shtiintsificã, lipsea.

III. Вчера, во библиотеката се сретнавме со моите другарки од училиштето. И тие бараа книги, но не ги најдоа. Затоа, сите заедно тргнавме кон книжарницата. Јас сакав да купам еден роман. Сакав да прочитам нешто за љубовта. Моите другари беа заинтересирани за тема од областа на

науката. Во книжарницата најдовме сè што ни требаше.

IV. librarii, bibliotecã.

V. 1. Roman; 2. Interesantã; 3. Oaspitã; 4. Ancupãrash; 5. Promovarea.

VII. 1. Lucrari; 2. Agiucari; 3. Mutreari; 4. Cãdeari; 5. Tãtseari.

VIII. 1. Shuirari; 2. Lucrari; 3. Hãrneari; 4. Mãcari; 5. Dutseari.

VOCABULAR

VOCABULAR VOCABULAR

A

Achicăseari	разбирање	Ăndriptati	правда
Acter	глумец	Ăndroapă	потпира
Adară	прави	Ănflureadză	расцветува
Adets	обичаи	Ăngărlimari	искачување
Adună	собира	Angatan	внимание
Aestă	оваа	Anghios	надолу
Agărsheashti	заборава	Ăngljeatsă	замрзнува
Aghonjea	бргу	Animali	животни
Aghur	нива	Ănsărea	скокаа
Agiun	гладен	Ănsimnari	одбележување
Agiundzi	пристигнува	Ănsimnat	одбележан
Agiută	помага	Ăntimisi	наследство
Agiutor	помош	Ăntunearică	се затемнува
Ahăndos	длабок	Anvărliga	наоколу
Ahapsi	затвор	Ănvitsari	учење
Ahuri	штала	Apandăsea	одговори
Alăxeashti	менува	Apurator	бранител
Alăxescu	облекува	Arău	лошо
Aleadzi	избира	Arăvdari	трпение
Alutuseashti	греша	Armănească	влашка
Amănat	доцна	Armasiră	останаа , се изморија
Amanetea	завет	Armată	војска
Ambudghiseashti	пречи	Armatuladz	војници
Amintă	печали	Artă	уметност
Ampilită	испреплетена	Arupsiră	скинаа
Amplină	полна	Ascăpă	спаси
Analtă	висока	Ascultă	слуша
Anamisa	помеѓу	Ascumtu	сокриен
Ăncărunats	венчани	Ascundi	крие
Ănchiseashti	тргнува	Ashteaptă	чека
Anclidi	затвора	Asotsiatsii	здружение
Anclisă	затворена	Aush	старец
Ancupărari	купување	Avdi	слуша
Ăndamasea	средба	Avigljeari	сочувва
Ăndau	неколку	Avinată	чување
Ăndreptu	право	Azboairă	изоркана
			лета

B

Bairu	низа	Boatsi	глас
Baltă	езеро	Brumar	ноември
Bană	живот	Budză	усна
Bănătorlji	граѓани	Bunbunidza	грмеше
Bărbats	мажи	Bursa	стипендија
Băsearică	црква		

C

Caciulă	капа	Cănăscut	познат
Cadi	паѓа	Căni	куче
Caduri	слики	Cănoashti	познава
Caftă	бара	Cântic	песна

VOCABULAR VOCABULAR

Careclă	стол	Cohabitații	соживот
Carti	книга	Comertșii	трговија
Cărtsă postali	разгледница	Competiții	натпревар
Cărună	круна, венче	Completează	пополнува
Căsăbă	град	Complicată	комплицирано
Cercetor	истражувач	Comun	заеднички
Cheardiri	загуба	Comuna	општина
Chelchi	чаша	Consiliu	совет
Chiaptină	чешла	Constituiții	Устав
Chicută	капка	Contribuții	придонес
Chihăeadzli	газдите	Contșănirea	содржина
Chimati	бранови	Coșpondează	одговара
Chindisit	украсен, шарен	Crești	расте
Chipur	свонче	Criștinească	христијанска
Chireari	губење	Cuibairu	гнездо
Chiro	време	Cundilj	молив
Ciarșar	јуни	Curaj	храброст
Cicior	нога	Curbani	жртва
Cinushi	пепел	Cușitșii	плетенките
Cipita	врв	Cuțușeari	карање
Caliturim	патување		
D			
Dascalitșă	учителка	Dipriună	постојано
Deadun	заедно	Dipuneari	симнување
Dedică	посвети	Discurmă	одмора
Deputats	пратеници	Disfatșii	отвара
Deranjează	вознемирува	Disheljidi	отвара
Descriptșii	опис	Dishteaptă	разбуди
Detsizii	одлука	Dispiltea	отплетуваше
Dghivășeăști	чита	Ducheăști	чувствува
Dicara	откако	Dultșeami	торта, благо
Diferenți	различни	Dunjeaua	луѓе
Diferențșă	разлика	Dzănucljul	потомок
Dimneatsa	наутро		
E			
Educatsii	образование	Exista	постоеше
Ergu	запазување	Exprimă	изразува
Evenementu	настан	Externi	надворешни
Examen	испит		
F			
Faimos	славен	Frati	брат
Fântână	извор	Frică	страв
Faptu	роден	Fudzi	бега
Faștinat	воодушевен	Fumelj	деца
Feati	девојки	Fundari	основање
Ficior	машко	Funi	ортома
Foartica	ножици	Fur	крадец
Foc	оган		

VOCABULAR VOCABULAR

G

Găile	грижа
Gepi	цеп
Ghini	добро
Ghramă	пишано
Glăriņj	глупости
Goală	празна

Grai	говор
Grădină	град, метео
Greashti	вика
Gură	уста
Guvernu	Влада

H

Hăbari	информации
Harau	радост
Hărgi	трошоци
Hărseashti	се радува

Hăryii	мугри
Hlambura	знаме, бајрак
Noară	село

I

Idghea	исто
Iho	мелос
Pichii	возраст
Importantă	важно
Independența	независност
Inimă	срце

Internatsională	меѓународна
Intră	влегува
Irinji	мир
Isapi	сметка, рачун
Ispeti	причина
Ixea	мери

J

Jurnali	весници
Jurnalistu	новинар

L

Lărdzimi	далечина
Leagă	врзува
Leagănă	лула
Librarii	библиотека
Lilici	цвеќиња
Limba	јазик
Lipseashti	треба
Liundar	лав
Livendu	вреден

Loc	место
Lucrează	работи
Lucru	работа
Lumea	светот
Lungă	долга
Lungumetraj	долгометражен
игран филм	
Lunjină	осветли, избистри

M

Măcari	јадење
Mădemi	рудник
Malâmă	злато
Mărită	омажи
Marturiseari	сведоштво
Membri	членови
Mesaj	порака
Mindueashti	мисли
Mintimenă	паметна
Moari	умира
Moashi	старица

Modusi	начини
Monumenti	споменици
Mortu	починат
Muljeri	жена
Multsimea	мнозинството
Multu	многу
Mundială	светска
Munti	планина
Mushat	убав
Mushuteatsă	убавина
Mutrea	гледај

VOCABULAR VOCABULAR

N

Nali	нови
Nanaparti	настрана
Nāpoi	назад
Nāstrecā	надмине
Natal	родно
Neashtiri	раѓање
Niarshunat	бесрамник

Nicuchir	домаќин
Niheam	малку
Nior	облак
Noaptea	ноќе
Numā	име
Numir	број

O

Oaspits	гости
Obligatsii	обврски
Opera	дело
Opozit	спротивен

Optional	изборен
Orbu	слеп
Originā	потекло

P

Paimāni	задутре
Palma	дланка
Pāni	леб
Pap	дедо
Pāradz	пари
Paranumā	презиме
Pārintsā	родители
Parmateftu	трговец
Parti	дел
Peri	коса
Pericolos	опасен
Pictoară	сликарка
Picurari	овчари
Pirmif	приказна
Pistipsescu	верувам
Pistusini	доверба, верба
Ploai	дожд
Poati	може

Polim	војна
Populari	народни
Portsā	свињи
Prāvdzā	стока
Premii	награди
Priaduc	придонесуваат
Pricad	припаѓаат
Pricādeari	припадност
Pricānāscuts	признаени
Priimnari	прошетка
Primari	основни
Primuveara	пролет
Proaspit	пресен, свеж
Propuniri	предлог
Pruxinii	стројништво
Publicatā	издадено
Puncti	точки

R

Raportu	извештај
Redactor	уредник
Relatsii	односи
Respect	почит

Responsabil	одговорен
Revisita	списание
Ricunushteari	препознавање
Roljā	улога

S

Sānātoshi	здрави
Sāndzā	крв
Sārbātoari	празник
Scānteauā	искра
Sciatā	напишана
Scriitor	писател
Sculii	училиште
Scumpu	скап
Scupo	цел
Semnu	знак, белег

Sentimentalā	чувствителна
Sexu	пол
Shcortā	кратка
Shtii	знае
Shtiintsifitsi	научни
Shutsai	свртев
Sije	содржина
Simplā	едноставна
Sinfunilji	согласност
Singur	сам

VOCABULAR VOCABULAR

Sirpriza
Soatsã
Somnu
Soni
Sor
Sots
Spuni

изненадување
другарка
сон
крај
сестра
другари
кажи

Stãmãnji
Stranji
Strãvãseashti
Stati
Sufliit
Suflã
Suxes

недели
алишта
среќава
држави
душа
дува
успех

T

Taifã
Tãljeati
Tãmbihi
Taxirati
Tihi
Tindir
Tinjisit
Tipuseari

фамилија
исечени
ми скренува внимание
судбина
среќа
млад
почитуван
печатење

Toarnã
Treatsi
Trimbura
Tsãneari
Tsãni
Tsearã
Tser

враќа
поминува
тресеше
чување
држи
свеќа
небо

U

Ufiliseari
Umflã

користење
дува, надува

Unic
Urnimii

единствен
совети

V

Valoari
Vead
Vearsã
Veclji
Versuri
Vidzuta

вредност
гледа
истура
стари
стихови
изглед

Vindi
Vintu
Vizitarã
Votarã
Vreari

продава
ветер
посетија
гласаа
љубов

X

Xeani

туѓина

Y

Yet
Yini
Yinitor

јаре
доаѓа
иднина

Yiptu
Yis

жито
сон

Z

Zaifeti
Zãrtsinã
Zurleatsã

забава
потекло
лудост

